

**Wyższa Szkoła Administracji
w Bielsku-Białej**

**ORGANY ADMINISTRACJI
RZĄDOWEJ WOBEC ZAGROŻEŃ
TERRORYSTYCZNYCH**

**POLICJA W WALCE I PRZECIWDZIAŁANIU
TERRORYZMOWI**

Kuba Jałoszyński

Recenzenci:

prof. W. Kaczmarek
dr hab. A. Letkiewicz
dr B. Wiśniewski

Redakcja:

Kuba Jałoszyński

Projekt okładki:

Kuba Jałoszyński

Skład:

Józef Czader

© Copyright by Wyższa Szkoła Administracji 2009

Wydawca:

Wyższa Szkoła Administracji
43-300 Bielsko-Biała
ul. A. Frycza Modrzewskiego 12

Druk:

Drukarnia Cyfrowa „Ganimedes”
ul. Komorowicka 72
43-300 Bielsko-Biała

ISBN 978-83-60430-57-6

Spis treści

Wstęp	5
I. TERRORYZM A ZAGROŻENIE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	7
1.1. Charakterystyka współczesnego terroryzmu	7
1.2. Metody działań terrorystycznych	17
1.3. Terroryzm na terenie Polski	25
1.4. Walka i przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym	30
II. POLSKIE PRAWO WOBEC PRZESTĘPCZOŚCI TERRORYSTYCZNEJ	35
2.1. Przestępstwo terroryzmu do 2004 roku	35
2.2. Przestępstwo terroryzmu po 2004 roku	39
III. HISTORIA POLICJI W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	43
3.1. Policja – wprowadzenie	43
3.2. Policja Państwowa – okres międzywojenny	45
3.3. Milicja Obywatelska w latach 1944 – 1989	49
3.4. Policja przełomu XX i XXI wieku	62
IV. PODSTAWY PRAWNE DZIAŁANIA POLICJI	65
4.1. Ustawa o Policji – zadania policji	65
4.2. Uprawnienia policji	66
V. STRUKTURA I ORGANIZACJA POLICJI	85
5.1. Wprowadzenie	85
5.2. Komenda główna policji	88
5.3. Komendy wojewódzkie policji	89
5.4. Komendy miejskie, powiatowe i rejonowe policji	91
5.5. Komisariaty policji	91
VI. PION KRYMINALNY	93
6.1. Wydziały kryminalne	93
6.2. Centralne Biuro Śledcze KGP	94
VII. PION PREWENCJI POLICJI	101
7.1. Działania prewencyjno-propagandowe wobec zagrożenia terroryzmem	101
7.2. Pododdziały antyterrorystyczne	103
7.3. Oddziały prewencji	112
7.4. Dowodzenie działaniami antyterrorystycznymi	113
Zakończenie	119
Bibliografia	121

Wstęp

Problem bezpieczeństwa i zagrożeń, jakie generują jego poziom jest przedmiotem stałego monitorowania przez powołane do tego celu organy państwa, jak też w szerszym kontekście przez instytucje międzynarodowe zajmujące się tą problematyką. Obecnie, spośród wielu definiowanych i postrzeganych zagrożeń pozamilitarnych mogących mieć istotne znaczenie i wpływ na bezpieczeństwo państwa, dwa są aktualnie wyjątkowo niebezpieczne i silnie oddziałujące na życie społeczno-polityczne w państwach. Są nimi **terroryzm** i **przestępczość zorganizowana**. Ich destrukcyjna siła może spowodować poważny demontaż struktur władzy. W odniesieniu do zagrożenia terroryzmem społeczność międzynarodowa już nie zadaje sobie pytania: *czy będzie kolejny zamach?*, tylko: *gdzie i kiedy on nastąpi?*

W dniu dzisiejszym postawienie tezy o wzroście międzynarodowego zagrożenia terroryzmem islamistów nie stanowi przedmiotu jakiegokolwiek dyskusji. Nowa, jakże niebywale poważna sytuacja w obszarze powyższego zagrożenia, stanowi dodatkowe źródło do nowego podejścia wobec zagrożenia bezpieczeństwa tym zjawiskiem także Polski.

Rozmiar zagrożenia terrorystycznego współczesnego świata spowodował zaangażowanie do walki z nim podmiotów w państwie, które do niedawna problematyką tą zupełnie się nie zajmowały. Walka z terroryzmem jest niewątpliwie formą walki zbrojnej ponieważ sam terroryzm opiera się na przemocy związanej z prowadzeniem działań o charakterze zbrojnym. Prowadząc ją państwo musi przedsięwziąć szereg czynności organizacyjnych, legislacyjnych, tak aby odnieść pożądany skutek, rozumiany jako wyeliminowanie zagrożenia terroryzmem ze swego terytorium¹. Angażuje się do nich formacje nie związane z tzw. resortami siłowymi w państwie (siły zbrojne, policja), a takie jak chociażby służby celne, kontroli finansowej czy też podatkowej. Wielopłaszczyznowość podejmowanych działań stanowi wypadkową oblicza współczesnego terroryzmu, dla funkcjonowania którego równie ważne jak środki walki jest posiadanie sprawnego zaplecza logistycznego. Przygotowanie ataków terrorystycznych wymaga obecnie od ich organizatorów dysponowania znaczącymi środkami finansowymi.

Mimo wielości podmiotów zajmujących się obecnie działaniami w ramach antyterroryzmu, podstawowym narzędziem państwa, służącym do przeciwdziałania a także właściwego reagowania na powstałe zagrożenie, jest **policja**. To funkcjonariusze policji zawsze są pierwsi na miejscu zdarzenia. Obywatel widząc naruszenie prawa, zagrożenie bezpieczeństwa, pierwsze swoje kroki skieruje do najbliższego policjanta bądź jednostki policji. Od policji będzie oczekiwał pomocy. Jak będzie reakcja policjantów zależeć będzie z kolei od ich przygotowania, właściwego wyposażenia, odpowiedniej – adekwatnej, do sytuacji reakcji, zależeć będzie późniejszy rozwój wypadków. Możliwość wykorzystania do neutralizacji powstałego w wyniku zamachu terrorystycznego zagrożenia, innych sił niż policyjne (np. sił zbrojnych) nie stanowi przesłanki do zdjęcia z policji obowiązku zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa. Również w sferze wykonawczej, gdy do prze-

---

¹ K. Jałoszyński, *Oblicze współczesnego terroryzmu i walka z nim w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Zeszyty Naukowe” AON, nr 2 (51), Warszawa 2003, s. 118.

prowadzenia operacji ratowniczej związanej z odbiciem przetrzymywanych zakładników, decyzją władz skierowana będzie Wojskowa Formacja Specjalna GROM, obowiązek dowodzenia działaniami (operacją antyterrorystyczną) nadal będzie spoczywał na policji.

Państwo pragnąc zapewnić społeczeństwu bezpieczeństwo, a także przedstawicielom i obywatelom krajów sojusznicznych, powinno dysponować odpowiednimi narzędziami, zwłaszcza w policji, zdolnymi do przeprowadzenia skutecznych działań w przypadku zaistnienia zamachu terrorystycznego bądź sytuacji, w której przestępcy sięgną po metody przynależne terrorystom. To minister spraw wewnętrznych odpowiada za bezpieczeństwo i porządek publiczny w państwie, wynika to z jego ustawowych zadań. Dlatego też bardzo ważne jest podnoszenie na najwyższy poziom skuteczności prowadzonych przez policję działań w obszarze walki i przeciwdziałania terroryzmowi.

Potrzeba stałej gotowości polskiej policji do podjęcia działań, będących wypadkową powstania danej sytuacji kryzysowej, w ramach operacji antyterrorystycznej, stanowi wynik tak konstytucyjnych obowiązków państwa w zakresie zapewnienia swoim obywatelom bezpieczeństwa, jak też zobowiązań naszego kraju wynikających chociażby z członkostwa w Pakcie Północnoatlantyckim oraz Unii Europejskiej.

Publikacja: Organy administracji państwowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Policja w walce i przeciwdziałaniu terroryzmowi, ma za cel przybliżyć odbiorcy problematykę roli, jaką ma policja w Rzeczypospolitej Polskiej w walce i zapobieganiu najpoważniejszemu obecnie globalnemu zagrożeniu bezpieczeństwa, jakim jest terroryzm. Problematyka ta została zaprezentowana na kolejnych stronach książki od samej istoty zagrożenia terroryzmem, uregulowań prawno-karnych w zwalczaniu zjawiska, poprzez historię policji, prawne podstawy jej działania, strukturę organizacyjną oraz zadania w tym zakresie jej podstawowych pionów organizacyjnych.

Autor niniejszej publikacji chciałby wyrazić podziękowanie Panu dr hab. Arkadiuszowi Letkiewiczowi, który to udostępnił mu i wyraził zgodę na zamieszczenie w tekście rezultatów badań, będących wynikiem pracy Pana Arkadiusza Letkiewicza nad opracowaniem rozprawy habilitacyjnej nt: *Kierunki i metody doskonalenia organizacji pracy policji*.

Rozdział I

TERRORYZM A ZAGROŻENIE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

1.1. Charakterystyka współczesnego terroryzmu

Wieloznaczność i różnorodność zastosowania terminów: **terroryzm** czy **akt terroru** skłania dzisiejszych autorów do podejmowania prób uściślenia opisu tych zjawisk, a tym samym stworzenia pewnej uniwersalnej definicji, na użytek nauk: politologii, kryminologii, prawa karnego czy wreszcie prawa międzynarodowego. Jak wskazują dotychczasowe doświadczenia nie jest to proces ani łatwy ani prosty. Wystarczy przywołać doświadczenia w tym zakresie Organizacji Narodów Zjednoczonych – do dnia dzisiejszego nie udało się temu międzynarodowemu gremium uchwalić jednej, spójnej definicji zjawiska terroryzmu.

W historii piśmiennictwa uważa się, że po raz pierwszy termin **terror** pojawił się w XIV wieku u Berchoriusa – francuskiego benedyktyna. Wyjaśnienie słowa *terror* (w transkrypcji francuskiej *Terreur*) znajduje się już w pierwszym słowniku Akademii Francuskiej wydanym w 1694 roku. Jego sens zawiera dwa składniki:

- pierwszy ma charakter psychiczny – oznacza trwogę, przerażenie, wielki strach, gwałtowne wzburzenie umysłu spowodowane przez obraz zła aktualnego lub wizję niebezpieczeństwa przyszłego;
- drugi należy do sfery cielesnej, ma związek z zewnętrznym zachowaniem jako następstwem uczucia strachu².

Etymologia omawianych terminów jest łacińska. W wersji oryginalnej *terreo* oznacza – straszyć, płoszyć, odstraszać; *terribilis* to straszny, wzbudzający strach; *terror* – to strach, trwoga, przerażenie, straszne słowo, straszna wieść.

Powszechność używania terminu **terroryzm** sprawia, iż praktycznie nie zastanawiamy się nad jego istotą. Nie zdajemy sobie na ogół sprawy z mnogości występowania we współczesnym świecie definicji tego zjawiska. Podaje się, że obecnie funkcjonuje ich ponad 200. W dostępnej, polskojęzycznej, literaturze możemy również spotkać różnorodność definicji terroryzmu (tab. 1.1.).

---

² A. Pawłowski, *Terroryzm w Europie XIX-XX wieku*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Zielona Góra 1980.

Tab. 1.1. Przykłady definicji terroryzmu*(Źródło: opracowanie własne)*

DEFINICJA	ŹRÓDŁO
Stosowanie terroru, zwłaszcza działalność niektórych ugrupowań ekstremistycznych usiłujących za pomocą zabójstw politycznych, porwań zakładników, uprowadzeń samolotów i podobnych środków zwrócić uwagę opinii publicznej na wysuwane przez siebie hasła lub wymusić na rządach państw określone ustępstwa czy świadczenia.	<i>Słownik wyrazów obcych</i> , Warszawa 1997, s. 1108.
Organizowanie zamachów (z bronią w rękę a także bombowych) na członków rządu, ludzi związanych z władzą na przeciwników politycznych, na osoby innej wiary a także rasy, obcokrajowców lub przypadkowych przechodniów, porywanie ludzi a także samolotów, w celu zdobycia władzy, wywołania atmosfery strachu, zamętu chaosu, wyrażenia protestu, zyskania korzyści dla jakichś grup, koterii a także osób, wreszcie bez widocznej przyczyny.	W. Kopaliński, <i>Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku</i> , Warszawa 1999, s. 423.
Forma przemocy polegająca na przemysłanej akcji wymuszenia bądź zastraszenia rządów lub określonych grup społecznych w celach politycznych, ekonomicznych i innych.	<i>Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego</i> , AON, Warszawa 2002, s. 152.
Działalność przestępcza na tle politycznym zorganizowanych grup przestępczych o charakterze antypaństwowym. Podejmowane przez te ugrupowania akty terrorystyczne zmierzają do wymuszenia określonych następstw przez władze państwowe. Ugrupowania te osiągnęły swój cel poprzez wywoływanie strachu i paniki w opinii publicznej, a służy temu np. podkładanie bomb w miejscach publicznych czy zamachy na życie znanych osób życia politycznego.	S. Pikulski, <i>Prawne środki zwalczania terroryzmu</i> , Olsztyn 2000, s. 13.
Planowana, zorganizowana i zazwyczaj uzasadniona ideologicznie działalność osób lub grup mająca na celu wymuszenie od władz państwowych, społeczeństwa lub poszczególnych osób, określonych świadczeń, zachowań lub postaw, a realizowana w przestępczych formach obliczona na wywołanie szerokiego i maksymalnie zastraszonego rozgłosu w opinii publicznej.	T. Hanausek, <i>W sprawie pojęcia współczesnego terroryzmu</i> , „Problemy Kryminalistyki” nr 143, 1980, cytata za: S. Pikulski, <i>Prawne środki zwalczania terroryzmu</i> , Olsztyn 2000, s. 13.
Bezprawne użycie lub zagrożenie użycia siły lub przemocy przeciwko pojedynczym osobom lub obowiązującemu prawu. Akty te wykonywane są aby zastraszyć władze lub wymusić na nich określone działania dla osiągnięcia celów natury politycznej, religijnej lub ideologicznej.	S. Kulczyński, R. Kwećka, <i>Działania specjalne w walce zbrojnej wojsk lądowych</i> , AON Warszawa 1997, s. 101.

Próby ujednolicenia definicji terroryzmu były na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci liczne. Jedne z pierwszych pojawiły się już w latach trzydziestych XX wieku. Prowadzono je przede wszystkim na płaszczyźnie prawno-karnej. Na uwagę zasługują prowadzone wówczas prace przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Prawa Karnego. Chociaż wyniki tych prac, w postaci przyjętych tekstów projektu Konwencji o terroryzmie i związanej z nią rezolucji, mogą już obecnie być jedynie rozpatrywane z historycznego punktu widzenia. Pomimo upływu ponad pół wieku, od tamtych lat, wypracowanie trafnej definicji terroryzmu w międzynarodowych aktach prawnych, jeszcze ciągle nastęrcza trudności nie do przewyciężenia na obecnym etapie prac w tym zakresie³.

Do dnia dzisiejszego, jak wskazywano wcześniej, nie istnieje również definicja terroryzmu stworzona przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Wynika to z faktu różnego pojmowania (interpretowania) tego zjawiska przez poszczególne państwa członkowskie. To co dla jednych jest działalnością terrorystyczną, dla drugich stanowi element walki narodowowyzwoleńczej. Bardzo wyraźnie widać to w odniesieniu do konfliktu bliskowschodniego. Powszechnie uznane za terrorystyczne skrajne ugrupowania palestyńskie, uznawane są przez samych Palestyńczyków za oddziały zbrojne walczące w obronie prawa do posiadania przez nich własnego państwa. Działania ofensywne Izraela wobec tychże organizacji postrzegane są przez nich natomiast jako przejaw działalności terrorystycznej. Izraelczycy i Palestyńczycy oskarżają się nawzajem o terroryzm. Sam Jasir Arafat mówi: Ktokolwiek broni słusznej sprawy, walczy o wolność i wyzwolenie swojego kraju od najeźdźców, osadników i kolonialistów nie może być nazywany terrorystą. Innymi słowy: cel uświęca środki⁴. Jednakże dla większości społeczności międzynarodowej to ugrupowania palestyńskie stanowią źródło współczesnej działalności terrorystycznej, a państwo Izrael jest jego ofiarą.

Nic nie wskazuje jednak na to, aby w najbliższym czasie nastąpiły radykalne zmiany w przedmiocie przyjęcia przez społeczność międzynarodową jednolitej definicji terroryzmu. Wszelkie próby stworzenia spójnej definicji terroryzmu stają się coraz trudniejsze. Jest to rezultatem zmiany znaczenia i zastosowania tego terminu, który dopasował się do politycznego słownictwa i dyskursu kolejnych epok. Pojęcia: „terroryzm”, „terrorysta” są określeniami wysoce pejoratywnymi – bardziej niż miało to miejsce w przeszłości. W pewnym okresie sami terroryści chętniej niż obecnie wspomagali te wysiłki. Pierwsi praktycy terroryzmu nie kryli się pod semantycznym kamuflażem etykietek typu „bojowników o wolność” czy „partyzantów miejskich”. Nazywali siebie wprost – „terrorystami”⁵. Wraz z upływem czasu, negatywnym nastawieniem społeczeństwa do terroryzmu, jako działania zbrodnicego, terroryści przestali manifestować swoją przynależność do ruchów terrorystycznych.

Mimo wygaśnięcia, po rozpadzie systemu komunistycznego w Europie, zagrożenia bezpieczeństwa światowego globalnym konfliktem zbrojnym, wiele państw na kuli ziemskiej ogarniętych jest wewnętrznymi konfliktami zbrojnymi. Ich geneza ma różnorodne podłoża.

³ Kuba Paweł, *Terroryzm i jednostki terrorystyczne na świecie*, Warszawa 1992, s. 8.

⁴ T. Aleksadrowicz, *Terroryzm – definicja zjawiska*, [w:] *Terroryzm – konferencja w Centralnym Ośrodku Szkolenia ABW*, Emów 2003, s. 10.

⁵ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 1999, s. 26.

Wobec niejednoznaczności w definiowaniu terroryzmu, wcześniej omawiane kwestie, w niektórych państwach stawiany jest znak biorąc pod uwagę równości pomiędzy działalnością terrorystyczną a partyzancką. Ma to na celu zdyskredytowanie walki narodowowyzwoleńczej, przedstawianie jej w niekorzystnym świetle jako działalności zbrodniczej, zmierzającej do destrukcji struktur państwowych. Definiowanie tak ruchów partyzanckich jest szczególnie widoczne w państwach rządzonych przez dyktatorów. Sami terroryści również starają się aby nazywać ich partyzantami, nie zaś terrorystami. Wynika to z faktu powszechnego potępienia społecznego dla działalności terrorystycznej w stosunku do względnej akceptacji działalności partyzanckiej, co z całą pewnością stanowi rezultat kojarzenia tej drugiej z okresem II wojny światowej i walką prowadzoną przez partyzantów w różnych częściach Europy z hitlerowskim okupantem.

Istnieją jednak wyraźne różnice pomiędzy obu zjawiskami, trafnie uchwycone przez Waltera Laquera⁶:

- partyzanci starają się stworzyć *strefy wyzwolone*, w których działają jako jedyna organizacja, terroryści tego nie robią;
- partyzanci operują w dużych, często rosnących grupach, o stałej organizacji stanowiących często namiastkę regularnych sił zbrojnych – terroryści ze względu na swoją specyfikę prowadzonych akcji organizują się w grupy kilkuosobowe;
- konspiracyjny charakter terroryzmu sprawia, że otwarta propaganda czy też przeprowadzenie reform politycznych w strefach wyzwolonych (co praktykują partyzanci) są dla terrorystów niemożliwe;
- partyzanci atakują przede wszystkim siły zbrojne wroga, jego policję, służbę bezpieczeństwa i instytucje o znaczeniu strategicznym, terroryści uderzają najczęściej w cywilne samoloty, przypadkowych ludzi;
- terroryści nie mają najczęściej poparcia społecznego, podczas gdy działania partyzantki oparte są na założeniu jego zdobycia.

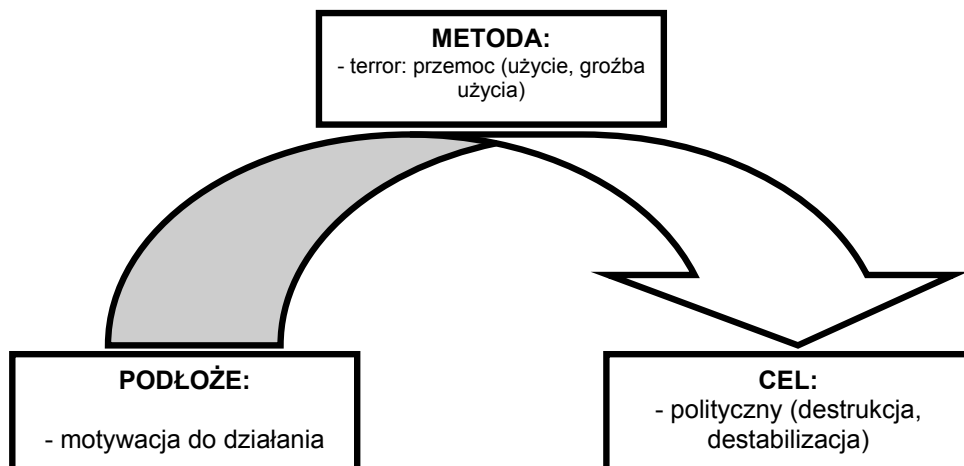
Dokonując analizy obecnie funkcjonujących definicji terroryzmu należy zauważyć, iż występują w nich pewne określone zmienne charakteryzujące to zjawisko. Na podstawie wyników badań, jakim poddano 109 definicji terroryzmu wyeksponowane zostały 22 określenia najczęściej pojawiające się w ich treści. Po analizie wyraźnie widać, iż w definiowaniu terroryzmu podkreśla się przede wszystkim⁷:

- stosowanie przemocy i siły;
- aspekt polityczny czynu;
- wywoływanie strachu i terroru;
- groźba jako element zastraszenia;
- skutki i reakcje psychologiczne.

Na tej podstawie, jak też w oparciu o wcześniej prowadzone rozważania, można zbudować ogólny schemat definicji terroryzmu – wyodrębnić jej najistotniejsze elementy, aby dane działanie można było określić mianem terrorystycznego (ryc. 1.1.).

⁶ K. Jałoszyński, *Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcia kontrterrorystyczne w Izraelu*, Warszawa 2001, s. 24 – 25.

⁷ K. Jałoszyński, *Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?*, Warszawa 2001, s. 8.

Ryc. 1.1. Schemat definicji terroryzmu

(Źródło: opracowanie własne)

Podłoże działalności terrorystycznej może być związane z różną motywacją do podejmowania zbrodniczego działania (**terror**), które to może mieć charakter:

- **Separatystyczny** – wyrażony w dążeniu do oddzielenia się, wyodrębnienia z jakiegś całości (grupy narodowościowej) do utworzenia własnego państwa⁸;
- **Nacjonalistyczny** – wyrażony w postawie społeczno-politycznej i ideologicznej postulującej nadrzędność interesów własnego narodu, wyrażanej w egoizmie narodowym, dyskryminowaniu innych narodów, nietolerancji i wrogości w stosunku do innych⁹;
- **Fundamentalistyczny** – wyrażone w dążeniu fanatycznych wyznawców danej religii do ustanowienia jej jako obowiązującej w swoim lub innym kraju, a także pragnieniu zniszczenia wszystkiego co jest niezgodne z nakazami głoszonymi przez wyznawców tej religii, jak też fizycznym unicestwieniu krytycznie do niej nastawionego społeczeństwa w swoim lub obcym państwie, religia ma być prawem stanowionym i obowiązującym każdego do stosowania w życiu codziennym;
- **Religijny** – wyrażony w dążeniu do spełnienia *posłanniczej misji*, przekazanej od Boga, *zbawienia świata*, w skrajnym przypadku związanym z unicestwieniem życia na ziemi jako wypełnieniem *kary boskiej*;
- **Ideologiczny** – wyrażony w dążeniu do zmiany istniejącego porządku, systemu ekonomicznego i prawnego w państwie – przede wszystkim kapitalistycznym, przez ugrupowania terrorystyczne o zabarwieniu lewackim lub marksistowskim, które postrzegają go jako skrajnie złego i antyproletariackiego. Ideologia stanowi system poglądów, idei, pojęć politycznych, socjologicznych, prawnych, etycznych, religijnych,

⁸ *Słownik języka polskiego*, tom III, Warszawa 1989, s. 198.

⁹ *Słownik języka polskiego*, tom II, Warszawa 1989, s. 243.

lub filozoficznych jednostki albo grupy osób (...) ¹⁰. W praktyce grupy terrorystyczne, działające z pobudek ideologicznych, dążą do zastąpienia jednej ideologii przez drugą, uznawaną przez nich za jedynie słuszną;

- **Rasistowski** – wyrażony w pogardzie dla ludzi o odmiennym kolorze skóry lub pochodzeniu (mniejszości narodowe), dążeniu do ich izolowania a nawet fizycznej likwidacji. Jest to pseudonaukowy system poglądów mówiący o wyższości jednej rasy ludzkiej nad drugą ¹¹.

Cel polityczny terroryzmu związany jest z destrukcyjnym oddziaływaniem na władzę, jej organy i przedstawicielstwa, a w rezultacie na destabilizację życia społecznego, gospodarczego i politycznego w państwie.

Terroryzm jest zjawiskiem niesłychanie złożonym i dynamicznym. Nie można go ująć w sztywne ramy trendów i tendencji. Nie zastyga w czasie lecz podlega nieustannym, różnorodnym i chaotycznym często transformacjom ¹². Nie jest zjawiskiem łatwym do zdefiniowania, a przyczyny takiego stanu rzeczy leżą w ¹³:

- **Dynamice i złożoności**, głębokim osadzeniu w realiach politycznych, społecznych i ekonomicznych;
- **Postępie technicznym**. Zamiast używać środków walki można wykorzystać np. wirus komputerowy, który to spowoduje nieodwracalne zniszczenia w systemach baz danych;
- **Ocenie danego aktu terroru**. To co dla jednych jest aktem bezdusznego terroryzmu dla innych czynem bohaterskim;
- **Mass mediach** – „darmowe” źródło „reklamy” działalności terrorystycznej.

Oprócz terroryzmu niepokojącym zjawiskiem, wpływającym na bezpieczeństwo państwa jest wymieniana wcześniej przestępczość zorganizowana. Nie dąży ona do obalenia władzy w państwie, jak to ma miejsce w przypadku terroryzmu, lecz do jej kontroli i wywierania na nią wpływu, tak aby prowadzenie przestępczego procederu nie napotykało na przeszkody z jej strony. Przestępczość ta destabilizuje państwo, zwłaszcza jego sferę ekonomiczną, przynosząc straty w gospodarce, oraz polityczną, korumpując polityków. Ma wpływ na nastroje społeczne i poczucie bezpieczeństwa obywateli.

W ostatnich latach we wszystkich niemal państwach na świecie nastąpił niespotykany wręcz wzrost przestępczości, która to definiowana jest jako: *ogół przestępstw popełnionych w pewnym okresie w danym kraju lub środowisku społecznym albo przez określoną kategorię przestępców* ¹⁴. Przestępczość zaczęła przybierać nowe, coraz bardziej groźne,

¹⁰ *Słownik języka polskiego*, tom I, Warszawa 1989, s. 767.

¹¹ W. Kopaliński, *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*, Warszawa 1999, s. 349.

¹² B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Toruń 2003, s. 33.

¹³ T. Aleksandrowicz, wyd. cyt., s. 9 – 10.

¹⁴ *Słownik języka polskiego*, tom II, Warszawa 1988, s. 1008.

bezwzględne i skomplikowane formy. Walka z nią, w szczególności zapobieganie przestępstwom, stała się jednym z podstawowych zadań państwa¹⁵.

Definicja **przestępczości zorganizowanej** określa ją jako: „(...) ukierunkowane na osiągnięcie zysku lub władzy planowane popełnianie przestępstw przez współdziałających dłuższy czas co najmniej dwóch uczestników, jeżeli przestępstwa te pojedynczo lub jako całość mają znaczny ciężar gatunkowy, a ich realizacja następuje:

- przy wykorzystaniu zawodowych lub struktur podobnych zawodowym;
- przy użyciu przemocy lub środków zastraszania;
- przez wywieranie wpływu na politykę, administrację publiczną, wymiar sprawiedliwości, lub gospodarkę”¹⁶.

Jako najwyższą formę zorganizowanej przestępczości uważa się **mafię**. Należy przyjąć, iż mafia stanowi niejako ostatni szczebel rozwoju, jaki może przybrać, przestępczości zorganizowanej, dlatego też ta ostatnia musi być poddana ostremu monitorowaniu ze strony służb odpowiedzialnych w państwie za przestrzeganie prawa.

Główne niebezpieczeństwo ze strony przestępczości zorganizowanej polega na tym, że jest ona elastyczna oraz wielopostaciowa. Od przestępczości zorganizowanej do terroryzmu (terroru) kryminalnego droga nie jest daleka¹⁷. Ze zjawiskiem tym mamy do czynienia na naszym rodzimym podwórku. Przestępcy sięgają po metody charakterystyczne dla działalności terrorystycznej walcząc pomiędzy sobą o wpływy jak również wykorzystując je jako sposób na przestępczą działalność. Podkładanie ładunków wybuchowych pod sklepy, hurtownie, przedsiębiorstwa, itp., w celu zmuszenia ich właścicieli do płacenia haracz, nie stanowi dziś w Polsce rzadkości. Dotyczy to również uprowadzania osób w celu uzyskania okupu.

Przestępczość zorganizowana stanowi potencjalne zagrożenie dla demokratycznych struktur państwa, społeczeństwa obywatelskiego, rządów prawa i gospodarki rynkowej. Od zagrożeń tych nie są wolne zachodnie społeczeństwa rozwinięte, ale szczególnie narażone są na nie państwa znajdujące się w okresie transformacji systemowej¹⁸.

Tak jak nie można stawiać znaku równości pomiędzy pojęciami „terror” i „terroryzm”, tak też nie można uważać za tożsame pojęć: „przestępczość zorganizowana” i „terroryzm”. Fakt, że zorganizowane grupy przestępcze sięgają po metody, jakimi posługują się terroryści, nie jest dostateczną przesłanką, aby mówić o terroryzmie kryminalnym. Najistotniejsza różnicą pomiędzy przestępczością zorganizowaną a terroryzmem leży w celu działania obranym przez liderów obu działalności oraz jego podłożu. W pierwszym wypadku celem nie jest obalenie czy też destrukcja władzy, a podporządkowanie

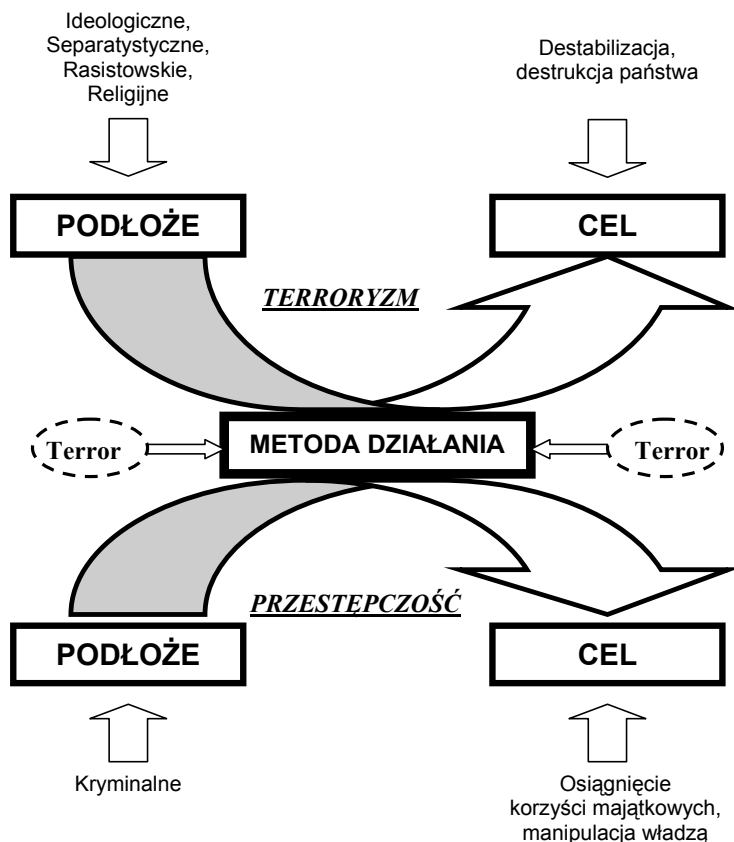
¹⁵ B. Hołyst, *Kryminologia wobec nowych zjawisk i współczesnych metod przestępczych*, [w:] *Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości*, red. H. J. Hirsch, P. Hofmański, E. W. Pływaczewski, C. Roxin, Białystok 1997, s. 267.

¹⁶ A. Marek, *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, na podstawie: U. Dörmann i in., *Organisierte Kriminalität – wie gross ist die Gefahr?* (BKA Forschungsreihe), Wiesbaden 1990, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, red. A. Marek, W. Pływaczewski, WSPol Szczecino 1992, s. 32.

¹⁷ B. Hołyst, *Przestępczość zorganizowana i je implikacje*, [w:] *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, red. W. Pływaczewski, J. Świerczewski, Szczecino 1996, s. 68.

¹⁸ J. Czaputowicz, wyd. cyt., s. 26.

sobie jej działalności (między innymi przez korumpowanie polityków, przenikanie do ośrodków decydenckich w państwie, itp.), w drugim zaś obalenie lub destabilizowanie (uniemożliwienie normalnego funkcjonowania) istniejącego w państwie porządku: prawnego, konstytucyjnego, ekonomicznego, itp. Wspólnym mianownikiem dla obu zjawisk jest sposób działania: **terror** (ryc.1.2.).

Terror – szantaż, zabójstwa, podkładanie ładunków wybuchowych, wymuszenia haraczu terroryzmem okupu, wzięcie zakładników, itp.

Rys. 1.2. Elementy definicji terroryzmu i przestępczości zorganizowanej

(Źródło: opracowanie własne)

Przełom XX i XXI wieku przyniósł radykalizację poglądów ekstremistycznych ugrupowań politycznych, zwłaszcza rasistowskich i nacjonalistycznych. Ruchy neofaszystowskie w Niemczech, we Włoszech, a także w Rosji, jak również działalność organizacji rasistowskich w Stanach Zjednoczonych, jak chociażby Ku-Klux-Klan, stanowią namacalne przykłady działalności tego typu organizacji. Otwarcie deklarują one prowadzenie walki zbrojnej jako metody w dążeniu do osiągnięcia swoich celów.

Ekstremizm religijny, objawiający w chęci „zbawienia świata” poprzez między innymi użycie broni masowego rażenia (przykładem może być atak w marcu 1995 roku, kiedy to japońska sekta religijna „Najwyższa Prawda” – „Aum”, kierowana przez guru Shoko

Asaharę rozpyliła w tokijskim metrze sarin, gaz trujący 20. krotnie silniejszy od cyjanku potasu) stanowi bardzo poważne źródło potencjalnego konfliktu zbrojnego. Ekstremiści religijni są bowiem gotowi „w imię boga” wywołać konflikt zbrojny wykorzystując do tego celu swoich fanatycznych zwolenników. Jest przy tym znamienne, iż niejednokrotnie nie odwołują się oni do żadnej, konkretnej, religii. Przywódcy duchowi sekt religijnych uzurpują sobie zazwyczaj prawo do własnej interpretacji religii lub też tworzą swoją własną, opartą na ich wizji, wiarę, uważając się przy tym za jej przedstawiciela na ziemi („wysłannika boga”).

Współczesny terroryzm należy postrzegać w kontekście historycznego wpływu konfliktów na zmiany polityczne świata, a zwłaszcza genezy ich powstawania. Według profesora Samuela Huntingtona, wykładowcy stosunków międzynarodowych na uniwersytecie harwardzkim, obecne konflikty światowe końca XX wieku i początku nowego tysiąclecia mają przede wszystkim podłoże w ścieraniu się kultur cywilizacyjnych a nie ideologicznych czy też ekonomicznych. Dostrzega on cztery fazy historycznego rozwoju (ewolucji) konfliktów, mających wpływ na konflikty przełomu obecnych stuleci, które to związane były¹⁹:

1. Z konfliktami pomiędzy królami i książętami – oparte one były na osobistej rywalizacji o poszerzenie swoich włości oraz uzyskanie ekonomicznych (finansowych) korzyści;
2. Z Rewolucją Francuską – wydarzenia z nią związane stanowiły początek „wojen ludu” i koniec „wojen królów”. Wyraźnie zaznaczył się wzrost nacjonalizmu. Taki stan rzeczy przetrwał do końca pierwszej wojny światowej;
3. Z rewolucją komunistyczną w Rosji – konflikt miał charakter ideologiczny. W pierwszej fazie dotyczył walki pomiędzy ideologią komunistyczną, faszyzmem a demokratycznym liberalizmem, po drugiej wojnie światowej faszyzm został wyeliminowany a ideologiczne podłoże konfliktu ograniczone zostało do walki pomiędzy komunizmem a demokratycznym liberalizmem (okres „zimnej wojny”);
4. Z końcem „zimnej wojny” – upadek berlińskiego muru, a co za tym idzie faktyczny koniec konfliktu wschód – zachód, dał początek konfliktowi cywilizacji (kolizja cywilizacji), którego efektem jest współczesne zagrożenie terroryzmem.

Współczesny terroryzm reprezentowany przez ekstremistyczny fundamentalizm islamski, to wojna oparta na zderzeniu kultur cywilizacyjnych. Z jednej strony występuje cały zachodni świat zdominowany przez najnowsze zdobycze nauki i techniki, funkcjonujący w erze buma informatycznego, z drugiej miliony wyznawców islamu, dla których rozwój cywilizacyjny zatrzymała się na poziomie średniowiecza. Przywódcy islamskich organizacji terrorystycznych wykorzystują fakt ubóstwa i zacofania wyznawców Koranu do budowania w nich nienawiści wobec zachodniej cywilizacji, wskazując na nią jako na źródło ich nędzy i niedostatku.

Poważnym niebezpieczeństwem dla światowego pokoju jest zasięg wpływu radykalnych islamistów. Konflikt cywilizacji bowiem, w którym stroną jest radykalny fundamentalizm islamski, występuje niemalże na całej kuli ziemskiej. Profesor Huntington na łamach izraelskiego wydawnictwa The International Policy Institute for Counter-Terrorism

¹⁹ S. Shay, „*Cultural Terrorism*” and the Clash of Civilizations, [w:] *ICT Papers on Terrorism*, The International Policy Institute for Counter-Terrorism, Jerusalem, Israel 2002, s. 72.

(ICT – Międzynarodowy Instytut Polityki Walki z Terroryzmem)²⁰ określił źródła i aktualne obszary tego wszechobecnego konfliktu (gdzie swoją kluczową rolę odegrał lub nadal odgrywa islam), postrzegając je w:

- wojnie w Afganistanie;
- konflikcie w byłej Jugosławii (Bośniacy kontra Serbowie);
- konflikcie w Kosowie (Serbowie kontra kosowscy Albanczycy);
- konflikcie pomiędzy Grecją a Turcją (o Cypr);
- konfliktach w byłych republikach radzieckich (Azerbejdżan kontra Armenia);
- wojnie w Czeczenii (Rosja kontra muzułmańscy separatyści czeczeńscy);
- wojnie w Sudanie (chrześcijanie kontra muzułmanie);
- wojnie w Etiopii (chrześcijańscy Etiopczycy kontra muzułmanie z Erytrei);
- konflikt w Macedonii (chrześcijanie kontra muzułmańscy Albańczycy);
- konflikt w zachodniej części Chin (działania wywrotowe chińskich muzułmańskich separatystów);
- konflikcie na Filipinach (chrześcijanie kontra muzułmańscy separatyści);
- konflikcie w Indonezji – wschodni Timor (chrześcijanie kontra muzułmańscy separatyści);
- konflikcie arabsko – izraelskim (fundamentalisci islamscy kontra zachodnia cywilizacja).

Wnioski, jakie można sformułować na podstawie powyższych uwag nie napawają optymizmem²¹. Nowy ład międzynarodowy, znajduje się jeszcze *in statu nascendi*, a organizacje terrorystyczne zaczęły już odgrywać w nim rolę istotnych aktorów – *pozarządowych organizacji przemocy*. Jak słusznie stwierdza Bartosz Bolechów: *Globalizacja, rewolucja technologiczna, fragmentacja i przemiany społeczne, narastająca przenikliwość i porowatość granic, fenomen państw upadłych, rosnąca siła i rola podmiotów transnarodowych sprawiają, że system międzynarodowy funkcjonujący na zasadach tworzonych w całkowicie odmiennych realiach jawić się może jako coraz bardziej niewydolny i bezradny w obliczu wylaniających się problemów*.²² Dość ponurą prognozę prezentuje także Zbigniew Brzeziński stwierdzając, że mamy obecnie do czynienia z przebudzeniem politycznym znacznej części krajów rozwijających się. *Mieszkańcy tych krajów mają, jak jeszcze nigdy dotąd, głęboką świadomość niesprawiedliwości społecznej; często też czują się politycznie upokorzeni. Wszechobecność radia i telewizji oraz coraz powszechniejszy dostęp do Internetu sprawiają, że powstaje nowa wspólnota - połączona wspólnym oglądem świata i uczuciem zazdrości, które można uaktywnić i skanalizować poprzez demagogiczne rozbudzanie namiętności politycznych i religijnych. (...) mamy do czynienia z gwałtownym rozrostem klasy wiekowej do 25. roku życia, a więc z całą masą niespokojnych młodych ludzi. Obrazy i dźwięki, które rozbudziły ich umysły, emitowane są z daleka, a zarazem wzmacniają w nich niezadowolenie z tego, co mają pod ręką. Ich potencjał re-*

²⁰ Tamże, s. 73.

²¹ T. Aleksandrowicz, *Zagrożenie współczesnym terroryzmem międzynarodowym – próba prognozy na najbliższe lata*, [w:] *Terroryzm w kontekście zagrożeń wewnętrzpaństwowych*, praca naukowo-badawcza, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku Białej 2007, (materiał w opracowaniu redakcyjnym).

²² B. Bolechów, *Sieci przeciwko hierarchiom – wyzwanie dla suwerenności państw*, [w:] Z. Leszczyński, S. Sadowski (red.) *Suwerenność państwa we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2005, s. 162.

wolucyjny ma największą szansę zrealizować się wśród studentów (...) Na ogół pochodzą oni z niepewnych swego statusu niższych warstw klasy średniej i przepełnia ich uczucie społecznego rozjuszenia. Ci właśnie studenci to czekający na swój czas rewolucjoniści - właściwie już na wpół zmobilizowani, zgrupowani, połączeni przez sieć WWW i wstępnie przygotowani na powtórkę z tego, co przed laty wydarzyło się w Meksyku i na placu Tienanmen, tylko na większą skalę. Przepełniająca ich fizyczna energia i frustracja emocjonalna tylko czekają na jakiś impuls - jakąś sprawę, religię czy obiekt nienawiści.²³

1.2. Metody działań terrorystycznych

Obserwujemy stale rosnącą brutalność dokonywanych aktów terroru. Od początkowo stosunkowo niegroźnych dla uczestników porwań i uprowadzeń, zamachów bombowych wykonywanych na puste terytoryści przeszli do aktów charakteryzujących się znaczną liczbą ofiar lub pokazowymi egzekucjami pochwyconych zakładników. Apogeum tej działalności stanowią wydarzenia z 11 września 2001 roku, kiedy to samolotów wraz z pasażerami użyto jako latających bomb. Co natomiast przyniesie najbliższa przyszłość niewiadomo, znawcy problematyki terroryzmu zgodni są co do tego, że w najbliższym czasie czeka nas akt terroru wykorzystujący jako czynnik rażenia broń masowego rażenia.

Doświadczenia ostatnich lat wskazują, że działania terrorystyczne na terytorium państwa mogą prowadzić co najmniej trzy grupy sprawców²⁴.

Pierwszą tworzą obywatele państwa występujący przeciwko niemu zbrojnie, a korzystający z pomocy sprzętowej, szkoleniowej, finansowej i innej państwa drugiego. Nie jest przy tym regułą, że terytoryści muszą się rekrutować z jakiejś, łatwej do wyodrębnienia, mniejszości (etnicznej, religijnej itp.). Terrorystyczne organizacje europejskiej skrajnej lewicy rekrutowały swoich członków z wszystkich grup i warstw społecznych. Szczególną formą takich działań może być instrumentalne posługiwanie się przez państwo drugie (najczęściej poprzez własne służby specjalne) różnymi, niepolitycznymi ruchami o charakterze ekstremistycznym (takimi jak na przykład „fundamentaliści ekologiczni”, mniejszość narodowa itp.).

Drugą grupę potencjalnych sprawców tworzą aktywni członkowie organizacji terrorystycznych działających poza granicami atakowanego państwa, a podejmujący działalność na jego terytorium w imię własnych celów lub na zlecenie państwa drugiego. Można w tym przypadku mówić o akcjach „najemników”. Szczególną formą takich działań może być powierzenie działań przeciwko danemu państwu sprawcom rekrutującym się z rodzimych, bądź międzynarodowych organizacji przestępczych o charakterze mafijnym. Przykładów realności takiej alternatywy dostarczają organizowane przez amerykańskich gangsterów (na zlecenie CIA) próby zamachów na Fidela Castro, czy ostatnie informacje o powiązaniach tureckich służb specjalnych ze zorganizowanymi grupami przestępczymi. W ostatnim przypadku owa współpraca wymierzona była między innymi w aktywistów kurdyjskich, aktywnych zarówno na terenie Turcji, jak i w Zachodniej Europie. W omówionych przypadkach rozszyfrowanie i ujawnienie powiązań między bezpośrednimi

²³ Z. Brzeziński, *Bomba jest gdzie indziej* Rzeczpospolita, 10.09.2005, przedruk za: „The American Interest”, No 1, 2005.

²⁴ K. Kubiak, *Terroryzm jako środek prowadzenia wojny?* „Raport” nr 4/98, s. 41.

sprawcami aktów przemocy a ich politycznymi mocodawcami może okazać się bardzo trudne, jeżeli wręcz w ogóle możliwe. Strona animująca lub inspirująca takie działania może, więc osiągnąć określone – i to stosunkowo duże – korzyści, praktycznie nie ponosząc ryzyka. Zasadniczą wadą posługiwania się miejscowymi ekstremistami lub najemnikami jest, z punktu widzenia organizatora – „zleceniodawcy” – ograniczona kontrola nad ich działaniami.

Trzecią grupą sprawców aktów terrorystycznych mogą być żołnierze (funkcjonariusze) formacji specjalnego przeznaczenia obcego państwa. Założyć można, że ich działanie upozorowane byłoby na akcje „miejscowych” bądź „napływowych” terrorystów. Państwo kierujące do działań grupy zorganizowane na bazie formacji specjalnego przeznaczenia za wszelką cenę i wszelkimi możliwymi metodami dążyłoby do utajnienia swojej roli w ich działalności. W wypadku pochwycenia członków takich grup należałoby, więc liczyć się z przedstawieniem ich jak „byłych”, „zwolnionych”, „urlopowanych” czy też nawet „zbuntowanych” żołnierzy, działających bez zezwolenia (sprzecznie z wolą) władz państwowych.

Dobór obiektów współczesnych zamachów terrorystycznych również przestał być przypadkowy. Obiekty ataku można w sposób najogólniejszy podzielić na dwie zasadnicze grupy obiekty materialne i ludzi jako obiekty ataku. Na obiekty materialne uderzenia będą wykonywane głównie w celu ich zniszczenia lub zakłócenia ich funkcjonowania. Celem atakowania takich obiektów może być wywołanie w sposób pośredni niepokojów społecznych, zastraszenia społeczeństwa itp.. Typowy przykład takiego działania to wydarzenia 11 września. Atakowane obiekty materialne to najczęściej budynki użyteczności publicznej o różnorodnym charakterze, chociaż zdarzają się też przypadki niszczenia zwykłych budynków mieszkalnych (wydarzenia sprzed kilku lat w Moskwie). W następnej kolejności celami ataków w tej grupie są środki komunikacji od autobusów począwszy na pociągach i samolotach kończąc. Kolejną podgrupę stanowią wszelkie obiekty zabezpieczające funkcjonowanie współczesnej cywilizacji takie jak elektrownie, centrale telefoniczne, stacje RTV, itp. Wreszcie ostatnią podgrupę stanowią wszelkie rodzaju zakłady produkcyjne i placówki naukowo badawcze zajmujące się problematyką militarną, energii jądrowej, obiekty koszarowe, posterunki policji oraz obiekty związane z infrastrukturą systemu bezpieczeństwa publicznego itp.

Ataki na tego typu obiekty mają na celu:

- wywołanie paniki i nieskorzystanie przez obywateli z dóbr i usług oferowanych przez korporacje i instytucje związane z tzw. „dużym biznesem” (niszczenie samolotów, autobusów, budynków takich jak banki, domy towarowe itp.);
- zniszczenie ze względu na ich powiązanie z władzami rządowymi, lub też z uwagi na ich szczególnie charakter (fabryki produkujące uzbrojenie, elektrownie atomowe);
- osłabienie potencjału militarnego państwa;
- zakłócenie działania i osłabienie możliwości reakcji służb przeznaczonych do zwalczania terroryzmu;
- wymuszenia spełnienia określonych żądań;
- zwrócenie uwagi na określoną działalność.

Natomiast w grupie „obiektów”, jakimi są ludzie, można wyodrębnić cztery, najbardziej narażone na ataki terrorystyczne, podgrupy przedmiotowe²⁵:

- ***Funkcjonariusze władz rządowych i publicznych*** – a także ich rodziny oraz mienie są często obiektem ataku z następujących powodów:
  - zmuszenia członków rządu do zmiany poglądów politycznych;
  - wywołania niezadowolenia społecznego z powodu braku możliwości zapewnienia obywatelom podstawowych usług, takich jak np. dostawa elektryczności czy łączność telefoniczna;
  - wykazania społeczeństwu, że przedmiotem akcji terrorystycznych nie są obywatele, a tylko ludzie związani ze strukturami władzy;
  - wymuszenia na władzach wypuszczenia uwięzionych terrorystów, członków ich organizacji;
  - wymuszenia na władzy zmiany w prowadzonej polityce, zarówno wewnętrznej jak też zewnętrznej.
- ***Policja i wojsko*** - te dwie instytucje stanowiące aparat przymusu reprezentowany przez władzę. Stają się one obiektem ataku terrorystów z następujących powodów:
  - wykazania społeczeństwu słabości i nieudolności policji i wojska w ochronie obywateli;
  - wywołania psychozy represyjności policji i wojska wobec społeczeństwa, w obliczu operacji prowadzonych po atakach terrorystycznych;
  - w odwecie za udane operacje policji i wojska przeciwko organizacjom terrorystycznym;
  - atakowanie rodzin policjantów i żołnierzy w celu wymuszeniu na nich współpracy z grupami terrorystycznymi, bądź też zaniechania przez te grupy zawodowe działań przeciwko terrorystom z obawy o los swoich bliskich.
- ***Ludzie biznesu, przedstawiciele świata nauki, kultury, polityki oraz ich rodziny*** - ataki na tę grupę społeczną mają przede wszystkim na celu:
  - pozyskanie środków na dalszą działalność terrorystyczną;
  - wykorzystanie powiązań danej osoby z kręgami władzy lub gospodarki;
  - wymuszenie spełnienia określonych żądań;
  - zwrócenie uwagi opinii publicznej na określoną problematykę
- ***Ludność*** - jest to najliczniejsza z atakowanych grup społecznych. Ataki są prowadzone w sposób losowy i zupełnie przypadkowy najczęściej w sposób mający wywołać maksymalne skutki, jeśli chodzi o ilość ofiar ataku. Cele stawiane sobie przez terrorystów w przypadku atakowania tej grupy to między innymi:
  - wywołanie psychozy strachu wśród społeczeństwa, dużo skuteczniejsze niż w przypadku pojedynczych ofiar;
  - zburzenie wiary społeczeństwa w skuteczne zapewnienie mu bezpieczeństwa przez władzę;
  - zniecierpliwione społeczeństwo dużą liczbą ofiar wśród niewinnych obywateli może gwałtownie domagać się od władzy spełnienia wszystkich żądań terrorystów za cenę spokoju i bezpieczeństwa;
  - dokonanie aktów odwetu – „ukaranie” władz za prowadzenie określonych działań.

²⁵ K. Jałoszyński, *Działania militarne Izraela w walce z terroryzmem*, „Zeszyty Naukowe AON” 1999, Nr 2/35 s. 192.

Terroryści najczęściej wybierają cele stanowiące niewielkie zagrożenie dla nich samych, a także cele powszechnie dostępne (wyjątkiem od tej reguły są jedynie terroryści samobójcy). Międzynarodowi terroryści szukają miejsc, w których mogą pozostać niezauważeni przez dłuższy czas: wielkich miast, międzynarodowych lotnisk, międzynarodowych spotkań, targów, miejscowości wypoczynkowych.

Efekty działań terrorystycznych to utrata życia i zdrowia przez obywateli, często osoby niewinne i niepowiązane w żaden sposób z polityką. Oprócz tego w wyniku ataków terrorystów dochodzi do utraty mienia oraz problemów utrudniających życie ludziom: odcięcia dostaw prądu, wody, wstrzymania transportu. W sensie politycznym i społecznym może także dojść do utraty zaufania społecznego względem ekipy rządzącej, co znacznie ułatwia dalsze działania terrorystom.

Terroryzm dla realizacji swoich celów posługuje się szeroką gamą metod, z którymi jest utożsamiany. Na tym tle dochodzi niejednokrotnie do mylnego określania danych zachowań jako działalności terrorystycznej. Np. nie każdy zamach bombowy jest aktem terroryzmu. Podłożenie bomby pod samochód gangstera przez konkurencyjną grupę przestępczą nie jest w żadnej mierze zamachem terrorystycznym, a zwykłym aktem bandytyzmu.

Chociaż terroryści mają do dyspozycji szeroką gamę form, w jakiej mogą przeprowadzić zamierzony przez siebie akt terroru to wybór odpowiedniej formy wcale nie jest prosty i podlega szeregowi czynników ograniczających swobodę możliwości wyboru. Do tych czynników należą między innymi:

- Cel zamierzonego aktu terroru;
- Rodzaj obiektu zamachu, jego położenie, dostępność, ochrona itp.;
- Możliwości organizatorów zamachu;
- Państwowy lub lokalny system bezpieczeństwa.

Do najczęściej stosowanych przez terrorystów form ataku przy realizacji założonych celów należą:

- Ataki przy użyciu broni palnej;
- Zamachy bombowe;
- Ataki przy użyciu broni białej lub innych niebezpiecznych przedmiotów;
- Porwania samolotów lub innych środków masowej komunikacji;
- Wzięcie zakładników lub zamachy na życie konkretnych osób;
- Sabotaż;
- Ataki z wykorzystaniem środków niekonwencjonalnych – zaliczanych do broni masowego rażenia - BMR;
- Ataki przy użyciu zdalnie sterowanych modeli;
- Ataki elektroniczne;
- Ataki przy pomocy opanowanego wcześniej samolotu;
- Napady.

Ataki przy użyciu broni palnej – sposób działania, w którym terroryści wykorzystują do zadania strat lub zniszczenia obiektu szeroko rozumianej broni strzeleckiej (od pistoletów i ręcznej broni maszynowej oraz granatów po moździerze, działa i pociski rakietowe). Ten typ zamachów stosowany był wcześniej jedynie w walkach zorganizowanych

grup przestępczych, obecnie jest szeroko wykorzystywany szczególnie przez ugrupowania islamskie.

Zamach bombowy – najczęściej stosowany sposób ataku przez terrorystów, daje sprawcy poczucie względnego bezpieczeństwa, ponieważ może on znajdować się z dala od miejsca eksplozji. Wybuch powoduje powstanie dużej siły niszczącej, w jego wyniku dużo osób zostaje rannych lub zabitych a sam obiekt może zostać doszczętnie zniszczony. Sama informacja o podłożeniu ładunku wybuchowego powoduje powstanie paniki. Operacja poszukiwania jest bardzo kosztowna, dezorganizuje i burzy porządek publiczny. Za stosowaniem zamachów bombowych przy pomocy materiałów wybuchowych przemawia również łatwość zdobycia komponentów do wyprodukowania bomby, można ją zrobić z produktów ogólnie dostępnych w handlu. Kraje, w którym dokonywane jest niewątpliwie najwięcej zamachów z użyciem materiałów wybuchowych to Izrael a ostatnio Irak, atakowane przez terrorystów z kilkunastu organizacji terrorystycznych doskonale zorganizowanych, wyposażonych i sponsorowanych. Fakt stosunkowo niewielkiej liczby ofiar (w stosunku do ilości i rangi zamachów) świadczy o doskonałym przygotowaniu Izraela do walki z terroryzmem oraz skuteczności stosowanych przez służby specjalne procedur. Brak tego typu działań, brak odpowiednio licznych i przygotowanych służb w Iraku daje nam obraz jak tego typu terroryzm może zdeorganizować funkcjonowanie państwa.

Odmianą zamachu bombowego są tzw. „**żywe bomby**” – jedna z najokrutniejszych i najgroźniejszych form ataku terrorystycznego. „Żywe bomby” to zdeterminowani ludzie dokonujący detonacji przenoszonego urządzenia wybuchowego (na sobie, w teczce, torbie lub walizce itp.). Mogą być nimi również kierowcy pojazdów pułapek. W wielu wypadkach systemy ochrony są bezsilne przed takimi działaniami. Dopiero w ostatnich latach skonstruowano urządzenia pozwalające wykryć fakt przenoszenia przy sobie materiału wybuchowego, co pozwala czasami izolować takiego osobnika i zapobiec wywołaniu detonacji przenoszonego przez niego urządzenia wybuchowego. Przenoszenie na sobie urządzenia wybuchowego wymaga odpowiedniego ubioru – w miarę luźnego, obszernego, szczelnie zakrywającego ciało. Stąd też często do zadań takich kierowane są kobiety. Prawdopodobieństwo wykorzystania takiego sposobu przenoszenia urządzeń wybuchowych wzrasta w porze chłodniejszej, gdy taki ubiór nie jest czymś wyróżniającym z otoczenia.

Obiekty szczególnie chętnie atakowane za pomocą urządzeń wybuchowych to samoloty, bowiem do spowodowania katastrofy wystarczy stosunkowo niewielki ładunek wybuchowy, umieszczony np. w przedmiocie codziennego użytku i nadany jako bagaż. Przykład takiego działania to słynna katastrofa lotu Panam nr 103 nad szkocką miejscowością Lockerbie. Oprócz samolotów obiektami zamachów bombowych są również takie obiekty, w których znajduje się duża liczba osób (jak terminale portów lotniczych, dworce, markety, bazy, środki komunikacji itp.). Atakowanie tych obiektów szczególnie w ostatnich latach ma na celu oprócz zniszczeń materialnych spowodować maksymalne straty w ludziach.

Ataki przy użyciu broni białej lub innych niebezpiecznych przedmiotów – jest to najprostsza forma ataku terrorystycznego. Zamachowiec może wejść w posiadanie broni białej lub innego niebezpiecznego narzędzia w sposób zupełnie niczym nieograniczony. Nabycie noża (scyzoryka, sekatora, piły, itp. przedmiotu) nie wymaga uzyskania jakiegokolwiek pozwolenia. Ilość punktów sprzedających tego typu broń białą lub inne niebezpieczne narzędzia jest wyjątkowo duża. Począwszy od punktów sprzedaży sprzętu my-

śliwskiego, nurkowego, paramilitarnego po supermarkety ze sprzętem ogrodniczym, budowlanym czy też gospodarstwa domowego.

Porwania (uprowadzenia) samolotów lub innych środków komunikacji – sposób działania polegający na przejęciu siłą kontroli nad pojazdem lub samolotem i dalszym wykorzystywaniu go zgodnie z założonymi celami. Porwania samolotów były dość powszechnym zjawiskiem w latach 60-tych i na początku lat 70-tych. Obecnie ze względu na znaczący postęp w organizacji i funkcjonowaniu systemów ochrony jest to bardzo rzadko stosowana metoda działania terrorystów. Uprowadzenia pojazdów z towarami powszechnego użytku są metodą stosowaną przez organizacje przestępcze (terroryzm kryminalny). Odnotowano także przypadki porywania autobusów przewożących określone grupy pracowników lub np. dzieci i traktowania ich jako zakładników w zmuszaniu władz do wykonania określonych przedsięwzięć np. uwolnienia więźniów, wypłaty okupu itp.

Zamachy na życie konkretnych osób – jest to najstarsza znana forma działania terrorystów, stosowana powszechnie do dnia dzisiejszego. Cele ataku są często do przewidzenia, a terroryści niezmiennie przyznają się do niego po jego wykonaniu. Najczęściej zamachy skierowane są przeciwko: urzędnikom administracji państwowej, dyrektorom przedsiębiorstw, policjantom, żołnierzom, przywódcom partii politycznych. Spośród wielu w dziejach świata zamachów na życie władców w państwach, niektóre z nich bezpośrednio wpływały na losy świata. Wystarczy chociażby przywołać zamach na austriackiego arcyksięcia Ferdynanda, w Sarajewie – 1914 rok²⁶, który stał się przyczynkiem do wybuchu I wojny światowej. Odmianą tego typu działań są **uprowadzenia osób (kidnapping)** – forma ataku polegająca na przetrzymywaniu osoby lub osób w nieznanym miejscu, po to, aby fakt ten wykorzystać jako element przetargowy w spełnieniu stawianych żądań. Terroryści przetrzymują ofiary lub ofiarę w odosobnionym miejscu, starając się zapewnić sobie poczucie względnego bezpieczeństwa, przed działaniami policji i innych służb starających się doprowadzić do uwolnienia uprowadzonej osoby.

Wzięcie zakładników – sytuacja, w której terroryści przetrzymują osobę lub osoby, w celu użycia ich jako karty przetargowej w negocjacjach z policją (władzą), oraz jako elementu mającego powstrzymać siłową interwencję policji lub wojsk (zakładnicy stanowią niejako tarczę osłaniającą terrorystów). W odróżnieniu od uprowadzenia, miejsce przetrzymywania osób (osoby) jest znane. Stosowanie tej metody ulega ograniczeniu. Ma ona swoich zwolenników wśród tych organizacji, które pragną przez swój czyn uzyskać rozgłos, bowiem sytuacje, gdzie występują zakładnicy są zazwyczaj w centrum zainteresowania środków masowego przekazu. Często w akcjach tego typu wzięcie zakładników następuje w sposób spontaniczny, niezakładany w pierwotnym planie akcji. Może się tak stać w przypadku zakłócenia planu działania np. poprzez odcięcie drogi odwrotu i uniemożliwienie się terrorystom możliwości wycofania się po wykonaniu akcji. Zakładnicy stanowią w takim przypadku gwarancję bezpieczeństwa uczestnikom akcji.

Atak z wykorzystaniem środków niekonwencjonalnych zaliczanych do broni masowego rażenia – BMR . Prawdopodobieństwo użycia przez terrorystów BMR rośnie z kilku zasadniczych powodów. Po pierwsze skierowanie się współczesnego terroryzmu w kierunku maksymalizacji zadawanych strat. Powstają nowe coraz bardziej radykalne

²⁶ C. Sifakis, *Encyklopedia zamachów*, Warszawa – Kraków 1994, s. 62.

grupy zakładające właśnie wykorzystanie BMR jako idealnego sposobu nagłośnienia swych poglądów, żądań lub ukarania potencjalnych przeciwników poprzez doprowadzenie do poziomu zadanych strat do skali masowej (BMR jest idealnym środkiem do tego celu). Po drugie rozpowszechnianie broni i technologii jądrowych, chemicznych lub biologicznych w szeregu krajach wspierających terroryzm umożliwia terrorystom dostęp do tej broni. Wreszcie po trzecie rozwój nauki i techniki, rosnąca dostępność komponentów i technologii niezbędnych do wytworzenia takiej broni powoduje coraz większe prawdopodobieństwo wytworzenia jej „domowym” sposobem. Środki zaliczane do BMR dzielimy na trzy zasadnicze grupy:

- Broń jądrową (ładunki nuklearne lub środki promieniotwórcze);
- Broń chemiczną (bojowe środki trujące, toksyczne środki przemysłowe, krystaliczne postaci toksyn bakteryjnych lub organicznych);
- Broń biologiczną (bakterie i wirusy wybranych chorób zakaźnych, niektóre rodzaje grzybów, riketsji, toksyny bakteryjne, zwierzęce, roślinne).

Bronią jądrową dysponuje praktycznie (oficjalnie lub nie) na dzień dzisiejszy kilkanaście państw, bronią chemiczną i biologiczną kilkadziesiąt. Kilka z nich nie kryje swoich sympatii dla organizacji terrorystycznych, finansując ich działalność lub zapewniając wsparcie logistyczne lub polityczne. Stwarza to stale rosnącą groźbę możliwości przeniknięcia takich broni do organizacji terrorystycznych, a następnie wykorzystanie ich do ataku wybranych celów. Ponieważ wiele organizacji terrorystycznych dysponuje znacznymi funduszami istnieje również możliwość, że taka broń, komponenty do jej budowy lub usługi specjalistów mogących ją skonstruować mogą zostać po prostu zakupione. Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej odnotowała w ciągu ostatnich dziesięciu lat około 400 przypadków przemytu lub nielegalnej sprzedaży materiałów radioaktywnych.

Atak przy wykorzystaniu ładunku nuklearnego lub środków promieniotwórczych. Możliwość wykorzystania przez terrorystów broni nuklearnej stale rośnie w związku z pozyskiwaniem takiej broni przez państwa jawnie wspierające organizacje terrorystyczne. Istnieje również niebezpieczeństwo zdobycia takiej broni z arsenałów państw posiadających taktyczną broń jądrową. Szczególne zagrożenie stanowi tu sytuacja, która wytworzyła się po rozpadzie ZSRR i wycofywanie wojsk radzieckich z terenów państw byłego Układu Warszawskiego w tym także i terytorium Polski.

Zastosowanie środków promieniotwórczych w działaniach terrorystycznych. Ta forma ataku sprowadza się do rozproszenia na określonym obszarze lub w określonym obiekcie substancji powodujących jego skażenie oraz napromieniowanie znajdujących się w nim ludzi. Można dokonać tego w łatwy sposób mieszając środek promieniotwórczy z klasycznym materiałem wybuchowym i detonując tak przygotowaną tzw. „brudną bombę”. Usunięcie takiego skażenia jest niezwykle trudne, a czasami wręcz niemożliwe, co stwarza często konieczność zniszczenia obiektu. W zależności od postaci środka promieniotwórczego można go rozsypać, rozlać lub zastosować w postaci aerozolu lub rozprożyć przy pomocy ładunku konwencjonalnego materiału wybuchowego.

Atak z wykorzystaniem środków chemicznych. Możemy wyróżnić tu dwa podstawowe rodzaje działań:

- Wykorzystanie środków zaliczanych do broni chemicznej BCh;

- Wykorzystanie toksycznych środków magazynowanych lub wykorzystywanych na terenie aglomeracji warszawskiej lub w jej bezpośrednim otoczeniu.

Różne środki chemiczne wykorzystywano do uśmiercania ludzi od stuleci. Za ich stosowaniem przemawiało głównie to, że można je było stosować w sposób skryty. Często też ich działanie poprzedzał odpowiednio długi okres utajenia pozwalający na oddalenie się sprawcy z miejsca ich użycia. Stosowano je zarówno przeciw pojedynczym osobom (przypadki otrucia) lub w sposób masowy przeciwko określonym grupom ludności (zatrucie studni, żywności itp.). Wszystkie te sposoby pozostały aktualne do dziś a rozwój nauki i techniki wzbogaciły je o nowe pozycje (amunicja wybuchowa, aerozole, rozpylanie z powietrza itp.). Użycie w ataku terrorystycznym BCh w dużej skali może spowodować w zależności od rodzaju użytego środka masowe zatrucie ludzi przebywających w rejonie użycia BCh lub na trasie przemieszczania się trującego obłoku (z różnym skutkiem śmiertelnym), skażenie określonego obszaru.

Atak z wykorzystaniem środków biologicznych. Broń biologiczna jest jednym z najgroźniejszych środków masowego rażenia i nazywana jest często bronią masowego rażenia ubogich, ponieważ przy ogromnej skuteczności nakłady na jej pozyskanie są minimalne. Substancje biologiczne używane w BB (bakterie, wirusy, itp.) mogą występować w środowisku naturalnym samoistnie lub mogą być produkowane dla potrzeb służby zdrowia. Sytuacja taka powoduje, że ich pojawienie się w środowisku może nie zostać zauważone dostatecznie szybko. Dodatkową jej zaletą jest to, że charakteryzują ją niewielkie rozmiary i waga, co ułatwia transport, przechowywanie i wreszcie samo wykonanie ataku.

Ataki przy użyciu zdalnie sterowanych modeli latających – jest to swego rodzaju alternatywa wobec wzrostu poziomu bezpieczeństwa w ochraniających obiektach. Zdalnie sterowany model latający nawet, jeżeli zaopatrzony w ładunek materiału wybuchowego może stanowić istotne zagrożenie dla żywotnych części obiektu, skutkować zniszczeniem lub uszkodzeniem, które mogą decydować o jego funkcjonowaniu. W przypadku natomiast zaatakowania w ten sposób startującego lub lądującego w porcie lotniczym statku powietrznego może doprowadzić do katastrofy lotniczej. Jak tragiczne mogą być skutki takiego zdarzenia pokazują przypadki licznych katastrof lotniczych zaistniałych po zderzeniach samolotów z ptakami. Ten sposób ataku jest również stosunkowo bezpieczny dla potencjalnego terrorysty. Rozwój techniki modelarskiej oraz stosowanej w niej elektroniki znacznie zwiększa prawdopodobieństwo zaistnienia takiego ataku oraz precyzję jego wykonania. Atak tego rodzaju może stanowić wsparcie szerszej zaplanowanej akcji i stanowić jej etap polegający np. na obezwładnieniu systemu bezpieczeństwa.

Atak „elektroniczny” – jedna z najnowszych form działania terrorystycznego. Polega na włamywaniu się do sieci lub systemów informatycznych i poprzez wprowadzane w nich zmiany, zakłócenie działania lub wręcz paraliż zarządzanych przez nie dziedzin takich jak komunikacja, energetyka, obrona państwa itp. Działania takie mogą również polegać na obezwładnieniu wszelkich systemów elektronicznych na określonym obszarze przez wywołanie silnego impulsu elektromagnetycznego. W dzisiejszej dobie wykorzystania systemów elektronicznych prowadzi to praktycznie do całkowitego sparaliżowania jakiegokolwiek działalności w takim rejonie. W przypadku ruchu lotniczego szczególnie

niebezpieczne jest zakłócenie lub obezwładnienie systemów nawigacyjnych zarówno tych na ziemi jak i na pokładzie samolotu.

Wykorzystanie jako środka walki, ataku opanowanego wcześniej samolotu – jest to zaplanowane i drobiazgowo przygotowane opanowanie lub uprowadzenie lecącego samolotu i wykorzystanie go jako swego rodzaju pocisku do zniszczenia wcześniej wytypowanego celu. Jest to przedsięwzięcie trudne do realizacji z dwóch powodów. Po pierwsze w dzisiejszych czasach jest niezmiernie trudno dokonać porwania samolotu. Po drugie przynajmniej jeden z porywaczy musi posiadać umiejętność pilotowania takiego typu samolotu jaki zastał porwany i to w stopniu wykraczającym poza przeciętność.

W/w sposób ataku został zastosowany po raz pierwszy 11.09.2001 r. do ataku na WTC i Pentagon. Natężenie ruchu lotniczego, które stale rośnie stwarza coraz większe problemy z ochroną statków powietrznych szczególnie tych niewielkich stacjonujących na prywatnych lądowiskach, lądowiskach aeroklubów itp. Nawet małe samoloty wykorzystane do tego celu mogą doprowadzić do nieobliczalnych skutków. Wykorzystane mogą zostać samoloty pozyskane na terenie kraju lub poza jego granicami. Duże samoloty zawierają kilkanaście ton paliwa - już z tego powodu można porównać do latających bomb, natomiast wykorzystanie niewielkich statków powietrznych dodatkowo napełnionych mieszaninami wybuchowymi jest zagrożeniem jak najbardziej realnym.

Napad, rabunek – ta forma ataku terrorystycznego obliczona jest wyłącznie na zdobywanie środków finansowych na działalność terrorystyczną. Przeprowadzenie dużych zamachów terrorystycznych, ich eskalacja, wymaga posiadania przez organizacje terrorystyczne znaczących kwot pieniężnych. Koszty związane z działalnością terrorystyczną to chociażby zakup środków walki (broni, materiałów wybuchowych), przeprowadzenia szkolenia (np. w pilotażu samolotów), zalegalizowania pobytu terrorystów w danym państwie (czasami pobyt taki trwa kilka lat zanim nastąpi przeprowadzenie zamachu).

Obecnie grupy terrorystyczne, takie jak chociażby Al-Kaida, prowadzą szereg legalnych przedsięwzięć gospodarczych, dochody z których przeznaczane na są działalność terrorystyczną. Nie każda organizacja terrorystyczna ma takie możliwości. Dlatego też terroryści uciekają się do typowej działalności przestępczej, mającej na celu zdobycie środków finansowych, pozwalających przygotować i przeprowadzić skuteczny zamach.

Napad rabunkowy na bank może się przerodzić w sytuację zakładniczą. Zaskoczeni przez ochronę placówki bankowej bądź znajdujący się akurat w pobliżu patrol policji, terroryści, mogą wziąć w charakterze zakładników pracowników i klientów banku. Zakładnicy będą stanowić dla nich gwarancję bezpieczeństwa w rozmowach z władzami.

1.3. Terroryzm na terenie Polski

Polska przełomu XX i XXI wieku jest krajem wolnym od terroryzmu w wymiarze, z jakim spotykamy się z nim we współczesnym świecie. W naszym społeczeństwie nie ma tradycji ruchów anarchistycznych, separatystycznych o orientacji ekstremistycznej, czy też stricte terrorystycznych.

Odnotowywana liczba eksplozji i podłoży ładunków wybuchowych, zwłaszcza w Warszawie, Gdańsku, a także Bydgoszczy i Toruniu zaliczana może być tylko i wyłącznie do zwykłych aktów kryminalnych. Stanowią one *narzędzie* stosowane przez ban-

dytów w walce między rywalizującymi ze sobą grupami przestępczymi. Nie noszą one cech zamachów terrorystycznych. Bandyci w swoich działaniach sięgnęli natomiast po metody kojarzone do niedawna wyłącznie z działalnością terrorystyczną.

Można jednak, mimo wcześniej zaprezentowanego stanowiska, przytoczyć kilka aktów przestępczych, o których można i praktycznie należy określić, jako zamachy o cechach terroryzmu, jakie miały miejsce w Polsce XX wieku. Należą do nich²⁷:

- **w okresie międzywojennym:** zabójstwo przez Eligiusza Niewiadomskiego (fanatycznego zwolennika endecji) pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej profesora Gabriela Narutowicza 16 grudnia 1922 roku.
- **w okresie powojennym:**
  - 10 września 1950 roku podczas uroczystości dożynkowych w Lublinie grupa członków nielegalnej organizacji podziemnej o pseudonimach: *Zemsta*, *Stan*, *Jarema*, uzbrojona w pistolety, granaty i pistolety maszynowe przygotowywała się do zabójstwa Prezydenta B. Bieruta i Ministra Obrony Narodowej K. Rokossovskiego. Do planowanego ataku nie doszło. Grupa została aresztowana w trakcie przygotowań do dokonania zamachu;
  - 7.02.1952 roku schizofrenik uzbrojony w pistolet produkcji radzieckiej typu TT, usiłował wymusić załatwienie prywatnej sprawy na Prezydencie B. Bierucie. W trakcie interwencji funkcjonariuszy ochrony zastrzelił jednego z nich, ppor. K. Markowskiego, natomiast kpt. Dosekoczyńskiego ciężko ranił. Obezwładniony, został przekazany do zakładu zamkniętego leczenia psychiatrycznego. Z racji swej niepczytalności nigdy nie stanął przed sądem za popełniony przez siebie czyn;
  - w 1953 (dokładniejszych danych brak) nn mężczyzna lat ok. 40. uzbrojony niebezpieczne narzędzie – siekiere, wtargnął do Belwederu z zamiarem dotarcia do Prezydenta B. Bieruta. Ciężko ranił oficera ochrony stojącego na posterunku honorowym ppor. Cechniaka. Zginął zastrzelony przez oficera ochrony;
  - 15.07.1959 roku w Zagórz (województwo katowickie) S. Jaros zdetonował elektrycznie ładunek wybuchowy założony w koronie drzew przy trasie przejazdu I Sekretarza KC KPZR Nikity Chruszczowa oraz I Sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki. Sprawca zamachu celu nie osiągnął. Bomba zdetonowana została w nieodpowiednim momencie. Ofiarą była jedynie znajdująca się w pobliżu eksplozji osoba. Ranny w nogę został porządkowy na trasie S. Jędrusik;
  - 2.12.1960 roku, ponownie w Zagórz, zdetonowano przedwcześnie ładunek wybuchowy umieszczony w ziemi przy trasie przejazdu I Sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki. Ofiarami ponownie były przypadkowe osoby. W wyniku eksplozji 13-letnia Z. Krętus została porażona odłamkiem (doznała wstrząśnienia mózgu, paraliżu kończyn dolnych), ranny został także 50-letni J. Bryl (w wyniku odniesionych ran doznał trwałego kalectwa). Sprawca, którym ponownie był S. Jaros został tym razem aresztowany i wyrokiem sądu skazany na karę śmierci;
  - 5/6.10.1971 roku w auli Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu wybuchł ładunek podłożony przez braci Kowalczyków. Skonstruowany został z trotylu z zapalni-

²⁷ M. Klenk *Informacja dotycząca problemu zamachów na przywódców państwowych w Polsce oraz działalności służb ochronnych*, Biuro Ochrony Rządu, Warszawa 1994, (maszynopis).

kiem chemicznym. Miejsce podłożenia zostało wybrane celowo w związku z przewidywanym pobytem w auli w dniu 6.10. Przewodniczącego Rady Państwa J. Cyrankiewicza. Ładunek zdetonowany został przedwcześnie. Oba braci aresztowano, wyrokiem sądu zostali skazani na kary długoletniego więzienia.

Mimo, iż na szczęście podane przykłady mają charakter incydentalny, Polacy są również ofiarami działań terrorystycznych poza granicami naszego państwa. Jednym z najbardziej spektakularnych tego typu wydarzeń było zajęcie polskiej ambasady, w 1982 roku, w Bernie – Szwajcaria. Zakładnikami stali się pracownicy polskiej placówki dyplomatycznej.

6 września 1982 roku do budynku ambasady, około godziny 10⁰⁰ wszedł mężczyzna – Polak – pragnący jak oznajmił załatwić sprawę paszportową. Kiedy drzwi ambasady otworzyły się, do środka wraz z nim wbiegło jeszcze trzech uzbrojonych mężczyzn. Grożąc użyciem posiadanej broni palnej obezwładnili będących wewnątrz 12. pracowników ambasady i jednego interesanta²⁸. Następnie przebrali się w mundury maskujące typu wojskowego, założyli maski przeciwgazowe i przeszukali pomieszczenia w budynku. Podczas tych czynności, w sytuacjach, gdy drzwi były zamknięte, strzelali z broni do zamków. Jeden z mężczyzn oświadczył, że wszyscy czterej stanowią grupę bojową *Powstańczej Armii Krajowej*. Zaalarmowano miejscowe władze. Budynek został otoczony przez siły policyjne. Około godziny 11⁰⁰ przez okno budynku został wyrzucony dokument – ultimatum, w którym terroryści zażądali przywrócenia w Polsce stanu prawnego sprzed 12 grudnia 1981 roku. W razie odmowy spełnienia ich żądań w ciągu 48 godzin, zagrozili wysadzeniem się w powietrze wraz z zakładnikami. Odpowiednio przeszkoleni policjanci rozpoczęli rozmowy z terrorystami. W skutek prowadzonych wielogodzinnych negocjacji zostały zwolnione z budynku wszystkie kobiety. Jeden z zakładników, wykorzystując nieuwagę terrorystów, wyskoczył przez okno z drugiego piętra. Ostatecznie w ambasadzie pozostało przetrzymywanych pięciu mężczyzn. 7. września w Polsce powołany został przez Prezesa Rady Ministrów zespół międzyresortowy, na czele z Wiceministrem Spraw Zagranicznych Józefem Wiejaczem, do rozwiązania powstałej sytuacji. Otrzymał on wszelkie pełnomocnictwa do podjęcia skutecznych działań mających na celu rozwiązanie powstałej sytuacji. W Szwajcarii również ukonstytuował się 12-osobowy sztab kryzysowy, na czele z Ministrem Sprawiedliwości i Policji Konfederacji Szwajcarskiej, doktorem Kurtem Furglerem.

Minister Wiejacz przekazał stronie szwajcarskiej propozycję wysłania do Berna polskiej grupy antyterrorystycznej. Polska jednostka antyterrorystyczna ówczesnej milicji – Wydział Zabezpieczenia Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych, był od początku incydentu przygotowywany do odlotu do Berna, w celu przeprowadzenia operacji ratunkowej mającej na celu uwolnienie przetrzymywanych zakładników. Aby jednak mogła wkroczyć do akcji potrzebna była zgoda strony szwajcarskiej. Szwajcarzy odmówili oświadczając, iż mają własne, dobrze wyszkolone siły antyterrorystyczne.

W miarę upływu czasu żądania terrorystów uległy zmianie. Do kontaktów z terrorystami, władze Szwajcarii dopuściły, oprócz swoich negocjatorów, jeszcze jedną osobę. Był nią profesor Józef Bocheński, na stałe mieszkający w Szwajcarii, który podjął się misji mediacji. Otrzymał on od nich kolejne warunki, od których uzależniali uwolnienie za-

²⁸ S. Kochański, *Brygady antyterrorystyczne, operacje, uzbrojenie*, Warszawa 1992 s. 14 i następne.

kładników. Tym razem motywy polityczne przestały mieć jakiekolwiek znaczenie. Terrorysty zażądali okupu w wysokości 3 milionów franków szwajcarskich, a także bezpiecznego wyjazdu do Chin lub Albanii. Przedłożyli ultimatum o dalsze 48 godzin, do godziny 10⁰⁰ rano – 10. września.

Władze Szwajcarii stanowczo odrzuciły nowo postawione żądania. Zwróciły się do rządu polskiego o zgodę na przeprowadzenie siłowej operacji ratunkowej. Zgodę taką otrzymały.

Zgodnie z wcześniej przyjętym planem działania, operacja ratunkowa szwajcarskiej jednostki kontrterrorystycznej *Stern*, w dniu 9.09.1982 roku, miała następujący przebieg:

- o godzinie 10⁴⁰ pod budynek ambasady podjechał mikrobus z żywnością, była to rutynowa sytuacja z jaką terrorysty mieli do czynienia od początku trwania okupacji ambasady;
- o godzinie 10⁴¹ z mikrobusu wysiadł urzędnik policyjny niosąc do budynku żywność w odpowiednio przygotowanych paczkach, znajdujących się w niesionej przez niego skrzynce;
- o godzinie 10⁴² jeden z terrorystów otworzył drzwi ambasady, skrzynka została wniesiona do środka budynku, w chwili kiedy drzwi zostały, zamykane nastąpiła detonacja odpalonego zdalnie ładunku z gazem łzawiącym umieszczonego w skrzynce, 8. policyjnych komandosów z oddziału *Stern* weszło do środka, pozostałych 12. przez okna wstrzeliwało pociski z gazem łzawiącym, dwóch terrorystów zostało obezwładnionych w hollu, pozostali zostali obezwładnieni w sąsiadującym z nim pokojem;
- o godzinie 10⁴³ operacja została zakończona, trwała 3 minuty, a sam szturm – około 30. sekund. Nikt z przetrzymywanych zakładników, policjantów biorących udział w operacji, i w końcu samych terrorystów, nie odniósł żadnych obrażeń.

Jak się okazało prawdziwa motywacja, którą kierowali się napastnicy nie była motywacją polityczną, a wyłącznie kryminalną, podyktowaną chęcią uzyskania szybko i w miarę łatwo, dużego zysku. Grupa terrorystyczna, za jaką się podawali, pod nazwą *Powstańcza Armia Krajowa* nigdy nie istniała.

Nie zawsze jednak zamachy terrorystyczne dokonywane poza granicami naszego kraju, a w których biorą udział obywatele naszego kraju, mają tak szczęśliwe zakończenie. Bardziej tragiczne w skutkach były wydarzenia w Libanie, z marca 1990 roku. W odpowiedzi na deklarację premiera rządu RP – Tadeusza Mazowieckiego, udzielenia pomocy Izraelowi przy tranzycie do tego państwa, emigrantów rosyjskich pochodzenia żydowskiego, jedna z terrorystycznych organizacji palestyńskich dokonała w odwecie, w Bejrucie zamachu na polskiego dyplomata. W wyniku otrzymanych podczas zamachu ran postrzałowych dyplomata zmarł, jego żona została ciężko ranna.

Inny przebieg miały wydarzenia w stolicy Peru – Limie, w których uczestniczył inny polski dyplomata.

W 1996 roku wśród ponad 400 zakładników peruwiańskiej organizacji *Tupak Amaru*, która 18.12.1996 roku zajęła rezydencję japońskiego ambasadora, był polski charge d'affaires ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Limie, Wojciech Tomaszewski. Na szczęście jego gehenna nie trwała zbyt długo. Został on szczęśliwie uwolniony w wyniku

podjętych negocjacji, wraz z grupą 220. dyplomatów, 23.12. 1996 roku, w geście dobrej woli terrorystów.

Ostatecznie w ambasadzie zostało 72 zakładników, którzy odzyskali wolność dopiero 22 kwietnia 1997 roku w wyniku brawurowej operacji ratunkowej peruwiańskiej jednostki antyterrorystycznej.

Również polska obecność w Iraku „zaowocowała” aktem terroryzmu przeciwko obywatelom Polski. W 2004 roku uprowadzony został jeden z dyrektorów wrocławskiej firmy budowlanej „Jedynka”, która miała realizować kontrakt na budowę osiedla mieszkaniowego w jednym z irackich miast. W wyniku akcji przeprowadzonej przez amerykańskich komandosów uzyskał on wolność po tygodniu niewoli. W 2004 roku, 5 czerwca, w ataku terrorystycznym zginęło dwóch byłych żołnierzy GROM, którzy po przejściu na emeryturę podjęli pracę w amerykańskiej firmie ochroniarskiej *Blackwater* realizującej kontrakt na terenie Iraku²⁹. Był to pierwszy dzień ich pracy w nowym miejscu. Iraccy terroryści zabili 7 maja 2004 roku dziennikarza polskiej telewizji – Waldemara Milewiczę oraz podróżującego z nim montażystę, algierskiego pochodzenia, Mounira Bouamrane.

Biorąc pod uwagę oddziaływanie na Polskę terroryzmu międzynarodowego, generalnie uwidaczniają się różne okoliczności, które sprzyjają aktywności członków poszczególnych organizacji terrorystycznych. Z całą pewnością należy do nich otwarcie granic, łatwość komunikacji i podróżowania, rosnąca liczba cudzoziemców przebywających w Polsce (bez względu na powody, którymi się kierują) oraz niestety zauważalna coraz mniejsza skuteczność kontroli administracji i przejawiający się liberalizm w polityce naszego kraju wobec osób z innych państw. Należy także dodać udział naszych sił zbrojnych w prowadzonych operacjach międzynarodowych³⁰. Do najistotniejszych przesłanek, predysponujących nasz kraj, jako cel ataków terrorystycznych, należy bezwzględnie zaliczyć:

- Członkostwo w Pakcie Północnoatlantyckim;
- Członkostwo w Unii Europejskiej;
- Udział naszych sił zbrojnych oraz policji w misjach pokojowych na terenach objętych konfliktami zbrojnymi, a zwłaszcza w krajach byłej Jugosławii, gdzie miały one również charakter wojen religijnych przeciwko muzułmanom;
- Współpraca ze Stanami Zjednoczonymi w ramach strategicznego partnerstwa;
- Normalizacji stosunków z Izraelem;
- Polityczne popieranie oraz fizyczny udział polskiego kontyngentu sił zbrojnych w amerykańskiej koalicji antyterrorystycznej w Afganistanie;
- Zaangażowanie polskich sił zbrojnych w operację stabilizacyjną w Iraku;
- Możliwość utworzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej baz wojskowych Stanów Zjednoczonych;
- Możliwość instalacji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej amerykańskiego systemu tarczy antyrakietowej;
- Informacje (bez względu na ich autentyczność) o istnieniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej tajnych więzień dla przetrzymywanych przez USA terrorystów;

²⁹ J. Rybak, *GROM.PL, Tajne operacje w Afganistanie, Zatoce Perskiej i Iraku*, Warszawa 2005, s. 257.

³⁰ Szerzej: tamże, s. 72 – 74.

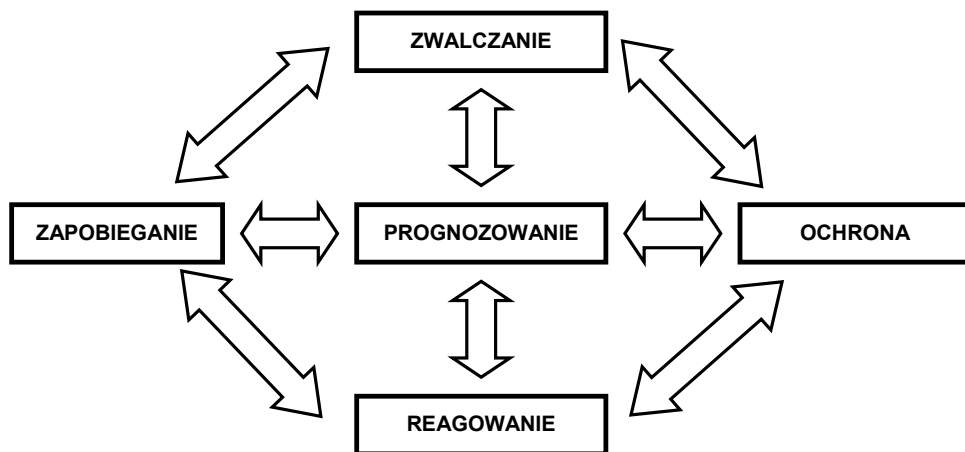
- Przyznanie Polsce organizacji EURO 2012 – impreza ta, o charakterze międzynarodowym jest doskonałym celem zamachu terrorystycznego.

Na podstawie zaprezentowanych czynników można wysnuć wniosek, że nasz kraj jest zagrożony atakami terrorystycznymi. Terroryzm jest uznawany za chorobę społecznego ładu międzynarodowego. Póki nie znajdzie się antidotum na istniejące współcześnie właśnie pomiędzy poszczególnymi grupami na tle etnicznym, religijnym czy ideologicznym, póty istnieć będą grupy zamierzające osiągnąć swój cel za pomocą metod terrorystycznych. Dlatego też Polska jako aktywny uczestnik międzynarodowych stosunków musi stanowczo przeciwstawiać się zjawisku terroryzmu³¹.

Podejmowane przez nasz kraj działania muszą również jednoznacznie dawać do zrozumienia, że państwo potępią jakąkolwiek działalność terrorystyczną.

1.4. Walka i przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym

Przeciwdziałanie oraz zwalczanie zagrożeń terrorystycznych związane jest z pięcioma obszarami (elementami) oddziaływania państwa³² (ryc. 1.3.)

Ryc. 1.3. Pięć elementów składowych przeciwdziałania terroryzmowi

(Źródło: S. Wojciechowski, *Policja a problem przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce – ogólne założenia*, [w:] *Policja w Polsce – stan obecny i perspektywy*, tom. 2, red. A. Szymaniak, W. Ciepiela, Poznań 2007, s. 199.)

³¹ K. Liedel, *Polska wobec terroryzmu. Symptomy dzisiejszego zagrożenia Polski aktami terrorystycznymi*, <http://www.terroryzm.com/articles.php?id=286>

³² S. Wojciechowski, *Policja a problem przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce – ogólne założenia*, [w:] *Policja w Polsce – stan obecny i perspektywy*, tom. 2, red. A. Szymaniak, W. Ciepiela, Poznań 2007, s. 198 – 200.

Pod każdym z pięciu pojęć należy rozumieć³³:

1. **zapobieganie** – całokształt inicjatyw zmierzających do powstrzymania poszczególnych osób lub grup osób przed podjęciem jakichkolwiek działań terrorystycznych;
2. **zwalczanie** – działania wymierzone bezpośrednio w struktury terrorystyczne celem **ustalenia** ich lokalizacji, liczebności, powiązań, itp. oraz **unieszkodliwienia, ukarania**, a także **uniemożliwienia** ponownego odtworzenia istniejących struktur, systemów komunikowania czy też źródeł finansowania – mamy tu do czynienia z tzw. **formułą 4U** (ustalenie, nieszkodliwienie, ukaranie, uniemożliwienie);
3. **ochrona** – dotyczy jak najpełniejszego i najskuteczniejszego zabezpieczenia osób oraz całej zagrożonej infrastruktury przed atakami terrorystycznymi;
4. **reagowanie** – działania związane z minimalizacją skutków ewentualnego zamachu terrorystycznego;
5. **prognozowanie** – obejmuje zarówno analizę rzeczywistych jak też potencjalnych celów, dobór możliwych form, środków i metod działania w odniesieniu do rozmiaru zagrożenia, wykaz potencjalnych ofiar jak też możliwych sprawców zamachów. Prognozowanie jest swoistym łącznikiem spinającym cztery wymienione wcześniej elementy, z uwzględnieniem zachodzących między nimi różnych interakcji.

Odnosząc się do przedsięwzięć mających zabezpieczyć społeczeństwo przed terroryzmem, należy antycypować, iż pożądaný w tym przedmiocie system musi zawierać powyżej wymienione podsystemy. Wynika to z ogółu podejmowanych czynności w ramach działań zwanych **antyterroryzmem** (zawierających przedsięwzięcia o charakterze **antyterrorystycznym** – defensywne działania mające na celu zmniejszenie podatności na akty terrorystyczne jak też **kontrterrorystycznym** – ofensywne kroki podjęte w celu prewencji odstraszenia i odpowiedzi na terroryzm³⁴), określanych jako: zespół działań naukowych, prawnych wojskowo-policyjnych ukierunkowanych na zwalczanie aktów terroryzmu oraz zmierzających do zapobiegania, przeciwdziałania i likwidacji zagrożeń związanych z możliwością zaistnienia aktów terrorystycznych³⁵ (ryc. 1.4.).

Działania prewencyjne (defensywne – **antyterrorystyczne**), dotyczą zdobywania informacji przez służby specjalne i związane są z:

- Uzyskiwaniem informacji – w drodze wykorzystania do tego celu informatorów (tajnych współpracowników), wykorzystania środków technicznych (podśluchów, podglądów, itp.), pracy tzw. białego wywiadu, czyli uzyskiwania informacji w drodze analizy jawnych, legalnych źródeł ich wytwarzania (strony internetowe, książki, publikacje prasowe, opracowania naukowe);
- Analizowaniem informacji – każda informacja musi przejść proces „obróbki” pod kątem jej wiarygodności i przydatności w dalszym postępowaniu;
- Wykorzystaniem informacji – uzyskane informacje o zagrożeniu terrorystycznym służą do wypracowania rekomendacji dla służb państwa odpowiedzialnych za jego

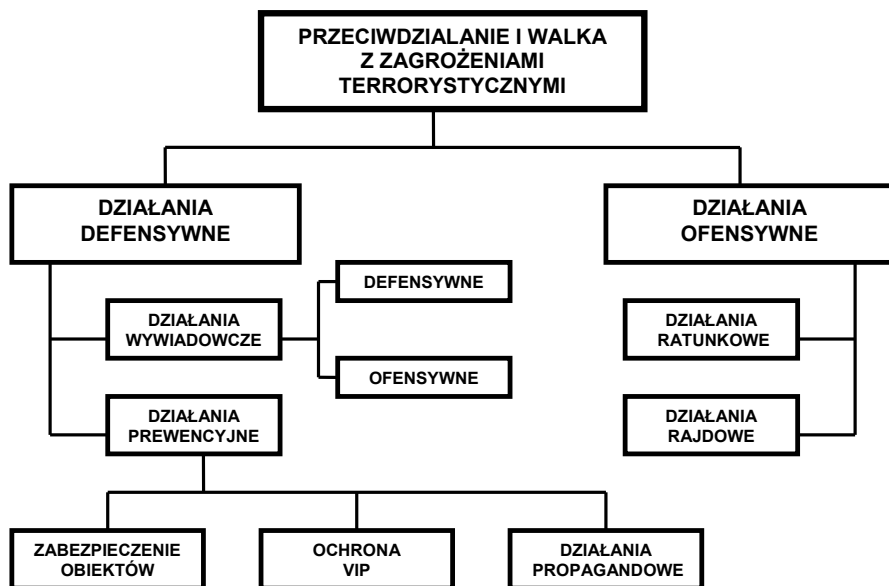
³³ Tamże.

³⁴ M. Drost, *Operacje militarne inne niż wojna w doktrynie NATO i USA*, „Zeszyty Naukowe AON” 2000, nr 2 (39), s. 15.

³⁵ S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 125.

bezpieczeństwo co do przedsięwzięć jakie należy podjąć aby zabezpieczyć państwo przed ewentualnym zamachem terrorystycznym;

- Zbieraniem informacji – wszelkie uzyskane informacje służą do budowania bazy danych, która to baza (lub bazy – np. kilka różnych baz danych tematycznych) mogą w przyszłości posłużyć do generowania rekomendacji lub prognoz w zakresie zagrożenia państwa terroryzmem.

Ryc. 1.4. Główne obszary działań w zakresie przeciwdziałania i walki z terroryzmem
(Źródło: opracowanie własne)

Działania wywiadowcze dzielą się na działania o charakterze defensywnym, związanym z przyjmowaniem (uzyskiwaniem) informacji, które na bieżąco są przekazywane od źródeł osobowych lub też stanowią efekt pracy środków technicznych. Mają one też charakter ofensywny, związany z inspirowaniem przez służby specjalne pewnych zachowań i sytuacji, które to powodują możliwości uzyskania bardziej pogłębionej (szczegółowej) informacji.

Działania defensywne (prewencyjne) związane są również z podejmowaniem przedsięwzięć organizacyjnych ukierunkowanych na zabezpieczenie miejsc szczególnie zagrożonych na atak terrorystyczny. W tym celu miejsca te są szczególnie chronione przez siły policyjne, wojskowe lub wyspecjalizowane agencje ochrony. Przy ich zabezpieczeniu stosuje się nie tylko ochronę fizyczną ale także środki techniczne. Wykorzystywane są systemy telewizji przemysłowej do monitorowania zagrożonej infrastruktury, tzw. bramki pirotechniczne wykrywające elementy metalowe, które mogą być środkami walki (noże, broń palna, elementy konstrukcyjne ładunków wybuchowych, itp.). Współczesne bramki pirotechniczne wyposażone są także w elektroniczne czujniki wykrywające obecność materiałów wybuchowych lub narkotyków. Używa się również urządzeń rentgenowskich do

prześwietlania bagażu, w celu wykrycia przenoszonej w nich broni lub ładunków wybuchowych. Podobnie jak bramki pirotechniczne posiadają obecnie elektroniczne czujniki wykrywające obecność materiałów wybuchowych lub narkotyków.

Oddzielnym zagadnieniem jest ochrona osób szczególnie narażonych na atak terrorystyczny, tzw. VIP-ów. Ważne osobistości życia publicznego z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, takie jak między innymi prezydent, premier, niektórzy ministrowie, czy też szef banku centralnego, należą do grupy wysokiego ryzyka stania się obiektem zamachu terrorystycznego. Organizacje terrorystyczne stawiają sobie niejednokrotnie za cel eliminację takich osób, stosując dwie podstawowe formy dokonania zamachu. Pozbawienie życia lub zranienie przedstawiciela władz pociąga za sobą reperkusje zarówno wewnątrz państwa, jak też może stać się podstawą do poważnych implikacji międzynarodowych. Zamach na prezydenta czy też premiera, członka rządu, osoby wpływowej w świecie biznesu, zawsze wywołuje negatywną reakcję polityczną i zachwianie równowagi społecznej³⁶. Ochrona przedstawicieli najwyższych władz państwowych jest przedsięwzięciem niezwykle trudnym, chociażby ze względu na charakter miejsc, w których przedstawiciele ci mogą przebywać. Nie zawsze spełniają one odpowiednie wymogi bezpieczeństwa, a dynamicznie rozwijająca się sytuacja podczas pobytów VIP-ów w tych miejscach nie pozwala na właściwe ich przygotowanie pod względem zabezpieczenia antyterrorystycznego.

Ostatnim, podstawowym, obszarem działań prewencyjnych są działania propagandowe, którym to poświęcony jest jeden z kolejnych podrozdziałów niniejszego opracowania.

Działania ofensywne (zaczepne, nazywane w literaturze przedmiotu na świecie działaniami **kontrterrorystycznymi**) prowadzone są w zakresie trzech podstawowych obszarów:

1. Prowadzeniem działań bojowych w ramach operacji ratunkowej związanej z uwolnieniem przetrzymywanych zakładników;
2. Prowadzeniem działań bojowych w ramach zatrzymywania osób podejrzanych o działalność terrorystyczną;
3. Prowadzeniem działań bojowych związanych z likwidacją osób uznawanych za terrorystów, zwłaszcza przywódców organizacji terrorystycznych. Tego typu działania realizowane są między innymi przez izraelskie siły specjalne (w Strefie Gazy lub na Zachodnim Brzegu Jordanu) oraz amerykańskie siły specjalne (w Afganistanie i Iraku).

Działania tego typu wykonują **siły specjalne** – *wyselekcjonowani, specjalnie wyszkoleni i wyposażeni żołnierze (policjanci), przygotowani do działań w małych grupach, niejednokrotnie na nieprzyjawnym terenie, określane mianem pododdziałów (oddziałów) antyterrorystycznych* – *wojskowe lub policyjne jednostki przeznaczone do realizacji zadań bojowych w obszarze działań ofensywnych.*

---

³⁶ K. Jałoszyński, *Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcia kontrterrorystyczne w Izraelu*, Warszawa 2001, s. 53.

Rozdział II

POLSKIE PRAWO WOBEC PRZESTĘPCZOŚCI TERRORYSTYCZNEJ

2.1. Przestępstwo terroryzmu do 2004 roku

Polski kodeks karny³⁷ nie definiował pojęcia terroryzmu do roku 2004. Ustawodawca odniósł się do hipotezy aktu normatywnego, która to wyczerpuje znamiona przestępstw dokonywanych zarówno przez terrorystów, jak też członków zorganizowanych grup przestępczych. Wszelkie uregulowania prawne, związane ze ściganiem przestępstwa terroryzmu, zawarte są w tekście przywołanego powyżej kodeksu karnego, który reguluje całokształt odpowiedzialności karnej za przestępstwa popełnione na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Kodeks karny przewiduje sankcje karne za szereg przestępstw umyślnych, które mogą być następstwem lub też same w sobie stanowić naruszenie prawa w wyniku działań o charakterze terrorystycznym. Zawarte są one w następujących rozdziałach³⁸:

- XVI – *Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne*;
- XVII – *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*;
- XVIII – *Przestępstwa przeciwko obronności*;
- XIX – *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*;
- XX – *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*;
- XXI – *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji*;
- XXIII – *Przestępstwa przeciwko wolności*;
- XXIX – *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego*;
- XXX – *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*;
- XXXII – *Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu*;
- XXXIII – *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji*;
- XXXV – *Przestępstwa przeciwko mieniu*.

Ustawodawca umieścił więc przestępstwa mające cechy zamachu terrorystycznego w kilku rozdziałach ustawy. Stanowi to rezultat dość szerokiej płaszczyzny życia społecznego, mogącego stanowić przedmiot takiego działania. Szczególnie należy się odnieść do następujących przepisów rozdziału XX kodeksu karnego, które to wyczerpują znamiona czynów rozumianych jako terrorystyczne:

---

³⁷ Ustawa z 6.06.1997 r. *Kodeks karny*, DzU nr 88, poz. 553 (z późn. zmianami).

³⁸ S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 110 – 111.

- Art. 163. § 1. *Kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać: (...) podpunkt 3 – eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwo palnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących; podpunkt 4 – gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego; (...).* Wymienione przestępstwo znajduje się w katalogu rozdziału pt.: „**Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu**”. Odwołuje się więc do bardzo istotnej, z punktu widzenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, sfery funkcjonowania państwa i obywateli. Określa zdarzenie *powszechnie niebezpieczne*, tzn. takie, które zagrażają życiu lub zdrowiu wielu osób lub mieniu w wielkich rozmiarach³⁹.
- Art. 165. § 1. *Kto sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach: (...); podpunkt 3 – powodując uszkodzenie lub unieruchomienie urządzenia użyteczności publicznej, w szczególności urządzenia dostarczającego wodę, światło, ciepło, gaz, energię albo urządzenie zabezpieczającego przed nastąpieniem niebezpieczeństwa powszechnego lub służącemu do jego uchylenia; podpunkt 4 – zakłócając, uniemożliwiając lub w inny sposób wpływając na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przesyłanie informacji (...).* Przestępstwo ma charakter materialny. Skutkiem przestępstwa jest stan zagrożenia dóbr wymienionych w przepisie. Odnosi się do jakże ważnej we współczesnym świecie ochrony przetwarzania, gromadzenia lub przesyłania informacji⁴⁰.
- Art. 166. § 1. *Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym (...).* Skutkiem działania sprawcy jest bezprawne przejęcie kontroli nad statkiem (wodnym lub powietrznym), spowodowanie zagrożenia bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób⁴¹.
- Art. 167. § 1. *Kto umieszcza na statku wodnym lub powietrznym urządzenie lub substancję zagrażającą bezpieczeństwu osób lub mienia znacznej wartości (...)* § 2. – (...) *kto niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku urządzenie nawigacyjne albo uniemożliwia jego obsługę, jeżeli ma to zagrażać bezpieczeństwu osób.* Paragraf 1 wymaga powstania zagrożenia bezpieczeństwa, aby czyn uznać za przestępstwo, natomiast § 2 uzależnia popełnienie przestępstwa od samej możliwości powstania zagrożenia. Przestępstwo ma charakter materialny, wymaga działania umyślnego⁴².
- Art. 168. *Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 163 (...).* Ze względu na znaczną szkodliwość czynów zawartych w wymienionych w art. 168, ustawodawca wprowadził karalność czynności przygotowawczych do nich⁴³.

Kodeks karny oprócz zaostrzania wymiaru kary za wyżej wymienione czyny (jeżeli np. skutkiem działania sprawcy jest śmierć człowieka), przewiduje także nadzwyczajne

³⁹ R. Góral, *Kodeks karny – praktyczny komentarz*, Warszawa 1998, s. 230.

⁴⁰ Tamże, s. 234.

⁴¹ Tamże, s. 235.

⁴² Tamże, s. 236.

⁴³ Tamże, s. 237.

złagodzenie kary (art. 169. § 1, 2 i 3). Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy sprawca: *dobrowolnie uchylił grożące niebezpieczeństwo lub przekazał statek lub kontrolę nad nim osobie uprawnionej*. Przy czym przekazanie może nastąpić zarówno dobrowolnie, jak też pod wpływem okoliczności, np. perswazji, umowy, uznania położenia sprawcy za równe sytuacji bez wyjścia lub osaczenia⁴⁴.

Rozdział XXXII kk: zawiera artykuł 252, który w § 1. mówi o braniu i przetrzymywaniu zakładników, typowej metody dla terrorystów: *Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się (...)*. Przepis ten w § 2 zaostrza sankcję karną dla sprawcy, jeżeli skutek jego *działania nastąpiła śmierć człowieka*, w § 3 określa odpowiedzialność karną za przygotowanie do popełnienia przestępstwa, natomiast w § 4 przewiduje odstępianie od wymierzenia kary, jeżeli przestępca: *odstąpił od zamiaru wymuszenia i zwolnił zakładnika*. Tego typu przestępstwo (wzięcie zakładnika) nie było znane dotychczasowemu prawu. Przepis określa odpowiedzialność za wzięcie lub przetrzymywanie osoby drugiej, w charakterze zakładnika, w celu zmuszenia innych do spełnienia żądań sprawcy, uzależniającego dalsze losy ofiary od ich realizacji⁴⁵.

Polskie prawo karne nie precyzuje definicji: „organizacji terrorystycznej”. Odwołuje się natomiast do ścigania przestępstw dokonywanych w zorganizowanych grupach przestępczych lub działających w ramach związku przestępczego. Organizacja terrorystyczna jest niczym innym jak: *organizacją przestępczą (zorganizowaną grupą przestępczą lub związkiem przestępczym)*, która w rozumieniu prawników Organizacji Narodów Zjednoczonych musi składać się z co najmniej dwóch osób, które zamierzają popełnić jedno lub kilka następujących przestępstw⁴⁶:

- nielegalny obrót środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi;
- handel ludźmi;
- kradzież dóbr kultury i nielegalny obrót nimi;
- fałszowanie pieniędzy;
- akty terrorystyczne;
- wymuszenia pieniędzy lub innych korzyści materialnych drogą zamachu na życie, zdrowie lub mienie;
- kradzieże samochodów i obrót nimi;
- nielegalny obrót bronią, materiałami lub urządzeniami wybuchowymi, lub materiałami radioaktywnymi;
- pranie „brudnych pieniędzy”;
- przemyt towarów;
- przekupstwo osób zajmujących stanowiska publiczne.

Artykuł 258 polskiego kk przewiduje odpowiedzialność karną dla każdego, kto: *bierze udział w zorganizowanej grupie, albo związku mającym na celu popełnienie przestępstw (...)*. Przepis przewiduje odpowiedzialność karną za sam umyślny udział w związ-

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże, s. 332.

⁴⁶ J. W. Wójcik, *Przestępstwa w biznesie*, Warszawa 1998, s. 17.

ku lub zorganizowanej grupie mającej na celu przestępstwo. Paragraf 2 tegoż artykułu zastrzega odpowiedzialność karną, gdy: (...) *grupa albo związek określony w § 1 ma charakter zbrojny* (...). Pojęcia: *związek zbrojny* lub *zorganizowana grupa zbrojna* odnoszą się do takich struktur przestępczych, które są zaopatrzone w broń palną lub których działalność zakłada używanie broni. Odpowiedzialność karną ponosi osoba, która: *grupę albo związek określony w § 1 lub 2 zakłada lub taką grupę albo takim związkiem kieruje* (...) ⁴⁷.

Bardzo istotnym narzędziem w walce z terroryzmem (przestępczością zorganizowaną) jest funkcjonująca w naszym prawie instytucja: **świadka koronnego** ⁴⁸ – oznaczające: *sprawcę czynu, który za określone obietnice co do poniesienia ścigania go lub złagodzenia odpowiedzialności, zdecyduje się złożyć zeznanie obciążające innych współuczestników lub sprawców, będących z założenia groźniejszymi niż on przestępcami* ⁴⁹, a także: **świadka incognito** – *jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach, świadka lub osoby dla niego najbliższej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może wydać postanowienie o zachowaniu w tajemnicy danych osobowych świadka* ⁵⁰. Do obu tych instytucji należy jeszcze dodać: **zakup kontrolowany** – *czynności operacyjno-rozpoznawcze zmierzające do sprawdzenia uzyskanych wcześniej, wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz wykrycia sprawców i uzyskaniu dowodów, mogą polegać na dokonaniu w sposób niejawni nabycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa* (...) ⁵¹, dzięki któremu policja lub służby specjalne mogą skutecznie przeciwdziałać handlowi bronią oraz materiałami wybuchowymi. Eliminacja ośrodków zaopatrywania organizacji terrorystycznych w powyższe środki jest równie ważna jak rozbijanie konkretnych grup terrorystycznych.

Przedstawione powyżej rozwiązania prawne w naszym kraju miały z całą pewnością pragmatyczny wymiar w chwili ich uchwalania. Wówczas nic nie zapowiadało tak gwałtownego, globalnego w swych rozmiarach, zagrożenia terroryzmem. Po zamachach z 11 września 2001 roku większość państw na świecie dokonała analizy swojego ustawodawstwa antyterrorystycznego. Państwa zachodnioeuropejskie, posiadające swoje ustawy antyterrorystyczne, wymuszone zagrożeniem terroryzmem lewackim lat 70., dokonują zmian w ich treści bądź też podjęły czynności legislacyjne, zmierzające do uchwalenia nowych, karnych ustaw antyterrorystycznych. Prawo musi być bowiem dostosowywane do nowych wyzwań w zakresie zagrożeń w funkcjonowaniu państwa i jego obywateli.

⁴⁷ R. Góral, wyd. cyt., s. 338.

⁴⁸ Ustawa z dnia 25.06.1997 r., *O świadku koronnym*, Dz.U. Nr 114, poz. 738, zm. Dz.U. Nr 160, poz. 1083 (z późniejszymi zmianami).

⁴⁹ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Zakamycze 1998, s. 1266.

⁵⁰ Art. 184 § 1, ustawy z dnia 6.06.1997 r., *Kodeks postępowania karnego*, Dz.U. Nr 89, poz. 555 (z późniejszymi zmianami).

⁵¹ Art. 19 „a”, ustawy z dn. 6.04.1990 r., *O Policji*, Dz.U. nr 30, poz. 179 (z późniejszymi zmianami).

2.2. Przestępstwo terroryzmu po 2004 roku

Drugi etap ewolucji polskiego prawa w zakresie definiowania przestępstwa terroryzmu wyznacza nowelizacja kodeksu karnego⁵², która weszła w życie 01.05.2004 r., w dniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Nowelizacja została spowodowana koniecznością dostosowania polskiego prawa do standardów prawnych Unii Europejskiej. Po raz pierwszy w historii polskiego prawa karnego wprowadzono definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Był to m.in. wymóg decyzji ramowej Rady z dnia 13.06.2002 r. w prawie zwalczania terroryzmu, która zobowiązywała państwa członkowskie Unii Europejskiej do przyjęcia jednolitej definicji przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Polska wypełniając zobowiązania wynikające z decyzji ramowej uchwaliła ustawę w dniu 16.04.2004 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Do głównych zmian związanych z terroryzmem, wprowadzonych tą ustawą zaliczamy:

- Dodanie do artykułu 115 paragrafu 20, zawierającego definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Zgodnie z tym paragrafem: *Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi, co najmniej 5 lat, popełniony w celu:*
  1. *poważnego zastraszania wielu osób;*
  2. *zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności;*
  3. *wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej - a także groźba popełnienia takiego czynu.*
- Zmianę brzmienia art. 258 k.k. poprzez rozszerzenie zakresu czynów uznanych za przestępstwo, o przestępstwa o charakterze terrorystycznym:
  - §1. *Kto bierze udział w zorganizowanej grupie lub związku, mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*
  - §2. *Jeżeli grupa albo związek określone w par. 1. mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*
  - §3. *Kto grupę albo związek określone w par. 1. w tym mające charakter zbrojny zakłada lub taką grupę albo związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*
  - §4. *Kto grupę albo związek mające na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zakłada lub taką grupę lub związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.*

---

⁵² Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku, o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych ustaw, Dz.U. Nr 93 poz. 889.

- Zmianę artykułu 110 k.k. i rozszerzenie polskiej jurysdykcji w sprawach przestępstw o charakterze terrorystycznym. Znowelizowany art. 110 k.k. stanowi:

§1. Ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemca, który popełnił za granicą czyn zabroniony skierowany przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej oraz do cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo o charakterze terrorystycznym.

§2. Ustawę karną polską stosuje się w razie popełnienia przez cudzoziemca za granicą czynu zabronionego innego niż wymieniony w par. 1, jeżeli czyn zabroniony jest w ustawie karnej polskiej zagrożony karą przekraczającą 2 lata pozbawienia wolności, a sprawca przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie postanowiono go wydać.

- Wprowadzenie w art. 65 k.k. ogólnego przepisu przewidującego zaostrenie kary, jeżeli przestępstwo ma charakter terrorystyczny. Zgodnie z nowelizacją k.k., art. 65 otrzymał brzmienie:

§1. Przepisy dotyczące wymiaru kary, środków karnych oraz środków związanych z poddaniem sprawcy próbie, przewidziane wobec sprawcy określonego w art. 6.

§., Stosuje się także do sprawcy, który z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu oraz popełnia przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa oraz wobec sprawcy przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

§2. Do sprawcy przestępstwa z art. 258 mają odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące sprawcy określonego w art. 64 par. 2, z wyjątkiem przewidzianego w tym przepisie zaostrenia kary.

- Zwiększenie w art. 264 §3 i art. 264a §k.k. ustawowego zagrożenia karą za przestępstwa organizowania innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy Polski oraz umożliwienia lub ułatwienia innej osobie, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, pobytu na terytorium Polski:

Art. 264 §3. „Kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 264a §1. „, Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, umożliwia lub ułatwia innej osobie pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Uregulowania prawne dotyczące przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go, jak też przestępstw opartych na identycznych jak w działalności terrorystycznej metodach działania, muszą uwzględniać stosowanie przez siły bezpieczeństwa (zarówno wojskowe jak i policyjne) środków przymusu bezpośredniego (siła fizyczna, kajdanki, środki chemiczne) z bronią palną włącznie – jako ich szczególnego rodzaju. Jest to ściśle związane z taktyką prowadzenia działań antyterrorystycznych. System walki pododdziałów antyterrorystycznych obejmuje bowiem podejście do celu (obiektu) oraz likwidację przeciwnika ogniem⁵³.

⁵³ K. Jałoszyński, *Taktyka antyterrorystyczna – zachowanie policjanta pododdziału antyterrorystycznego w sytuacji stresogennej*, „Policyjny Biuletyn Szkoleniowy” 1999, nr 3-4/99, s. 72.

W Polsce zasady i przypadki użycia środków przymusu bezpośredniego, a także broni palnej, są określone w aktach prawnych rangi ustawy oraz rozporządzeniach będących przepisami wykonawczymi do nich. Istnieją jednak dość istotne ograniczenie prawne, w odniesieniu do użycia broni palnej, zakazujące oddania strzału przez policjanta z zamiarem pozbawienia życia osoby, w stosunku do której broń jest użyta. Art. 17 ust. 1, przywoływanej na wcześniejszych stronach ustawy *O Policji*, ogranicza bowiem stosowanie przez policjanta broni w stosunku do każdego innego człowieka, działającego innymi środkami w **obronie koniecznej** (kontratyp, którego istota polega na legalizacji zachowań skierowanych na odparcie bezprawnych zamachów, zagrażających chronionym prawem dobrom. Te zachowania obronne skierowane są przeciwko dobru prawnemu napastnika, dlatego też potrzebne jest ich usprawiedliwienie⁵⁴). W szczególności zaś w obronie koniecznej nie jest wymagana proporcjonalność dóbr, jak też nie ma żadnego ograniczenia co do rodzaju dobra napastnika, przeciwko któremu może być skierowane działanie obronne. Takie ograniczenie wynika jedynie z Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁵⁵, która w art. 2, ust. 2 lit. „a”, stanowi, że pozbawienie życia innej osoby jest dopuszczalne, gdy wynika z użycia siły absolutnie koniecznego do obrony przed bezprawną przemocą. Art. 17 ust. 3 ustawy „O Policji”, idzie zaś dalej nawet, aniżeli powołana Konwencja, albowiem w ustawie tej w ogóle nie dopuszcza się użycia broni palnej przez policjanta z zamiarem pozbawienia życia, co w świetle powołanej Konwencji jest możliwe dla każdego człowieka. Nie chodzi tu bynajmniej o upoważnienie policjanta do zabijania ludzi, lecz o to, aby jego uprawnienia nie były mniejsze niż innych osób działających w obronie koniecznej i zachowujących wymóg konieczności tej obrony.

W odniesieniu do pododdziałów antyterrorystycznych należy podkreślić, iż w praktyce na świecie, jednostki te (zarówno policyjne, jak też wojskowe) działają od początku z zamiarem pozbawienia terrorysty lub terrorystów życia, albowiem w żaden inny sposób nie osiągną zamierzonego skutku, np. uwolnienia zakładników⁵⁶. Rodzime regulacje prawne w tym zakresie, jak widać, pozostawiają bardzo istotną lukę (niedomówienie) w tej kwestii.

Podobnie rzecz się ma w odniesieniu do strzału oddanego przez strzelca wyborowego, gdzie oprócz ewidentnego występowania **stanu wyższej konieczności** (taka sytuacja, w której dobru prawnemu zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwo i niebezpieczeństwo to może być uchylone tylko przez poświęcenie innego dobra także chronionego prawem⁵⁷), braku możliwości ostrzeżenia o użyciu broni (choć w tym miejscu można mówić o zastosowaniu dyspozycji § 1 ust. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 17.09.1990⁵⁸), dochodzi jeszcze element strzału na rozkaz, który w myśl ustawy *O Policji* (art. 17 ust. 2) jest możliwy wyłącznie w działaniach oddziałów i pododdziałów zwartych.

⁵⁴ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995, s. 205.

⁵⁵ *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dn. 4.11.1960 roku*, Dz.U. nr 61 z 1993 r., poz. 284.

⁵⁶ T. Hanausek, *Ustawa o Policji – komentarz*, Kraków 1996, s. 49-50.

⁵⁷ K. Buchała, A. Zoll, wyd. cyt., s. 210.

⁵⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 17.09.1990 r., *W sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego*, Dz.U. nr 70, poz. 410 (z późn. zmianami).

Uregulowanie normatywne problemu użycia broni przez strzelca wyborowego jest niezwykle trudne. Wynika to chociażby z faktu, że strzelec wyborowy działa z dala od bezpośredniego zagrożenia własnej osoby, jak też użycie przez niego broni może być jego indywidualną decyzją lub decyzją dowódcy⁵⁹. Odpowiedzialność za skutki takiego działania zostaje podzielona na dwie osoby. Dlatego też w omawianej kwestii występuje konieczność rozstrzygnięcia na gruncie prawa dwóch kwestii:

1. Możliwości oddania strzału przez strzelca wyborowego na rozkaz. Obecnie strzał na rozkaz dotyczy tylko i wyłącznie pododdziału zwartego i musi być poprzedzony salwą ostrzegawczą;
2. Dopuszczenia założenia eliminacji osoby, przeciwko której snajper używa broni.

Powyższy stan faktyczny nie może jednak stanowić przesłanki negatywnej do zaniechania regulacji prawnych w tym zakresie. Mimo wielokrotnego podnoszenia kwestii konieczności uregulowania prawnego zasad i przypadków użycia broni przez strzelca wyborowego, w naszym kraju, problem ten pozostaje nierozwiązany. Obecnie strzelec wyborowy może używać broni w sytuacji, gdy przeciwnik pierwszy użył broni – obowiązują go jednak wszystkie ustawowe obostrzenia użycia broni.

---

⁵⁹ P. Brookesmith, *Strzelec wyborowy. Szkolenia, uzbrojenie, technika działania*, Warszawa 2001, s. 127 i następne.

Rozdział III

HISTORIA POLICJI W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

3.1. Policja – wprowadzenie

Zasadniczym narzędziem państwa, służącym do przeciwdziałania występowaniu zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także właściwego reagowania na już poczynione naruszenia w tym zakresie, są wyodrębnione formacje czy służby – czy to w postaci **policji** – (...) *mundurowa i uzbrojona formacja, służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi i porządku publicznego*⁶⁰, czy też dodatkowo w postaci wyspecjalizowanych sił porządkowych (np. służby ochrony kolei), o bardzo jednak podobnych uprawnieniach na swoim odcinku działania⁶¹.

Mając na uwadze przedmiot badań niniejszej rozprawy, najistotniejszą siłą spośród wyżej wymienionych, odpowiedzialną za bezpieczeństwo obywateli w państwie, jest policja. Ma ona największe kompetencje i uprawnienia formalnoprawne, upoważniające do skutecznej walki z wszelkimi rodzajami przestępczości i patologii społecznych. Najogólniejszy podział służb policyjnych dzieli je na dwie podstawowe kategorie:

- służbę prewencyjną (mundurową);
- służbę kryminalną (operacyjno-śledczą).

Zakres działania policji wiąże się nierozzerwalnie z dwoma podstawowymi pojęciami, takimi jak: **bezpieczeństwo powszechne** i **porządek publiczny**. Spełnienie zadań wchodzących w zakres *bezpieczeństwa powszechnego* to wymóg eliminacji zagrożeń funkcjonowania władz publicznych i innych struktur życia publicznego, a także życia, zdrowia i mienia obywateli, co wiąże się z kolei z realizacją przez policję zadań w zakresie bezpieczeństwa obywateli. Określenie *porządku publicznego* i roli, jaką w tym zakresie odgrywa policja, odnosi się do wymogu eliminacji przez nią negatywnego zachowania się obywateli w miejscach publicznych⁶². Wokół wypełniania zadań wynikających z przytoczonych pojęć skupia się praca policji.

Policja ma do wypełnienia dwie podstawowe funkcje, wynikające z obowiązku zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa, a także porządku w państwie. Pierwsza z nich to zapobieganie przestępczości i brakowi poszanowania dla porządku publicznego oraz wy-

---

⁶⁰ *Mała encyklopedia...*, wyd. cyt., s. 217.

⁶¹ *Kompetencje organów władzy publicznej w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce*, [w:] *Ustrój i organizacja policji w Polsce*, cz. I, red. J. Widacki, Warszawa – Kraków 1998, s. 18.

⁶² J. Czapska, J. Wójcikiewicz, *Policja w społeczeństwie obywatelskim*, Zakamycze 1999, s. 17.

krywanie sprawców przestępstw, druga zaś to udzielanie pomocy obywatelom we wszystkich sprawach, z którymi zgłoszą się do policji⁶³. Podejście to różni się od doktryny państw totalitarnych, w których rola policji utożsamiana jest w płaszczyźnie, którą można określić: *stanowieniem prawa*. Innymi słowy, postrzegana jest jako formacja rządowa stojąca ponad prawem.

Podstawową formą działań policji jest *prewencja*. Działalność ta, jeżeli jest prowadzona w sposób właściwy i efektywny, stanowi działalność nadrzędną – nie tylko bowiem zapobiega wiktylizacji obywateli i ich legalnych praw, lecz także zmniejsza stygmatyzację i pohańbienie przestępcy pospolitego. W ramach działań prewencyjnych mieszczą się szeroko rozumiane działania siłowe (określane również jako *represyjne*, chociaż przez pojęcie to należy rozumieć również ściganie sprawców przestępstw), do których należy zaliczyć przywracanie przez pododdziały zwarte policji naruszonego porządku publicznego, np. podczas demonstracji lub zamieszek wywołanych przez pseudokibiców na stadionach, z wykorzystaniem całego arsenału dopuszczalnych prawem środków przymusu bezpośredniego (pałki, armatki wodne, gaz łzawiący, pociski gumowe). Do działań siłowych policji należą również wszelkie akcje i operacje policyjne, prowadzone przez jednostki antyterrorystyczne, w których to policjanci używają środków przymusu bezpośredniego z użyciem broni palnej włącznie⁶⁴.

Inną formą działania policji, której celem jest między innymi zwalczanie **terrorizmu**, działalności wywrotowej przeciwko instytucjom państwa czy groźnej przestępczości zorganizowanej, jest praca *niejawna* policji, powszechnie określana jako *praca operacyjna*. Dotyczy ona działań ukierunkowanych na wykrywanie i zatrzymywanie przestępców w drodze uzyskiwania informacji od pozyskiwanych agentów (tzw. osobowych źródeł informacji), będących członkami organizacji przestępczych. Policjanci podczas realizowania swych działań korzystają z uprawnień nadanych im w odpowiednich przepisach prawa. Uprawnienia te naruszają podstawowe prawa i wolności obywatelskie. Wykorzystują bowiem środki techniczne, umożliwiające podsłuchiwanie prowadzonych rozmów, przeglądanie korespondencji, prowadzenie obserwacji, itp. Działania te jednakże znajdują zrozumienie w społeczeństwie, które pozwala policji na ich stosowanie, poprzez formalne dopuszczenie, w drodze aktów normatywnych, do podejmowania przez nią takich czynności. Jest to bowiem w interesie społeczeństwa, a efekty takich działań wpływają na stan i poziom bezpieczeństwa i porządku w państwie⁶⁵.

Policja podczas wykorzystywania tych możliwości, przejmuje formy i metody charakterystyczne dla działania służb specjalnych, nie należy ich utożsamiać z obszarem zainteresowania tychże służb. Ukierunkowane są one bowiem przede wszystkim na walkę z przestępczością, nie zaś na realizację zadań wywiadowczych czy też kontrwywiadowczych. Nie można jednak założyć, iż w trakcie ich stosowania policja nie uzyska informacji, będących przedmiotem zainteresowania służb specjalnych. W takim wypadku zostaną one przekazane służbom merytorycznie zajmującym się tą problematyką. Taka wymiana informacji będzie z całą pewnością miała miejsce podczas prowadzonych działań niejaw-

⁶³ J. Wikariak, *Podstawowe problemy pracy policji w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] *Policja w społeczeństwie okresu przejściowego*, red. M. Róg, WSPol Szcztyno 1995, s. 33.

⁶⁴ J. Alderson, *Policjant w społeczeństwie prawa*, [w:] *Prawa człowieka a policja*, Legionowo 1994, s. 10.

⁶⁵ Tamże.

nych wobec terrorystów lub organizacji terrorystycznych, których rozpracowywanie należy również do typowych zadań policyjnych.

3.2. Policja Państwowa – okres międzywojenny

Polska Policja została powołana do życia w wolnej Polsce ustawą o Policji Państwowej 24 lipca 1919 roku. Ustawa ta, rozstrzygająca o ustrojowej pozycji polskiego organu policyjnego, a także jego kształcie organizacyjnym, została przyjęta w krótkim czasie – po zaledwie półrocznym okresie prac nad nią⁶⁶. Złożona sytuacja polityczna w Polsce po odzyskaniu niepodległości zdecydowała jednak, że w ciągu owych sześciu miesięcy forsowane były zróżnicowane koncepcje, motywowane nie tylko partykularyzmem partii politycznych, ale odwołujące się również do wspomnianych doświadczeń w budowie polskich instytucji porządkowych, wyniesionych z okresu pierwszej wojny światowej. Do nich odwoływały się dwie pierwsze, zalegalizowane na gruncie prawa stanowionego, formacje policyjne niepodległego państwa – Milicja Ludowa⁶⁷ i Policja Komunalna⁶⁸. Ich odmienna geneza⁶⁹, a także inne czynniki zdecydowały, że Milicji Ludowej nadano formułę organu państwowego, scentralizowanego, o charakterze wojskowym, podczas gdy Policja Komunalna funkcjonowała jako organ samorządu, a więc z natury rzeczy zdecentralizowany i o charakterze cywilnym⁷⁰.

Druga przesłanka – istotniejsza, mająca wpływ na kształt policji niepodległego państwa, wynikała z układu sił w Sejmie. Ugrupowania lewicowe, a w tym głównie PPS, były rzecznikiem Policji w formule zdecentralizowanej, powiązanej z samorządami. Siły polityczne sympatyzujące z J. Piłsudskim zmierzały do umieszczenia formacji w strukturze administracji politycznej, czyli podporządkowania jej resortowi spraw wewnętrznych. Trzecią opcję reprezentowała Narodowa Demokracja. Dysponując znaczącym oparciem w wojsku, stała na stanowisku, że najbardziej skuteczne są formacje o charakterze militarnym. Prowadziło to do prostej konkluzji, że przyszła Policja powinna zostać podporządkowana ministrowi spraw wojskowych, a oddana resortowi spraw wewnętrznych tylko jako czynnik wykonawczy⁷¹.

⁶⁶ Zob. m.in.: M. Mączyński, *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej*. Kraków 1997; A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919-1939*. Warszawa 1996; A. Peplowski, *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej*. Szczepno 1991.

⁶⁷ Milicja Ludowa została powołana 5 grudnia 1918 r., *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych* z 1918 r. nr 2, poz. 18, przedrukowano [w:] A. Misiuk, A. Peplowski, *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918-1926. Wybór źródeł i dokumentów*. Szczepno 1994, s. 15 – 16.

⁶⁸ Policja Komunalna została utworzona dekretem z 9 stycznia 1918 r., *Dziennik Praw Państwa Polskiego* z 1919 r. nr 5, poz. 98; przedrukowano [w:] A. Misiuk, A. Peplowski, *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918 – 1926. Wybór źródeł i dokumentów*, Szczepno 1994 s. 17 – 19.

⁶⁹ Zob. m.in.: A. Misiuk, *Tworzenie się polskich organów policyjnych w okresie I wojny światowej (1914-1918)*. Problemy Kryminalistyki, nr 176, 1987, s. 247 – 256; A. Peplowski, *Geneza Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe ASW”, nr 60, 1990, s. 154 – 177.

⁷⁰ Stanowił o tym art. 1 dekretu o organizacji policji komunalnej, mówiący, że jest ona organem samorządu. W art. 2 doprecyzowano natomiast, że Policje komunalne organizują zarządy gmin miejskich i organy samorządowe powiatowe. [w:] A. Misiuk, A. Peplowski, *Organizacja...*, wyd. cyt., s. 17.

⁷¹ Za: A. Misiuk, *Policja Państwowa...*, wyd. cyt., s. 16.

Pierwszy rządowy projekt o Straży Bezpieczeństwa – jak pierwotnie zamierzano nazwać formację policyjną – został przedstawiony w Sejmie 16 maja 1919 roku. Przewidywał on, że nowa formacja będzie organem państwowym utrzymywanym w 75% przez Skarb Państwa, a w pozostałej części przez samorządy. Miała się opierać na wzorach wojskowych, ale w pełni podlegać ministrowi spraw wewnętrznych, co jak uzasadniano, było niezbędne, gdyż eliminowało ingerencję władz wojskowych w administrację wewnętrzną kraju. Wspomniane rozwiązanie było też najżywiej dyskutowane podczas ponownego przedstawienia w Sejmie – 22 lipca 1919 roku – poprawionego projektu ustawy policyjnej. I wtedy, przede wszystkim ze strony posłów PPS, padły zarzuty dotyczące braku organizacyjnych związków Policji z samorządem, co miało dowodzić wzorowania się autorów projektu na modelach Policji państw zaborczych, w tym carskiej Rosji. Argumenty te, często o zabarwieniu emocjonalnym, nie zyskały większości, w związku z czym ustawa o Policji Państwowej została uchwalona 24 lipca 1919 roku, w wersji bliskiej przedłożeniu rządowemu⁷². Jedną z najbardziej znaczących korekt w stosunku do pierwotnego projektu była zmiana nazwy własnej formacji, bowiem, jak argumentowano, jej nowe określenie – Policja Państwowa w miejsce Straży Bezpieczeństwa – czytelniej sygnalizowało miejsce organów policyjnych w systemie organów władz publicznych⁷³. Ta ostatnia kwestia została rozstrzygnięta w art. 1 ustawy, stanowiącym, że: „Policja jest państwową organizacją służby bezpieczeństwa”, oraz w art. 4 i 11, stanowiących, iż podlega ona ministrowi spraw wewnętrznych, a w terenie za jego pośrednictwem –przedstawicielom miejscowej władzy administracyjnej⁷⁴. Doprecyzowały to dwa rozporządzenia wykonawcze Rady Ministrów z 13 listopada 1919 roku, na mocy których odpowiedzialnymi za sprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego na podległym terenie, stają się przedstawiciele władz administracji ogólnej, w województwie – wojewoda, a w powiecie – starosta.⁷⁵

W sposób nieco bardziej złożony ustawa regulowała kwestie związane z wykonawstwem zadań przez Policję, uznając, że w tym aspekcie podlega ona nie tylko władzom państwowym, ale również samorządowym (art. 2) oraz urzędom prokuratorskim i władzom sądowym (art. 13). Poza kompetencją owych podmiotów pozostawały kwestie związane z organizacją, zaopatrzeniem, uzupełnieniem, uzbrojeniem i wyszkoleniem, traktowane jako wewnętrzne sprawy formacji, pozostające w zakresie obowiązków odpowiednich przełożonych policyjnych (art. 6, 7). Podtrzymane zostały zasady dotyczące kosztów utrzymania Policji, które miały być ponoszone przez skarb państwa, z zastrzeżeniem, że organy samorządowe miały zwracać 25% wydatkowanych w związku z tym środków⁷⁶.

W kwestii właściwości merytorycznej Policji Państwowej ustawa była niezmiernie lakoniczna. Dyspozycje z tym związane zawierał jedynie art. 2, stanowiąc, że formacja

⁷² Dziennik Praw Państwa Polskiego z 1919 r. nr 61, poz. 363, przedrukowano, [w:] A. Misiuk, A. Peplowski, *Organizacja...*, wyd. cyt., s. 33 – 41; „Przegląd Policyjny” nr 1 (53)/2(54), 1999, s. 181 –186.

⁷³ A. Misiuk, *Policja Państwowa...*, op. cit., s. 20-21.

⁷⁴ Dziennik Praw Państwa Polskiego z 1919 r. nr 61, poz. 363.

⁷⁵ Zob. A. Misiuk, *Policja Państwowa...* op. cit., s. 114-140; A. Peplowski, *Policja Państwowa...*, op. cit., s. 45-50.

⁷⁶ Regulował to art. 3 ustawy, stanowiący: „, Koszta utrzymania Policji Państwowej ponosi bezpośrednio Skarb Państwa, z tem jednak, że organy samorządu: komunalne związki powiatowe oraz gminy miast wydzielonych z powiatów zwracają państwu ¼ część wszelkich kosztów utrzymania Policji”. [w:] Dziennik Praw Państwa Polskiego z 1919 r. nr 61, poz. 363.

miała za zadanie: „...ochronę bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego.”⁷⁷ Co charakterystyczne, ustawa nie odnosiła się do metod, sposobów i narzędzi, za pomocą których Policja miała urzeczywistniać owe wyszczególnione zadania.

Ustawa o Policji Państwowej obowiązywała do 28 marca 1928 roku, kiedy została zastąpiona rozporządzeniem z 6 marca 1928 r. prezydenta Rzeczypospolitej o Policji Państwowej.⁷⁸ Rozporządzenie nie zmieniało nazwy własnej formacji policyjnej, niemniej korygowało jej pozycję ustrojową. Przestawała być ona państwową organizacją służby bezpieczeństwa, stając się „...zorganizowanym na wzór wojskowy korpusem, przeznaczonym do utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego.”⁷⁹ Art. 5 rozporządzenia uściślał przy tym, że funkcje wykonawcze z zakresu bezpieczeństwa i spokoju publicznego, policja miała sprawować bezpośrednio, w sprawach porządku publicznego, zaś przez wspieranie lub nadzorowanie organów państwowych i samorządowych, obarczonych takimi obowiązkami.

Na gruncie administracyjno-prawnym wspomniane trzy funkcje (bezpieczeństwo, spokój i porządek), którymi bardzo często operuje się w opisie powinności różnych organów państwowych i samorządowych – są kategoriami nieostrymi, sprawiającymi wiele problemów interpretacyjnych. Rozporządzenie owych wątpliwości nie rozstrzygało i w tym aspekcie nie miało charakteru nowatorskiego. Rolę taką – w stosunku do poprzedniego unormowania – spełniały natomiast dyspozycje upodabniające Policję do korpusu wojskowego. Wynikały stąd bowiem zadania związane z obroną państwa i współdziałaniem z instytucjami wojskowymi. Nadto z ducha tego rozwiązania wynikało, że Policja w razie ogłoszenia mobilizacji bądź w innych wypadkach, miała stać się częścią sił zbrojnych i wejść w ich skład jako wojskowy korpus służby bezpieczeństwa.

Znaczącym zmianom uległy relacje Policji z innymi organami władzy publicznej. Uprawnionymi jej dysponentami pozostały w zasadzie władze administracji ogólnej, a w zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw władze sądowe i prokuratorskie. Z kręgu podmiotów dysponujących uprawnieniami wobec Policji – w stosunku do ustawy z lipca 1919 roku – wyeliminowano więc organy administracji specjalnej oraz samorządowe. W razie potrzeby skorzystania z uprawnień Policji mogły to uczynić, ale wyłącznie za pośrednictwem władz administracji ogólnej. Droga ta nie obowiązywała jedynie w zdarzeniach nagłych, gdy zwłoka mogła grozić niebezpieczeństwem. W wypadku zaistnienia takiej sytuacji organy te były zobowiązane poinformować właściwe władze administracji ogólnej.

Ograniczenie liczby podmiotów, wobec których Policja pozostawała w formalno-prawnej podległości, skorygowało też zasady jej finansowania. Koszty te ponosił wyłącznie Skarb Państwa; zniesiono tym samym 25% udziału nałożonego uprzednio na samorząd.

Rozporządzenie z sierpnia 1928 roku od strony formalnej było doskonalsze niż ustawa z lipca 1919 roku. Regulowało więcej obszarów działalności, nie pomijając kwestii wewnętrznych formacji – sprawy wyszkolenia czy też pragmatyki służbowej. Nie one jednak zdecydowały o owej zmianie. Wynikała ona głównie z potrzeby dostosowania regulacji prawnych do praktyki policyjnej, a przede wszystkim ewolucji ustrojowej pań-

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ Dz.U. z 1928 r. nr 28, poz. 257. Artykuł 156 rozporządzenia stanowił o jego wejściu w życie 15 dni po ogłoszeniu, co nastąpiło 13 marca.

⁷⁹ Tamże.

stwa, której istotą było wzmacnianie organów władzy wykonawczej. W przedmiotowej kwestii tendencja ta wyrażała się zarówno w formie przyjętego aktu (rozporządzenie w miejsce ustawy), jak i w jego treści (ograniczenie podmiotów, wobec których Policja pozostawała w bezpośredniej podległości).

Z treści postanowień konstytucji marcowej wynikała zasada jednolitości Państwa Polskiego. Wyjątkiem od zasady unitarności był status Górnego Śląska, określony ustawą konstytucyjną z 15 lipca 1920 roku. Konsekwencją tego był odmienny status Policji w tym województwie, występującej pod nazwą Policji Województwa Śląskiego. Jej miejsce w strukturze organów województwa, a także zakres powinności, precyzowało rozporządzenie wojewody śląskiego z 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego⁸⁰, zatwierdzone następnie ustawą Sejmu Śląskiego z 2 marca 1923 roku⁸¹.

Wymienione akty powielały bardzo wiernie przepisy ustawy o Policji Państwowej z lipca 1919 roku. Czyniły z niej bowiem organ wykonawczy władz wojewódzkich, którego celem miało być utrzymanie bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego. W zakresie wykonywania tych czynności Policja podlegała w powiatach starostom, a w obwodach, dla których ustanowione zostały Dyrekcje Policji – dyrektorom Policji⁸². Uprawnienia wobec Policji miały ponadto urzędy prokuratorskie i władze sądowe⁸³ oraz w wyspecyfikowanym zakresie władze samorządowe⁸⁴. Poza właściwością merytoryczną wszystkich tych podmiotów leżały natomiast wewnętrzne sprawy Policji – struktura organizacyjna, zaopatrzenie, uzbrojenie, uzupełnianie i wyszkolenie – pozostające domeną komendanta głównego Policji Województwa Śląskiego⁸⁵. Koszty utrzymania Policji miały ponosić władze wojewódzkie, z tym że gminy miały zwracać 25% wydatkowanych w związku z tym środków⁸⁶ – a więc identycznie jak regulowała to ustawa o Policji Państwowej z lipca 1919 roku.

Policja Województwa Śląskiego swoją odrębność zachowała przez cały okres międzywojenny – niezmiennie pod rządami ustawy z 2 marca 1923 roku. Jej ustrojowa pozycja w województwie nie była więc korygowana, co było znaczącą różnicą, jeśli za punkt odniesienia przyjąć Policję Państwową. Dość istotnej ingerencji dokonano w październiku 1933 roku, kiedy prezydent RP rozporządzeniem wprowadził rozbudowaną pragmatykę służbową⁸⁷. Zawarte tam rozwiązania powtarzały dyspozycję rozporządzenia prezydenta z 6 marca 1928 roku o Policji Państwowej, która regulowała również sprawy pracowników, (bądź wywodziły się z niej).

⁸⁰ Dziennik Ustaw Sejmu Śląskiego Nr. 1, poz. 4, opublikowane [w:] *Ustawy Sejmu Śląskiego 1922-1932*, Katowice (brw).

⁸¹ Dziennik Ustaw Sejmu Śląskiego Nr. 13, poz. 87.

⁸² Art. 10 rozporządzenia, a następnie ustawy; ibidem.

⁸³ Art. 12 rozporządzenia, a następnie ustawy; ibidem.

⁸⁴ Art. 13 rozporządzenia, a następnie ustawy; ibidem.

⁸⁵ Art. 10 rozporządzenia, a następnie ustawy; ibidem.

⁸⁶ Art. 2 rozporządzenia, a następnie ustawy; Tamże.

⁸⁷ Dz.U. nr 88, poz. 662, rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 października 1933 r. o służbie w Policji województwa śląskiego.

3.3. Milicja Obywatelska w latach 1944 – 1989

Nowa polityczna konstrukcja Europy, będąca konsekwencją rozstrzygnięć militarnych na polach bitewnych drugiej wojny światowej, zdecydowała o losach państwowości polskiej. Miejsce II Rzeczypospolitej zajęła państwowość określana mianem Polski Ludowej. To fundamentalne przekształcenie nie było naturalnie oczywiste aż do 1945 roku, toteż w okresie okupacji ugrupowania polityczne i siły społeczne respektujące polski porządek konstytucyjny tworzyły w warunkach konspiracji aparat państwa mający podjąć działalność po wyzwoleniu. W tym sensie był on częścią urządzeń ustrojowych II Rzeczypospolitej.

Współcześnie aparat policyjny Polski Ludowej wzbudza zainteresowanie głównie przez pryzmat niektórych fragmentów jego działalności oraz kontekst personalny, co w równym stopniu dotyczy funkcjonariuszy, jak i współpracowników – z reguły niejawnych. Jednak dalej zostanie zaprezentowane miejsce Milicji Obywatelskiej w zmieniających się warunkach struktury organów państwa – określanych jako model zewnętrzny – oraz podstawowych przekształceń w strukturze organizacyjnej tej formacji – identyfikowanych jako model wewnętrzny.

Pojęcie Milicji Obywatelskiej, jako nazwa formacji policyjnej państwa pozostającego pod kuratelą ZSRR, pojawiło się w projekcie deklaracji programowej Polskiego Komitetu Narodowego, struktury kształtowanej w ZSRR na przełomie 1943 i 1944 roku⁸⁸ Polscy komuniści tworzący PPR przewidywali dla przyszłego organu policyjnego nazwę Milicja Ludowa⁸⁹. Historiografia okresu PRL zmistyfikowała owe inicjatywy, upowszechniając wrażenie, że kryły się za nimi przygotowane rozwiązania organizacyjne, projekty normatywne oraz przeszkolone kadry. Rzeczywistość była zgoła odmienna. Przyszła milicja niezależnie od tego czy doprecyzowana jako obywatelska, czy jako ludowa, była w największym stopniu bytem hasłowym⁹⁰. Jeśli w bardzo skromnych źródłach doszukiwać się mimo wszystko różnic między nimi, to Milicja Ludowa zapowiadana przez PPR miała być formacją zdecentralizowaną⁹¹, podporządkowaną nowym, terenowym organom władzy, w formie rad narodowych stopnia powiatowego i wojewódzkiego. Konkurencyjna opcja, operująca pojęciem Milicji Obywatelskiej, nie doprecyzowała nawet tak elemen-

⁸⁸ Źródła dotyczące powołania Polskiego Komitetu Narodowego opracowała E. Syzdek; opublikowane [w:] *Archiwum ruchu robotniczego z 1984 r.*, t. IX, s. 36-94. Z licznych opracowań odnoszących się do tej inicjatywy wymienić należy pracę T. Żenczykowskiego, *Dwa Komitety 1920-1944. Polska w planach Lenina i Stalina*. Wydawn. Spotkania, Paryż 1983, s. 144. Uwagi na ten sam temat, prezentujące przeciwną opcję historiozoficzną, zawierały opracowania publikowane w PRL; zob. m.in.: Z. Jakubowski, *Powstanie i rozwój Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa oraz ich udział w walce o utrwalenie władzy ludowej w latach 1944-1948*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3, 1979. Ostatnie uwagi na ten temat zob.: P. Majer, *Dwa Komitety. Polska w planach J. Stalina*. [W:] *Na szachownicy dziejów i międzynarodowej polityki. Księga dedykowana Z. Brzezińskiemu*, Gorzów Wlkp. 2006, s. 343-354.

⁸⁹ Szerzej: L. Szmidt, W. Gajewski, *Rola Polskiej Partii Robotniczej w tworzeniu organów bezpieczeństwa i porządku publicznego*. Wyd. Biuro Historyczne MSW, Warszawa 1981.

⁹⁰ Szerzej: P. Majer, *Milicja Obywatelska w systemie organów władzy PRL. Zarys problematyki i źródła*. Toruń 2003, rozdz.: *Dwie koncepcje organów porządkowych*.

⁹¹ W nauce administracji pojęcia centralizacji i koncentracji nie są ostre, co powoduje, że używając ich, należy doprecyzować nadawany im sens; szerzej zob.: *Informacja o kolokwium habilitacyjnym ks. dr. S. Fundowicza*. [W:] *Administracja, teoria, dydaktyka, praktyka*, nr 4(5), 2006, s. 150 – 151.

tarnej kwestii. Polityczne miejsce jej zdefiniowania – ZSRR, pozwala jednak sądzić, że wariant taki nie był brany pod uwagę, bowiem kraj gospodarza, stanowiący rodzaj niekwestionowanego wzorca, preferował praktykę centralizmu.

Przedstawione w skrócie, a tym samym i w pewnym uproszczeniu, różnice stanowisk polskich komunistów wobec pozycji ustrojowej nowego organu policyjnego, są powszechnie i zasadnie uważane za charakterystyczne dla początkowego chaosu natury legislacyjnej, związanego z formalno-prawnym ustanowieniem Milicji Obywatelskiej⁹². Dekret PKWN w tej sprawie z 27 lipca, z przepisami mającymi powołać Milicję w formule zdecentralizowanej, został bowiem zatwierdzony przez KRN 15 sierpnia 1944 r. i umieszczony pod pozycją 7 w „Dzienniku Ustaw RP” nr 2 z 1944 roku. Jednak cały jego nakład wycofano z rozpowszechniania, a nowa edycja, z datą 22 sierpnia, nie zawierała już dekretu o ustanowieniu MO⁹³. Tym samym jako jedyny spośród przyjętych 27 lipca nie został opublikowany i nie wszedł w życie⁹⁴. Spowodowało to, że z formalnego punktu widzenia na terenach administrowanych przez PKWN, nie było organu zajmującego się dochodzeniem i ściganiem przestępstw oraz zapewnieniem ładu i porządku publicznego.

Swego rodzaju próżnia prawna, jaka powstała w wyniku wspomnianej decyzji, spowodowała drugą próbę – znacznie mniej znaną od poprzedniej – zalegalizowania milicji na gruncie prawa stanowionego, co miało miejsce we wrześniu 1944 roku. W martwej z prawnego punktu widzenia, lecz faktycznie istniejącej Komendzie Głównej MO, przygotowano wówczas projekt zatytułowany „Służba Bezpieczeństwa w Rzeczypospolitej Polskiej”⁹⁵, którego rangi prawnej nie określono. Odwołując się do zawartych tam propozycji – również o charakterze ustrojowym, można jednak stwierdzić, że postrzegano go co najmniej w charakterze dekretu. Jego rozwiązaniami usiłowano bowiem ustanowić bardzo szczególną pozycję Milicji Obywatelskiej, jako formacji autonomicznej wobec innych organów administracyjnych państwa oraz posiadającej kompetencje do szerokiego ingerowania w ich działalność. Wprost wyrażał to art. 1 projektu, według którego: „Komendant główny jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo, spokój i porządek publiczny Rzeczypospolitej Polskiej. Komendant główny ma prawo ingerowania w sprawach bezpieczeństwa,

⁹² W ten sposób interpretuje to np. znany emigracyjny historyk T. Żenczykowski, pisząc: „Przyczyną tego prawnego kontredansu milicyjnego była decyzja PKWN o faktycznej zmianie niektórych postanowień manifestu, podyktowana wymową politycznej rzeczywistości. Członkowie Politbiura i KC szybko przekonali się, że zapowiadane przez manifest oddanie szerokiej władzy Radom Narodowym, łącznie z podporządkowaniem im Milicji Obywatelskiej, będzie politycznie nie tylko ryzykowne, ale wręcz szkodliwe; [w:] T. Żenczykowski, *Polska Lubelska 1944*. 1987, s. 77 – 78.

⁹³ Pełna, przyjęta 27 lipca 1944 r. wersja dekretu o ustanowieniu Milicji Obywatelskiej była opublikowana m.in. [w:] T. Żenczykowski, *Polska Lubelska...*, wyd. cyt., s. 282; Przegląd Policyjny, nr 4(36), 1994, s. 118; *Polskie Państwo Podziemne w walce o suwerenność 1944-1945. (W świetle meldunków sztabu Naczelnego Wodza)*, wstęp i oprac. P. Matusak, Siedlce 1999; P. Majer, *Milicja Obywatelska 1944-1957. Geneza, organizacja, działalność, miejsce w aparacie władzy*. Olsztyn 2004, s. 459.

⁹⁴ Formalnie o niezatwierdzeniu dekretu zdecydowała treść art. 2, co wynika z protokołu posiedzenia KRN z 30 sierpnia. Postanowiono wtedy odesłać dekret do PKWN, w celu przerehabrowania tego właśnie artykułu; zob.: *Protokoły posiedzeń Prezydium Krajowej Rady Narodowej 1944-1947*, wstęp i oprac. J. Kochanowski, Warszawa 1995, s. 20.

⁹⁵ Archiwum Akt Nowych (AAN), zespół Polska Partia Robotnicza (PPR), sygn. 295/VII-171, *Służba Bezpieczeństwa w Rzeczypospolitej Polskiej*, k. 18-34.

spokoju i porządku publicznego w działalność wszelkich władz państwowych, osób prawnych prawa publicznego i prywatnych osób fizycznych.”⁹⁶

Pismo przewodnie kierujące przedmiotowy projekt do sekretarza KC PPR precyzyjnie umiejscawia tę inicjatywę w czasie, nosi bowiem datę 11 września 1944 roku. Powstał on więc bezspornie po zakwestionowaniu pierwszego dekretu o powstaniu MO – nieogłoszenie go w Dzienniku Ustaw. W tej sytuacji dowodzący już Milicją Franciszek Jóźwiak⁹⁷ uznał zapewne, że przy wsparciu sekretarza KC PPR, do którego adresowano projekt – najpewniej W. Gomułki – uczyni z Milicji organ o wspomnianych już cechach ustrojowych⁹⁸. Przepisy projektu w tej kwestii były na tyle czytelne, a zarazem sprzeczne z ewoluującymi poglądami na kształt aparatu państwowego, że stały się głównym przedmiotem krytyki, wyrażonej w uwagach oceniających ów dokument. Ich bezimienny autor zauważył między innymi, że ogólną tendencją projektu było uniezależnienie Milicji Obywatelskiej od innych organów władzy państwowej. Projekt nie ustalał – bowiem zależności i podporządkowania Milicji Obywatelskiej wojewodom, starostom, wojewódzkim wydziałom bezpieczeństwa i ich powiatowym odpowiednikom, a także wojewódzkim i powiatowym Radom Narodowym. Niewiele dalej ponownie zaś podkreślał sprzeczność tego rozwiązania z Manifestem PKWN, który – jak przypominano, zawierał dyspozycję: „Radcy Narodowe tworzą niezwłocznie podlegającą im Milicję Obywatelską, której zadaniem będzie utrzymanie porządku i bezpieczeństwa.”⁹⁹

Kontrowersyjność wspomnianych rozwiązań przesądziła, że projekt ten nie zyskał akceptacji. W to miejsce PKWN 7 października 1944 roku, przyjął bardzo zwięzły dekret o Milicji Obywatelskiej, który nie tylko został opublikowany w Dzienniku Ustaw¹⁰⁰, ale również rozpowszechniony, co było równoznaczne z jego wejściem w życie¹⁰¹. Tym samym milicja istniejąca faktycznie od przełomu lipca i sierpnia 1944 roku, została, po przeszło dwóch miesiącach, zalegalizowana na gruncie prawa stanowionego.

W 1945 roku aparat bezpieczeństwa publicznego i Milicja liczyły około 80 tys. funkcjonariuszy¹⁰². Mimo że w stosunku do okresu II Rzeczypospolitej oznaczało to powiększenie sił policyjnych o ponad 150%¹⁰³, uprawnienia policyjne otrzymały wówczas kolejne struktury:

⁹⁶ Tamże.

⁹⁷ Pismo nominacyjne nie zostało odnalezione, taką datę podawał natomiast sam F. Jóźwiak.

⁹⁸ Szerzej o kontrowersjach związanych z ustrojową pozycją Milicji, powodowanych m.in. odmiennymi okupacyjnymi biografiami działaczy komunistycznych zob.: w: P. Majer, *Milicja Obywatelska* op. cit., rozdz. Rywalizacja o przywództwo.

⁹⁹ Ocena taka zawarta jest w towarzyszących projektowi *Uwagach do projektu Służby Bezpieczeństwa w Rzeczypospolitej Polskiej*. Brak tam adnotacji o ich autorstwie, jak i czasie sporządzenia; [w:] AAN, PPR, sygn. 295/VII-171, s. 18-21.

¹⁰⁰ Dz.U. z 1944 r., nr 7, poz. 33.

¹⁰¹ Szerzej: P. Majer, *Milicja Obywatelska...*, wyd. cyt.

¹⁰² *Informator o stanie zatrudnienia w SB i MO, 1945-1953, 1954-1969*. Biuro Ewidencji i Archiwum Urzędu Ochrony Państwa (BEiA UOP), Warszawa 1971; lokalizacja umiejscowienia źródła zgodna ze stanem, w którego korzystał autor. Obecnie Informator znajduje się w zasobach Instytutu Pamięi Narodowej.

¹⁰³ Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej liczyła w 1938 r. ponad 30 tys. funkcjonariuszy; za: A. Miśsiak, *Policja Państwowa...*, wyd. cyt., s. 77 – 78.

- 24 maja 1945 roku Rada Ministrów zdecydowała o utworzeniu Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, który 22 sierpnia 1945 roku został przekazany w gestię ministra bezpieczeństwa publicznego¹⁰⁴;
- 13 września 1945 roku naczelny dowódca Wojska Polskiego wydał rozkaz nr 0245, dotyczący utworzenia Wojsk Ochrony Pogranicza, które 1 listopada tego roku zaczęły przejmować kolejne odcinki graniczne¹⁰⁵;
- 16 listopada 1945 roku dekretem KRN została powołana Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym – specyficzny organ centralny, wyposażony zarówno w funkcje orzekające, jak i śledcze¹⁰⁶;
- 21 lutego 1946 roku Rada Ministrów przyjęła uchwałę, nakazującą ministrowi bezpieczeństwa publicznego zorganizowanie Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, która w niespełna dwa lata pozyskała około 100 tys. członków¹⁰⁷;
- 1 marca 1946 roku dekretem KRN utworzono na Ziemiach Odzyskanych Straż Obywatelską – strukturę zdecentralizowaną, powoływaną w powiecie lub gminie w celu zapewnienia ładu publicznego.

W 1946 roku wymienione organy wypełniające funkcje policyjne liczyły około 250 000 funkcjonariuszy, żołnierzy i pracowników¹⁰⁸. Podstawa prawna ich działalności była zarówno wątpliwa, jak i zróżnicowana. Dla Milicji Obywatelskiej, Straży Obywatelskiej oraz Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym były to dość lakoniczne dekrety – jak na regulowaną materię. Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej powstały na podstawie uchwały Rady Ministrów. Wojska Ochrony Pogranicza wywodziły swoje prawne uformowanie z rozkazu naczelnego dowódcy Wojska Polskiego, a dysponujący niemal nieograniczonymi uprawnieniami aparat bezpieczeństwa publicznego był pozbawiony jakiegokolwiek prawnego instrumentarium.

Realizowana po wojnie przez siły komunistyczne koncepcja budowy nowych organów policyjnych niosła z sobą, oprócz konieczności umiejscowienia ich w strukturze organów państwa, wypracowanie wewnętrznego modelu organizacyjnego, co również przysparzało trudności. Wynikało to w głównej mierze z braku jakichkolwiek przygotowań do

---

¹⁰⁴ Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego był formowany przez ministra obrony narodowej. Jego podstawę stanowiły Wojska Wewnętrzne, których budowa została zapoczątkowana 4 sierpnia 1944 r., wraz z przekazaniem Polskiego Samodzielnego Batalionu Specjalnego do dyspozycji Resortu Bezpieczeństwa Publicznego. W chwili przekazania KBW ministrowi bezpieczeństwa publicznego formacja ta dysponowała 32 018 etatami; szerzej: M. Jaworski, *Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego 1945-1965*, Warszawa 1984.

¹⁰⁵ Stan etatowy tej formacji wynosił 25 827 żołnierzy; szerzej: H. Dominiczak, *Zarys historii Wojsk Ochrony Pogranicza 1945-1985*. Warszawa 1985.

¹⁰⁶ Dz.U. z 1945 r. nr 53, poz. 302.

¹⁰⁷ Szerzej: J. Pytel, *Organizacja i działalność Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w latach 1946-1983*. Warszawa 1984.

¹⁰⁸ W bilansie tym pominięto siły NKWD, które wspomagały polski aparat represji do marca – kwietnia 1947 r.; szerzej: A. Chmielarz, *Działalność NKWD na ziemiach polskich w latach 1944-1949*. [W:] *System represji stalinowskich w Polsce 1944-1956. Represje w marynarce wojennej*, pod red. I. Hałagidy, Gdańsk 2003.

powołania nowej formacji oraz zawodowej ignorancji jej organizatorów. W rezultacie musiano odwołać się do wiedzy policjantów międzywojennych, przyjętych do służby w MO w liczbie około jednego tysiąca¹⁰⁹. Można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że ta kategoria funkcjonariuszy przygotowała na przestrzeni niespełna roku – między wrześniem 1944 r. a kwietniem 1945 r., trzy obszerne projekty uregulowań, które miały między innymi ukształtować od strony formalno-prawnej zadania oraz strukturę organizacyjną MO¹¹⁰. Żaden z nich nie został zaakceptowany, niemniej zawarte w nich rozwiązania były podstawą do wyodrębniania kolejnych jednostek organizacyjnych Milicji. W rezultacie w połowie 1945 roku, formowana w ten sposób Komenda Główna MO składała się z następujących ogniw: Zarządu Polityczno-Wychowawczego, dwóch w pełni merytorycznych oddziałów, tj. służby śledczej i służby zewnętrznej, batalionu operacyjnego, który do połowy 1945 roku był głównie jednostką szkoleniową, a potem ucieleśniał sobą zaangażowanie formacji w walkę z podziemiem niepodległościowym, oraz jednostek pomocniczych w postaci wydziałów personalnego, finansowego i gospodarczego. Istniała ponadto, wyróżniona od początku, Kancelaria Główna.

Jednostki szczebla wojewódzkiego z reguły powielały tę strukturę, określając wyróżnione ogniwa mianem wydziałów. Odstępstwo od tej niewypowiedzianej zasady jednolitości dotyczyło batalionu operacyjnego, który na tym szczeblu istniał najczęściej w postaci kompanii operacyjnej.

W komendach powiatowych wyróżnione ogniwa były określane mianem referatów ds. służby zewnętrznej, kryminalno-śledczych, polityczno-wychowawczych, personalnych i gospodarczych. Dużą zwartą jednostką był pluton operacyjny, z obecnym z reguły w jego składzie zastępcą dowódcy ds. polityczno-wychowawczych.

Jednostki najniższe, komisariaty i posterunki, miały dość prostą strukturę. Oprócz komendanta posterunku i kierownika komisariatu istniała wyróżniona funkcja zastępcy ds. polityczno-wychowawczych, a pozostali milicjanci byli przeznaczeni do prowadzenia służby patrolowej oraz wykonywania zadań zleczanych przez nadrzędną wobec nich KP MO.

Brak aktu normatywnego ustalającego strukturę organizacyjną MO, obok kilku innych czynników zdecydował, że podany schemat nie był dokładnie odwzorowywany, co powodowało liczne odstępstwa od pożądanej w strukturach zhierarchizowanych jednolitości. Inną cechą charakterystyczną tego okresu było nadmierne rozbudowanie szeregów MO – według pierwszych oficjalnych statystyk dysponowała ona w 1945 roku 64 439 etatami, z których rzekomo obsadzono 56 203.¹¹¹ Próbę usunięcia tych mankamentów podję-

¹⁰⁹ Szerzej: P. Majer, *Milicja Obywatelska...*, wyd. cyt. Rozdz. *Problem policjantów międzywojennych*.

¹¹⁰ Pierwszy z tych projektów powstał we wrześniu 1944 r. i jest zatytułowany *Służba Bezpieczeństwa w Rzeczypospolitej Polskiej*; znajduje się w AAN, zespół KC PPR, sygn. 295/VII-171, k. 18-34. Drugi z dokumentów – z grudnia 1944 r. – nosi nazwę *Rozporządzenie kierownika Resortu Bezpieczeństwa Publicznego w sprawie zakresu działania, organizacji wewnętrznej oraz praw i obowiązków MO*; jest przechowywany w AAN, KC PPR, sygn. 295/VII-171, s. 57-112. Trzeci z projektów, z kwietnia 1945 r., ma tytuł *Rozporządzenie Ministra Bezpieczeństwa Publicznego w sprawie wykonania art. 6. Dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 7 października 1944 r. o Milicji Obywatelskiej*; znajduje się w A KGP, zespół Akty Normatywne Komendy Głównej Milicji Obywatelskiej (AN KG MO), sygn. 4/1, k. 1 – 32.

¹¹¹ Dane pochodzą z pracy kadry aparatu bezpieczeństwa i Milicji w latach 1944-1969. Zestawienia tabularyczne. Zostało sporządzone w 1971 r. przez ówczesne tzw. Biuro „C” MSW, ocechowane jako ściśle tajne (w zbiorach własnych autora) Do danych tych – dotyczących 1945 r. – należy podejść sceptycznie,

to w kwietniu 1947 roku, kiedy został wprowadzony w życie rozkaz nr 22 ministra bezpieczeństwa publicznego¹¹². Jego podstawowa dyspozycja dotyczyła stanu zatrudnienia w Milicji, który był limitowany przyznanymi 46 447 etatami. Ponieważ wykonanie tej dyspozycji musiało być związane ze zwolnieniem z formacji około 10 tys., osób polecono wypłacenie wszystkim znajdującym się w takiej sytuacji pieniężnego odszkodowania oraz zaopatrzenie ich w żywność i bezpłatny przejazd do stałego miejsca zamieszkania.¹¹³

Rozkaz, tak jak sygnalizowano, i co było jego drugim podstawowym elementem, wprowadzał ład organizacyjny w strukturze terenowych jednostek MO¹¹⁴. Utrzymywał on naturalnie zgodny z dyspozycją dekretu z 7 października 1944 r. ich podział na jednostki szczebla wojewódzkiego i powiatowego, odpowiadające terytorialnemu podziałowi kraju. Ale obok tego opisywał od strony organizacyjno-etatowej jednostki wszystkich szczebli, takie jak komendy wojewódzkie MO, komendy miast wydzielonych – Warszawy i Łodzi, komendy powiatowe i miejskie oraz komisariaty i posterunki. Wszystkie one zostały podzielone na kategorie, czego podstawowym następstwem była zróżnicowana liczba przyznawanych etatów. Zakwalifikowanie jednostki do odpowiedniej kategorii wynikało natomiast głównie ze stopnia zagrożenia terenu, na którym działała, liczby ludności na nim zamieszkałej oraz rozmieszczenia obiektów, które były uznane za wymagające wzmożonego zainteresowania.

Kierując się tymi przesłankami, komendy wojewódzkie MO, poza związanymi z miastami wydzielonymi, zostały podzielone na dwie kategorie. Siedem zaliczonych do pierwszej kategorii¹¹⁵ otrzymało do dyspozycji po 199 etatów, a pozostałych siedem zakwalifikowanych do drugiej kategorii,¹¹⁶ zostało wyposażonych po 183 etaty każda. Ponadto w składzie komend wojewódzkich istniały kompanie bądź plutony operacyjne. Etat przewidywał, że kompanie w składzie 100 funkcjonariuszy były związane z następującymi komendami wojewódzkimi: warszawską, krakowską, białostocką, lubelską i rzeszowską. Poza te komendy wojewódzkie dysponowały plutonami liczącymi 50 milicjantów każdy.

Komenda Miejska MO m.st. Warszawy, jak brzmiała jej nazwa własna, była największą z jednostek terenowych, liczyła bowiem 656 etatów. Ponadto miała podporządkowanych 27 komisariatów ogólnych oraz dwa komisariaty specjalistyczne – rzeczny, liczący 62 funkcjonariuszy, i kolejowy, liczący 194 funkcjonariuszy. W sumie komisariaty dysponowały 1859 etatami, co w połączeniu ze stanem posiadania komendy stołecznej dawało temu garnizonowi 2515 etatów.

---

o czym decyduje nie tyle reputacja edytora, co precyzja danych, które w owym 1945 r. nie były możliwe do zbilansowania z tak dużą dokładnością. Należy więc te wyliczenia traktować raczej jako szacunkowe.

¹¹² Centralne Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (CA MSWiA), *Zarządzenia organizacyjne*. Rozkaz organizacyjny nr 22 z 19 kwietnia 1947 r.

¹¹³ Milicja Obywatelska, wskutek wcześniejszego odrzucenia projektów rozporządzeń rozszerzających treść dekretu z 7 października 1944 r., nie była wyposażona w pragmatykę zawodową. Odszkodowanie, jakie mieli otrzymać zwalniani funkcjonariusze, nie miało więc podstaw prawnych, tak jak nie była uregulowana wysokość odszkodowania; miała w związku z tym charakter wyłącznie uznaniowy.

¹¹⁴ Struktura organizacyjna MO ukształtowana dyspozycjami tego rozkazu jest szeroko przedstawiona [w:] P. Majer, *Milicja Obywatelska...*, wyd. cyt., s. 133 – 141.

¹¹⁵ Kategorię tę przyznano następującym komendom wojewódzkim: warszawskiej, krakowskiej, śląsko-dąbrowskiej, gdańskiej, zachodniopomorskiej, poznańskiej i dolnośląskiej.

¹¹⁶ Do tej kategorii zostały zakwalifikowane następujące komendy wojewódzkie: białostocka, lubelska, rzeszowska, olsztyńska, łódzka, kielecka i pomorska.

Komenda Miejska MO w Łodzi miała przyznanych 431 etatów. Zadania wykonywała przy udziale 15 komisariatów ogólnych i posterunku kolejowego, dysponujących 1 330 etatami, co w sumie pozwalało utrzymać w służbie w tym garnizonie 1 761 funkcjonariuszy.

Pozostałe komendy miejskie, których wyróżniono 19, były podobnie jak komendy wojewódzkie podzielone na dwie kategorie. Pięć z nich zaliczonych do wyższej, pierwszej kategorii dysponowało 137 etatami,¹¹⁷ podczas gdy zaliczone do drugiej liczyły ich tylko 66.¹¹⁸

Komendy powiatowe jako podstawowe jednostki podziału terytorialnego drugiego stopnia istniały w liczbie 268 i były podzielone na 3 kategorie. Status jednostek pierwszej kategorii miało 85 z nich, co dawało 38 etatów; status drugiej kategorii – 76, co dawało 27 etatów i status trzeciej kategorii – 107, co przekładało się na 16 etatów.

Jednostkami MO związanymi z podziałem terytorialnym trzeciego stopnia były posterunki i komisariaty. Pierwsze z nich występowały na terenach wiejskich. W momencie wydania przedmiotowego rozkazu, jego dyspozycjami usankcjonowano istnienie 3 167 takich jednostek, które podzielono na 4 kategorie. Przyznanie posterunkowi pierwszej kategorii przekładało się na 10 etatów, drugiej kategorii – 7 etatów, trzeciej kategorii – 5 etatów, czwartej kategorii – 4 etaty¹¹⁹. W sumie jednostki te dysponowały 16 506 etatami. Komisariaty tworzone w miastach dzieliły się na 3 kategorie. Najwyżej zaszerogowane otrzymały 117 etatów, drugiej kategorii – 71 etatów, a trzeciej kategorii – 53 etaty. W sumie dysponowały one 9 804 etatami.

Rozkaz nr 22, tworząc jednolity schemat organizacyjno-etatowy Milicji, precyzował stan zatrudnienia również w jednostkach mających status tzw. samodzielnych. Najważniejszą z nich była Komenda Główna MO, która otrzymała do dyspozycji 563 etaty podzielone następująco: dowództwo – 16, Zarząd Polityczno-Wychowawczy – 64, Oddział Ogólny – 33, Służba Zewnętrzna – 29, Służba Śledcza – 85, Wydział Specjalny – 45, Wydział Personalny – 58, Wydział Wyszczolenia – 21, Wydział Zaopatrzenia – 36, Wydział Finansowy – 19, Wydział Konsumów – 4, Wydział Sanitarny – 24, Komendantura – 129.

Pozostałe jednostki o statusie samodzielnych dysponowały następującym potencjałem: Centrum Wyszczolenia w Słupsku – 734 etaty, Kurs Przeszkolenia Szeregowych w Łodzi – 47, Szkoła Służby Polityczno-Wychowawczej w Łodzi – 48, Batalion Specjalny – 298,¹²⁰ Batalion Operacyjny – 269,¹²¹ sanatorium przeciwgruźlicze – 90, sanatorium

¹¹⁷Status komend miejskich MO pierwszej kategorii został przyznany jednostkom związanym z Krakowem, Gdańskiem, Szczecinem, Wrocławiem i Poznaniem.

¹¹⁸Status komend miejskich MO drugiej kategorii został przyznany jednostkom związanym z Gdynią, Sosnowcem, Chorzowem, Białymstokiem, Toruniem, Częstochową, Katowicami, Bydgoszczą, Radomiem, Lublinem, Zabrzem, Bytomiem, Wałbrzychem i Gliwicami.

¹¹⁹Przyznanie posterunkom odpowiednich kategorii uzależnione było w największym stopniu od oceny zagrożenia na danym terenie. Status IV kategorii otrzymały posterunki na terenach spokojnych, III – na terenach średnio zagrożonych, II – silnie zagrożonych. Status posterunku I kategorii powiązany był natomiast z liczbą mieszkańców, bowiem otrzymywały go jednostki w osiedlach i miastach liczących od kilku do kilkunastu tysięcy mieszkańców; Instytut Pamięi Narodowej Biuro Udostępniania i Archiwizowania Dokumentów (IPN BUiAD), KG MO, sygn. 35/3065, Zagadnienie kadr z 25 października 1947 r., s. 86.

¹²⁰Miał status jednostki samodzielnej, chociaż faktycznie pozostawał w dyspozycji KG MO. Jego domeną było spełnianie funkcji ochronnych przed ambasadami i przedstawicielstwami państw mających takie placówki.

¹²¹Miał status jednostki samodzielnej, chociaż faktycznie pozostawał w dyspozycji KG MO. Był używany w akcjach zbrojnych przeciwko oddziałom i grupom zbrojnym, głównie o proveniencji niepodległościowej.

na 100 łóżek – 141, sanatorium dla dzieci – 57, dom dziecka MO i przedszkole KG MO – 28, aparat Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej – 408,¹²² dodatkowy aparat gospodarczy – 86.

Wewnętrzna struktura organizacyjna Milicji uformowana w latach 1945–1947, przetrwała w podstawowych rozwiązaniach do początku lat 50. Podjęta wówczas przez partię komunistyczną przebudowa stosunków gospodarczych i własnościowych, odpowiadających pryncypiom nowego ustroju, wymuszała również przekształcenia w MO. Zasadnicze zostały przeprowadzone na podstawie rozkazu organizacyjnego MBP z 21 kwietnia 1952 roku. Polecał on komendantowi głównemu MO dokonanie 1 maja 1952 roku zmian, w wyniku których z jednolitego dotąd pionu służby kryminalnej miano wyodrębnić dwa inne równorzędne piony – do walki z przestępstwami gospodarczymi oraz śledczy. Ponadto status odrębnej jednostki otrzymywał funkcjonujący również w pionie służby kryminalnej Wydział Ewidencji i Statystyki.¹²³

W nowej, przebudowanej strukturze organizacyjnej służba kryminalna na szczeblu KG MO pozostała jednostką identyfikowaną jako Oddział III, którego odpowiednikami były w komendach wojewódzkich MO Wydziały III, w komendach powiatowych referaty bądź sekcje, a w komisariatach brygady służby kryminalnej. Zakres zadań tego pionu sformułowany był dość tradycyjnie, akcentował zdobywanie informacji o środowiskach podejrzanych i grupach przestępczych oraz o poszczególnych przestępstwach i dokonywanych przestępstwach, jak również reagowanie na zaistniałe napędy, rabunki, zabójstwa, dywersje oraz poważniejsze włamania i kradzieże.¹²⁴

Wydzielona ze służby kryminalnej służba śledcza na szczeblu KGMO funkcjonowała w postaci oddziału, komend wojewódzkich MO – wydziałów, komend powiatowych – sekcji, natomiast w komisariatach MO jej zadania realizowali pojedynczy funkcjonariusze organizacyjnie podporządkowani komendantowi jednostki. Wyodrębnienie służby śledczej wynikało głównie ze scedowania na MO prowadzenia znacznej części śledztw i dochodzeń,¹²⁵ co w świetle analiz w około 50% spraw kończyło się ich umorzeniem. Ponieważ kojarzono to – po części słusznie – z brakiem odpowiednich kompetencji funkcjonariuszy nieznających elementarnych procedur procesowych, remedium szukano w „specjalizacji”, powołując wspomniany pion.¹²⁶ Jego podstawowym zadaniem – co precyzował

¹²² Etatami powiązany z ORMO dysponowała KG MO w liczbie 10, komendy wojewódzkie – 112, komendy miast – 19, komendy powiatowe – 267.

¹²³ CA MSWiA, *Zarządzenia organizacyjne*. Rozkaz nr 030/org z 21 kwietnia 1952 r. W podstawowej części, oznaczonej jako I, zawierał następującą dyspozycję: „Komendant główny MO z dniem 1 maja 1952 r. przeprowadzi następującą reorganizację jednostek MO. Zorganizuje na bazie dotychczasowego Oddziału III KG MO (Służba Kryminalna): a) Oddział III (Służba Kryminalna) KG MO, b) Oddział IV (Walki z Przestępstwami Gospodarczymi) KG MO, c) Oddział Śledczy KG MO, d) Samodzielny Wydział Ewidencji i Statystyki KG MO.

¹²⁴ A KGP, AN KG MO, sygn. 4/32, Instrukcja nr 15/52 z 24 lipca 1952 r. o organizacji i pracy w ogniwach służby kryminalnej jednostek MO.

¹²⁵ Formalnie pod nadzorem lub na zlecenie prokuratora.

¹²⁶ Decydując o wydzieleniu w MO służby śledczej, odwołano się do doświadczeń organów bezpieczeństwa, w których ogniwo takie powstało już 6 września 1945 r., pod nazwą Wydziału IV MBP. 25 marca 1946 r. został on przemianowany na Wydział Śledczy MBP, a 1 lipca 1947 r. podniesiony do rangi Departamentu Śledczego MBP. Jednostkami tymi kierował niezmiennie płk Józef Różański. W 1951 r. rozkazem nr 014 jednostkom operacyjnym zabroniono prowadzenia śledztw, nakładając na nie obowiązek prowadzenia wyłącznie działalności agenturalnej. Wszystkie sprawy śledcze miał natomiast prowadzić pion

stosowny rozkaz, i co wynikało z logiki dokonanych przekształceń – miało być: „...uwolnienie jednostek operacyjnych od prowadzenia zbędnych czynności śledczych, podniesienie intensywności i poziomu pracy operacyjnej oraz usunięcie braków w śledztwie.”¹²⁷

Drugi z wyróżnionych w 1952 roku nowych pionów – do walki z przestępstwami gospodarczymi – na szczeblu KGMO był identyfikowany jako Oddział IV, którego odpowiednikami w komendach wojewódzkich MO były Wydziały IV. W jednostkach niższego szczebla, od komend powiatowych poczynając, zadania nowego pionu realizowały tzw. ogniwa operacyjne, organizacyjnie podporządkowane komendantowi danej jednostki, natomiast merytorycznie właściwym terytorialnie Wydziałom IV. Podstawowe obowiązki tych jednostek, a tym samym i całego pionu, definiowano w formułowanych wytycznych, które w odniesieniu do 1954 roku nakazywały na przykład skupienie uwagi na: „...rozpracowaniu zorganizowanych szajek złodziejskich rozkradających mienie społeczne w obiektach przemysłowych, ochronie mienia społecznego przed masowymi drobnymi kradzieżami, pomocy partii w politycznej izolacji i ekonomicznym ograniczeniu kułactwa, ochronie chłopów pracujących przed wyzyskiem kułackim, ochronie przed rozgrabianiem i marnotrawstwem mienia w gospodarce uspołecznionej na wsi, w walce ze spekulacją i ochronie konsumenta.”¹²⁸ Z czasem zadania formułowane wobec tego pionu stały się mniej ekspresyjne, co nie zmieniało jednak pola jego zasadniczych zainteresowań – własność społeczna z akcentem na przedsiębiorstwa państwowe.

Zmiany organizacyjne dokonane w MO 1 maja 1952 roku, były tak znaczące, znamienne, a przy tym i trwałe, że w pełni kwalifikują się do uznania ich za wyraźną cezurę nadawania Milicji formuły organu represji, wyrażającego interesy państwa, w którym władzę sprawowała partia komunistyczna. Do tego czasu Milicja była bez wątpienia organem reprezentującym jej interesy i koncepcję ustrojową, co wyrażało się zarówno w warstwie werbalnej, jak i w wytyczanych oraz spełnianych zadaniach, klasowym doborze kadr, zarzuceniu formuły apolityczności na rzecz identyfikacji z politycznym dysponentem innych. Dysonans stanowiła natomiast struktura organizacyjna charakterystyczna dla organu strzegącego przede wszystkim nienaruszalność własności indywidualnej, a także respektującego demokratyczne kanony trójpodziału władzy, w którym prawo było stworzone do wymierzania sprawiedliwości, a nie do uczynienia z niego narzędzia władzy.

Wobec przejścia w pierwszym powojennym okresie wielu urzędów ustrojowych II RP, łącznie z formalnym zachowaniem prawa powszechnego, w tym karnego materialnego i postępowania karnego, struktura Milicji wzorowana na międzywojennej Policji Państwowej nie była początkowo postrzegana za wadę. Jednak zwrot, jakiego dokonała PPR w 1948 roku, prowadzący do bezkrytycznego przejmowania rozwiązań ustrojowych

---

śledczy. Decyzja ta wynikała również z porażek procesowych organów bezpieczeństwa, do czego wprost odwoływał się przedmiotowy rozkaz, stwierdzający w uzasadnieniu decyzji, że jednostki operacyjne wszczynały śledztwa na podstawie niedostatecznie sporządzonych materiałów agenturalnych, co powodowało, że w czasie późniejszego postępowania przed sądem obwinieni byli uniewinniani; BEiA UOP, AN MBP, rozkaz nr 14/51 ministra bezpieczeństwa publicznego w sprawie zwolnienia aparatu agenturalnego od prowadzenia śledztw.

¹²⁷ A KGP, AN KG MO, sygn. 4/32, rozkaz nr 3/52 z 18 czerwca 1952 r. komendanta głównego MO, w *sprawie współdziałania aparatu operacyjnego ze śledczym*, s. 210 – 215.

¹²⁸ Tamże. Wytyczne pracy MO na 1954 r. w walce z przestępczością w gospodarce narodowej; opublikowano [w:] P. Majer, *Milicja Obywatelska ...*, wyd. cyt., s. 348 – 372.

ZSRR, w tym modelu państwa ingerującego we wszystkie sfery aktywności społecznej, musiał doprowadzić do korekty i w tej formacji. Milicja nigdy nie została tak rozbudowana jak aparat bezpieczeństwa publicznego, odwzorowujący w pierwszej połowie lat 50. swoją strukturą organizacyjną niemal aparat administracyjny państwa. Niemniej, wyodrębniając w niej w połowie 1952 roku dwa nowe piony – śledczy oraz ukierunkowany na zwalczanie przestępczości w jednostkach gospodarki uspołecznionej – przekształcono ją w formację strzegącą nie tylko tradycyjnie pojmowanego ładu i porządku publicznego, ale również coraz bardziej dominującej własności spółdzielczej i państwowej oraz nowego porządku prawnego.

Reorganizacja ta była na tyle odpowiadająca potrzebom ustrojowym, że MO w strukturach z 1952 roku, dotrwała niemal do rozformowania w 1990 roku. Przez blisko pół wieku jej zasadniczy trzon funkcjonalny tworzyły bowiem cztery piony – służby zewnętrznej, kryminalny, do walki z przestępczością gospodarczą oraz śledczy¹²⁹. Pierwsza i w zasadzie jedyna znacząca korekta w tej konstrukcji została dokonana w 1988 roku, kiedy to zlikwidowano pion do walki z przestępczością gospodarczą, co było reakcją na dokonujące się przekształcenia własnościowe, poprzedzające transformację ustrojową.

Inny rodzaj korekty organizacyjnej, który jak się okazało, miał doniosły wpływ na sposób społecznego postrzegania formacji, związany był z utworzeniem wydzielonych sił zwartych, nazwanych Zmotoryzowanym Obwodem Milicji Obywatelskiej (ZOMO). Podstawę do ich wyróżnienia i organizacji stanowiła decyzja Rady Ministrów z 4 grudnia 1956 roku, a pierwsze wytyczne dotyczące wykonywania przez nie służby zostały wprowadzone rozkazem z 17 lipca 1957 roku¹³⁰. Uznawał on nową strukturę za siły specjalne, powołane do wykonywania zadań w wypadkach szczególnego zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Precyzując to ostatnie pojęcie, wyjaśniono, że takie znamiona wyczerpywały między innymi zbiorowe wystąpienia antypaństwowe. Aby mógł ZOMO wypełniać te zadania, został wyposażony w chemiczne środki obezwładniające, świece dymne, ręczne granaty łzawiące, pociski łzawiące do rakiетnic. W określonych jednocześnie zasadach ich użycia doprecyzowano, że mogły być one stosowane po uzyskaniu zgody odpowiedniego przełożonego, w celu rozpraszania manifestacji stanowiących zagrożenie dla ładu i porządku publicznego¹³¹. Ponadto uzasadnionym powodem do sięgnięcia po nie miała być likwidacja grupowych wystąpień chuligańskich na wolnym powietrzu, obrona obiektów chronionych przez Milicję oraz działania w celu unieszkodliwienia uzbrojonych przestępców znajdujących się w kryjówece lub w pomieszczeniu zamkniętym¹³². Rozwój sytuacji społeczno-politycznej w Polsce, szczególnie w latach 80., zdecydował, że ZOMO jako formacja, a tym samym i jej funkcjonariusze, nie są na ogół koja-

¹²⁹ Dwa z nich zmieniły w tym czasie nazwy, pozostając jednak przy tradycyjnych obowiązkach. Służba zewnętrzna została bowiem z czasem określana mianem prewencji, natomiast pion śledczy – pionem dochodzeniowo-śledczym. Dwa pozostałe piony niezmiennie funkcjonowały jako kryminalny bądź do walki z przestępczością gospodarczą.

¹³⁰ A KGP, AN KG MO, dopływy, rozkaz komendanta głównego MO nr 5 z 17 lipca 1957 r., wprowadzający do użytku służbowego w MO wytyczne o organizacji i wykonywaniu służby przez ZOMO.

¹³¹ W przedmiotowym rozkazy uprawnienia do podejmowania decyzji o zastosowaniu chemicznych środków obezwładniających otrzymali: komendant główny MO, jego zastępca oraz odpowiedzialni dyżurni.

¹³² A KGP, AN KG MO, sygn. 4/61, pismo komendanta głównego MO z 12 listopada 1956 r. do komendantów wojewódzkich MO i równorzędnych.

rzeni z wypełnianiem funkcji stricte policyjnych, lecz są synonimem postaw i zachowań wypełnianych nie na rzecz społeczeństwa, lecz w konfrontacji z nim.

Zasygnalizowana wcześniej stabilność struktur organizacyjnych MO, powiązanych ze zmianami dokonanymi w połowie lat 50. ubiegłego wieku, dotyczyła rozwiązań zasadniczych, rzutujących na podstawowe zadania formacji. Nie było to jednak tożsame z brakiem jakichkolwiek modyfikacji¹³³, co wynikało z konieczności dostosowania formacji do zmian związanych z podziałem terytorialnym kraju¹³⁴, nowymi obowiązkami nakładanymi w związku z przekształceniami aparatu administracyjnego państwa¹³⁵, potrzebą reagowania na pojawiające się nowe zagrożenia i zjawiska¹³⁶, a także wewnętrznymi modyfikacjami dokonywanymi w resorcie bezpieczeństwa publicznego, a później w resorcie spraw wewnętrznych¹³⁷.

¹³³ Schematy organizacyjne KG MO w 1956 r. oraz MO w 1983 r., zob.: [w:] A. Misiuk, *Administracja spraw wewnętrznych w Polsce (od połowy XVIII wieku do współczesności). Zarys dziejów*. Olsztyn 2005, s. 248-249.

¹³⁴ Najznaczniejsza tego rodzaju reorganizacja została dokonana w 1975 r., w związku z przyjęciem przez Sejm 28 maja ustawy o dwustopniowej strukturze terenowych organów władzy i administracji (gmina, województwo) oraz o nowym podziale terytorialnym kraju (49 województw zamiast 17). W jej następstwie utworzono 49 komend wojewódzkich MO, natomiast zniesiono komendy powiatowe. Ponieważ ogniwo takie okazało się niezbędne, w miejsce komend powiatowych zaczęto wkrótce tworzyć komendy rejonowe MO.

¹³⁵ Przekształcenia w organach administracyjnych państwa, czego następstwem były zadania zlecane MO, miały dość zróżnicowany charakter. Nowe powinności dla pionu kryminalnego wynikały np. z likwidacji ochrony skarbowej, co nastąpiło uchwałą Prezydium Rady Ministrów nr 237 z 24 marca 1951 r. W wyniku tej decyzji minister bezpieczeństwa publicznego polecił komendantowi głównemu MO przejąć z likwidowanej instytucji jej sieć informacyjną, archiwum spraw wywiadowczych i dochodzeniowych oraz bieżące rozpracowania wywiadowcze. Nakazał także opracowanie procedur dotyczących sposobu postępowania w sprawach dotyczących przestępstw i wykroczeń karno-skarbowych. Adresat tej dyspozycji zarządzeniem własnym uczynił odpowiedzialnym za wykonanie tych powinności szefa Oddziału III, co oznaczało włączenie przejmowanych obowiązków do zakresu działania pionu kryminalnego.

¹³⁶ W połowie lat 50. nasilała się liczba kradzieży na obiektach kolejowych. W związku z tym 5 marca 1955 r. Prezydium Rządu przyjęło uchwałę w sprawie utworzenia w ramach MO wyspecjalizowanego ogniwa do przeciwdziałania temu zjawisku. Na szczeblu KG MO utworzono więc Oddział Kolejowy, oznaczony jako V, któremu były podporządkowane Wydziały Kolejowe KW MO, w tym Komendy Rejonowe Kolejowej MO oraz Komisariaty Kolejowej MO. 14 lipca 1961 r., pion milicji kolejowej został przekształcony w Oddział do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi w Transporcie i Łączności. W 1965 r. został natomiast włączony w skład Oddziału do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi. Innym nowym charakterystycznym pionem milicyjnym, powiązany z nowymi zjawiskami i zagrożeniami, była Służba Ruchu Drogowego, która w zależności od koncepcji organizacyjnej występowała jako ogniwo samodzielne, bądź jako fragment służby prewencyjnej.

¹³⁷ Powinnością, która w sposób pośredni trafiła do MO jako rezultat zniesienia w 1954 r. MBP, była partycypacja w wystawianiu paszportów, co od połowy 1950 r. było instytucjonalną domeną Biura Paszportów Zagranicznych MBP. Po podzieleniu tego resortu w 1954 r. Biuro Paszportów Zagranicznych zostało przyporządkowane MSW, w strukturze którego funkcjonowało pod tą samą nazwą. Wobec braku rozbudowanych struktur terytorialnych, które w latach 50. były zbędne w sytuacji praktycznie zamkniętych granic – jego zadania na szczeblu wojewódzkim zostały sędowane na komendy wojewódzkie MO; stanowiło o tym zarządzenie ministra z 8 czerwca 1956 r., upoważniające te jednostki do przyjmowania wniosków i wydawania (lecz niewystawiania) paszportów. W następstwie tej decyzji w komendach wojewódzkich MO zostały wyodrębnione komórki organizacyjne do spraw paszportowych. Były nimi początkowo sekcje (referaty) paszportów, a później (w niektórych większych województwach) – wydziały paszportów. Nadzór merytoryczny nad komórkami paszportowymi w komendach wojewódzkich MO sprawował dyryktor Biura Paszportów Zagranicznych, natomiast nadzór służbowy – komendant wojewódzki MO.

Za jeden z wielu polskich paradoksów można uznać usunięcie wskazanej luki prawnej u schyłku stanu wojennego. Stopniowe ograniczanie jego restrykcji, aż do pełnego zniesienia, oznaczałoby bowiem przywrócenie ustawodawstwa w pełni już anachronicznego, w postaci przypominianych wcześniej regulacji prawnych z lat 50. Nie sankcjonowało ono np. działania oddziałów zwartych MO, jak również tzw. działań operacyjnych, powszechnie stosowanych przez organy policyjne we wszystkich krajach, niemniej z racji wkraczania w podstawowe prawa i wolności obywatelskie poddanych kontroli prawa. Polska izolowana na arenie międzynarodowej przez kraje demokratyczne i dążąca do normalizowania swej pozycji nie mogła więc ignorować obowiązujących powszechnie standardów. Wspomniane odniesienia zewnętrzne, jak i wewnętrzne – przy czym te ostatnie były istotniejsze – zdecydowały, że tuż przed zniesieniem stanu wojennego wraz z jego regulacjami, sejm 14 lipca 1983 roku, przyjął ustawę o urzędzie ministra spraw wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów¹³⁸, uchylając jednocześnie trzy obowiązujące dotąd regulacje z lat 1954-56, dotyczące działalności tego organu oraz podporządkowanych mu formacji.

Ustawa z 14 lipca była zwięzła (biorąc pod uwagę obszar, który regulowała), bowiem zamknęto ją w 23 artykułach. W konsekwencji zawierała 14 bezpośrednich upoważnień do wydania aktów normatywnych niższego rzędu, adresując je bądź do Rady Ministrów, bądź do ministra spraw wewnętrznych. Ustawa w rozwiązaniach ustrojowych czyniła z ministra spraw wewnętrznych naczelną organ administracji państwowej w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego, a także ochrony przed bezprawnymi zamachami na życie i zdrowie ludzkie oraz dorobek materialny i kulturalny społeczeństwa. Miał on też strzec praworządności ludowej oraz współdziałać z innymi organami państwowymi w zakresie ochrony praw i wolności obywatelskich¹³⁹. Wypełniał te zadania przez podlegające mu SB, MO, jednostki wojskowe i straż pożarną. W terenie jego organami byli szefowie wojewódzkich, rejonowych, miejskich i dzielnicowych urzędów spraw wewnętrznych oraz komendanci komisariatów i posterunków MO¹⁴⁰.

Zakres zadań ministra spraw wewnętrznych i jego pozycja ustrojowa – określone w ustawie z 14 lipca – nie odbiegały od uprzednio obowiązujących rozwiązań, a zostały jedynie sformułowane w nieco innym brzmieniu. Istotniejsze na pozór zmiany dotyczyły struktury i pozycji prawnej organów, za pomocą których wykonywał te powinności. Wynikało to – co sygnalizowano – z konieczności ustawowego określenia podstaw prawnych, funkcji i zadań SB, dotąd pomijanych w aktach tej rangi. Lukę tę wypełniał głównie art. 5 stanowiący, że minister spraw wewnętrznych wykonuje swoje zadania między innymi przez SB, do właściwości których należy ochrona bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego. Uzupełniały go art. 7, 8 i 9, nadające funkcjonariuszom SB identyczne uprawnienia służbowe jak milicjantom.

Podstawową ułomnością tak skonstruowanej ustawy był brak najbardziej nawet ogólnego rozgraniczenia powinności dwóch podstawowych formacji resortu spraw wewnętrznych, tj. SB i MO. Wynikało to szczególnie z art. 5, pkt. 2 ustawy, według którego „Ochrona bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego należy do podstawowych za-

¹³⁸ Dz.U. z 1983 r. nr 38, poz. 172.

¹³⁹ Dz.U. z 1983 r. nr 38, poz. 172, art. 1.

¹⁴⁰ Dz.U. z 1983 r. nr 38, poz. 172, art. 5.

dań Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej.”¹⁴¹ Treść przywołanego artykułu powodowała, że każdy czytelnik ustawy niezający ówczesnych realiów politycznych, musiałby odnieść wrażenie, że dla realizacji literalnie tych samych celów powołano dwie odrębne służby, dublujące tym samym irracjonalnie swoje zadania¹⁴².

Ustawa, wprowadzając pozornie nową strukturę organów ministra spraw wewnętrznych, zawierała dwa bardzo znaczące błędy legislacyjne. Pierwszym z nich było pominiecie Komendy Głównej MO wraz z jej szefem. Tym samym, organ mający decydujący wpływ na działalność całej ponadstutysięcznej formacji nie miał właściwie umocowania prawnego i jako taki nie powinien istnieć. Podobnie ustawa pomijała realnie istniejącą centralę SB¹⁴³, bowiem jej dyspozycje dotyczące ministra spraw wewnętrznych, urzędującego pod tym samym adresem, odnosiły się do niego jako do naczelnego organu administracji państwowej w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego, a nie szefa jednej z podporządkowanych mu formacji.

Ustawa z 14 lipca 1983 roku, mimo zasygnalizowanych błędów, niespójności i innych ułomności, zasługuje na uwagę, gdyż wprowadziła do ustawodawstwa instytucję, pomijaną dotąd w aktach prawnych tej rangi – Służbę Bezpieczeństwa, definiując w sposób najbardziej ogólny zakres jej powinności oraz działania operacyjne.

Logika i konstrukcja scharakteryzowanej ustawy została powielona w dopełniającej ją ustawie z 31 lipca 1985 roku o służbie funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej¹⁴⁴. Również ona wprowadzała na grunt prawa stanowionego pragmatykę funkcjonariuszy SB, która do tej pory nie była usankcjonowana takiego umocowania, jednocześnie wiążąc ją bezpośrednio z zasadami służby w MO. Elementem unifikacji było także wprowadzenie działających na tej samej podstawie normatywnej sądów honorowych oraz rad funkcjonariuszy. Te ostatnie były koncesjonowanym substytutem związku zawodowego. Pojawiły się w 1981 roku¹⁴⁵ jako odpowiedź kierownictwa resortu na próby utworzenia w MO branżowego związku zawodowego¹⁴⁶, a przedmiotowa ustawa legalizowała ich działalność oraz dowartościowywała ich znaczenie.

---

¹⁴¹ Tamże.

¹⁴² Zaświadczał o tym również art. 6, stanowiący m.in., że: „1. Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń oraz innych działań godzących w bezpieczeństwo państwa lub porządek publiczny wykonują czynności: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-prawne. 2. Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej wykonują również czynności na polecenie sądów i organów prokuratury w zakresie określonym w odrębnych przepisach.” Tamże.

¹⁴³ Centrala SB mieściła się w Warszawie przy ulicy Rakowieckiej.

¹⁴⁴ Dz.U. z 1985 r., nr 38, poz. 181.

¹⁴⁵ Propozycja powołania Rad Funkcjonariuszy pojawiła się na początku czerwca 1981 r. jako reakcja kierownictwa resortu na inicjatywę powołania branżowego związku zawodowego w MO. 2 listopada 1981 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ich tworzenia. Ogłoszenie stanu wojennego działania te przerwało. Rady zostały zalegalizowane na gruncie prawa stanowionego w ustawie z 14 lipca 1983 r. Dnia 7 kwietnia 1984 r. w Warszawie odbyła się I Krajowa Konferencja Rad Funkcjonariuszy MO, co zwieńczyło proces ich tworzenia.

¹⁴⁶ W pierwszej połowie 1981 r. w Milicji miały miejsce działania na rzecz utworzenia struktury związkowej o nazwie Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Funkcjonariuszy MO. Ich apogeum przypadło na czerwiec 1981 r., kiedy w Warszawie odbył się zjazd delegatów reprezentujących 37 garnizonów milicyjnych. Działania te zostały spacyfikowane przez kierownictwo MSW, przede wszystkim poprzez

Milicja Obywatelska prawnie i formalnie przestała istnieć 10 maja 1990 roku, z dniem opublikowania pakietu tzw. ustaw policyjnych, przyjętych przez Sejm 6 kwietnia. Ich wejście w życie oznaczało, że resort spraw wewnętrznych, uosabiający sobą poprzedni reżim polityczny, został zniesiony, a jego miejsce zajął nowy centralny organ władzy wykonawczej opisywany tą samą nazwą, niemniej budowany na potrzeby państwa demokratycznego. W myśl ustawowych dyspozycji minister spraw wewnętrznych stał się: „...naczelnym organem administracji państwowej realizującym politykę państwa w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także ochrony przed bezprawnymi zamachami na życie i zdrowie ludzkie oraz dorobek kulturalny i materialny społeczeństwa i poszczególnych obywateli.”¹⁴⁷ Wykonywał te zadania przez podporządkowane mu formacje, w tym Policję, która powstała z przekształcenia Milicji Obywatelskiej.

Milicja Obywatelska była jak dotąd najdłużej działającą formacją policyjną w Polsce. Przez cały okres funkcjonowania zachowała ona tę samą nazwę i pozostawała w stałych strukturach organizacyjnych. Przez blisko pół wieku obowiązywał model tej formacji państwowej jako scentralizowanej, hierarchicznie podporządkowanej. Zakorzenił się on na tyle mocno w świadomości społecznej, że inne rozwiązania charakterystyczne dla państwa demokratycznego, zawierające elementy decentralizacji organów policyjnych i ich powiązania z władzami samorządowymi, z trudem torują sobie drogę. Resort spraw wewnętrznych uznawany był – zasadnie – przez cały okres PRL, za jedną z podstawowych struktur, nie tylko gwarantujących trwałość porządku politycznego narzuconego Polsce po II wojnie światowej, ale i uosabiającego właściwości dominujących wówczas rozwiązań ustrojowych, wśród których naczelne miejsce zajmowały zasady centralizacji i koncentracji władzy.

3.4. Policja przełomu XX i XXI wieku

W nowym porządku polityczno-ustrojowym kształtowanym od połowy 1989 roku, resort spraw wewnętrznych musiał więc ulec przeobrażeniom, tak aby jego struktura, organizacja, kompetencje, a także filozofia działania, nie stały w sprzeczności z nowymi rozwiązaniami.

Konieczność zmian była bezsporna, niewiadomą pozostawał natomiast rodzaj i stopień korekty, a także przygotowanie nowych sił politycznych – głównie koncepcyjne. Rozwiązania zawarte w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 roku, dowodziły, że przebudowa miała być dość ograniczona, co wynikało zarówno z ewolucyjnego procesu polskiej transformacji, jak i zaskoczenia z roli, w jakiej znalazła się niedawna pozaparlamentarna opozycja. Zaplecze polityczne rządu premiera T. Mazowieckiego – mówiąc wprost – było

---

wydalenie ze służby najbardziej aktywnych reprezentantów tej inicjatywy – około 100. Pierwsze uwagi dotyczące tej inicjatywy zatytułowane *Geneza NSZZ Policjantów. Rok 1981 – wyprzedzenie swojego czasu* ogłosił P. Majer, [w:] *Gazeta Policyjna*, nr 16, 2000. Szersze badania dotyczące owej struktury prowadzi obecnie jeden z inicjatorów tego ruchu, Wiktor Milusiński, który częściowe ustalenia przedstawił m.in. w szkicu *Milicjant w opozycji*, [w:] *Karta*, nr 35, 2002. Badania na ten temat podjął też Sławoj Kopka, a efekty ogłosił w pracy *Zakazany Związek. 10 dni, które wstrząsnęły aparatem*. Warszawa 2006.

¹⁴⁷ Dz.U. z 1990 r. nr 30, poz. 181, z późn. zmianami.

nieprzygotowane nie tylko organizacyjnie, ale i jak się wydaje, merytorycznie do wprowadzenia nowych rozwiązań, charakterystycznych dla porządku w pełni demokratycznego – było w jakiejś mierze niewolnikiem dyskredytowanej praktyki.

Wspomniane ułomności zostały zakwestionowane na forum senatu, który mając w pełni demokratyczny mandat, był wolny od ograniczeń, jakie wiązały się z „kontraktowym” Sejmem. Stąd też senacka Komisja Praw Człowieka, obradująca 24 kwietnia nad pakietem ustaw policyjnych, w konkluzji opowiedziała się za ich odrzuceniem, z miazdzącym uzasadnieniem. Postulowano między innymi pozostawienie starej koncepcji wszechwładnego resortu spraw wewnętrznych, czego dowodzić miało podporządkowanie ministrowi spraw wewnętrznych wszystkich tzw. formacji siłowych, łącznie z Policją i UOP. Inne zarzuty dotyczyły: utrzymania tzw. zatrzymań prewencyjnych stosowanych w stanie wojennym, fikcyjności wprowadzanej policji lokalnej, która mimo takiej nazwy miała spełniać funkcje najniższego ogniwa scentralizowanej Policji Państwowej, pozostawienia resortowi możliwości prowadzenia działalności gospodarczej, pozwalającej na uzyskiwanie niekontrolowanych dochodów zachowanie wszystkich – nadmiernych – przywilejów przyznanych funkcjonariuszom resortu w latach 80.

Z dniem 10 maja 1990 roku przestała też istnieć SB, zastąpiona przez UOP, oraz MO, której zadania przejęła Policja. Wobec nowych formacji zastosowano odmienne zasady rekrutowania funkcjonariuszy. Policjantami stali się z urzędu byli funkcjonariusze MO, wobec których nie zastosowano mechanizmu weryfikacji, lecz jedynie tak zwany przegląd kadr. W rezultacie do lipca 1990 roku ze służby w Policji zostało zwolnionych 3 027 byłych milicjantów, z czego 17 uczyniło to na własną prośbę, 220 zwolniono ze względu na nabycie praw emerytalnych, natomiast 2 790 odeszło na mocy art. 41 pkt. 2 ustawy o Policji – ze względu na dobro służby.¹⁴⁸

Przekształcenia w formacjach resortu spraw wewnętrznych były jednymi z bardziej spektakularnych wydarzeń bezpośrednio powiązanych z procesem przekształceń ustrojowych zapoczątkowanych w 1989 roku. Transformacja ustrojowa i przemiany społeczno-gospodarcze wywołały konieczność dostosowania się do nich Policji. Przede wszystkim zmieniła się misja Policji polskiej w nowym demokratycznym ustroju, a konsekwencje tego dotyczą warstwy aksjologicznej funkcjonowania Policji, miejsca w systemie państwa, jej strategii, filozofii pracy, kooperacji z pozostałymi elementami makrosystemu przeciwdziałania patologii społecznej, działań taktycznych itd. Policja jako organizacja, w warunkach zmian otoczenia zewnętrznego, dokonywała dostosowawczych i planowych zmian wewnętrznych, zdobywała również wpływ na otoczenie, w celu lepszej realizacji i wywiązania się z zadań płynących z nigdy niesprecyzowanej dokładnie misji i strategii. Formalnie zmiany te dokonały się 6 kwietnia 1990 roku, wraz z przyjęciem przez sejm tzw. pakietu ustaw policyjnych. Ten jednostkowy, choć niezwykle istotny, akt prawny był jednak zaledwie fragmentem procesu rozpoczętego znacznie wcześniej, który trwa do dziś.

Komendant Główny Policji uzyskał pozycję centralnego organu administracji państwowej (specjalnej). Efektem przeprowadzonych w 1990 roku gruntownych reform ustrojowych instytucji odpowiedzialnych za stan bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie było:

- odpolitycznienie działalności służb podległych MSW,

¹⁴⁸ R. Chmielewski, W. Dzieliński, P. Majer, *Policja 1990-1999*. „Przegląd Policyjny”, nr 1(53) – 2 (54), 1999, s. 147.

- autonomizacja działalności Policji w ramach resortu spraw wewnętrznych,
- ograniczenie roli ministra spraw wewnętrznych do funkcji nadzorczych wobec podległych służb,
- powiązanie Policji z terenową administracją rządową i samorządem terytorialnym,
- udział samorządu w ochronie porządku publicznego w wymiarze lokalnym.

W latach 1990 – 2000 można było zaobserwować stopniowe odchodzenie od centralistycznego modelu Policji polskiej, charakterystycznego dla Milicji w poprzednim ustroju, w kierunku modelu mieszanego. Takie kształtowanie modelu polskiej Policji było i jest zgodne z tendencją światową. Ponadto, dzięki takiemu podejściu pojawiają się warunki umożliwiające realizację nowej misji Policji.

Rozdział IV

PODSTAWY PRAWNE DZIAŁANIA POLICJI

4.1. Ustawa o policji –zadania policji

Funkcjonowanie policji w państwie reguluje przywoływana wcześniej ustawa *O policji*, w rozdziale 1 – *Przepisy ogólne*, określa ona iż:

Art. 1

1. Tworzy się Policję jako umundurowaną i uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

1a. Nazwa „Policja” przysługuje wyłącznie formacji, o której mowa w ust. 1.

Kolejny punkt art. 1 – punkt 2 określa z kolei, że do podstawowych zadań Policji należą:

- 1) ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
- 2) ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- 3) inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
- 4) wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
- 5) nadzór nad strażami gminnymi (miejskimi) oraz nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
- 6) kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;
- 7) współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
- 8) gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych;
- 9) (uchylony);
- 10) prowadzenie bazy danych zawierającej informacje o wynikach analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA);
- 11) (uchylony).

3. Policja realizuje także zadania wynikające z umów i porozumień międzynarodowych, na zasadach i w zakresie w nich określonych.

Art. 2

Zadania przewidziane dla Policji wykonują w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz w stosunku do żołnierzy Żandarmeria Wojskowa i wojskowe organy porządkowe, w trybie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Art. 3

Wojewoda oraz wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub starosta sprawujący władzę administracji ogólnej oraz organy gminy, powiatu i samorządu województwa wykonują zadania w zakresie ochrony bezpieczeństwa lub porządku publicznego na zasadach określonych w ustawach.

4.2. Uprawnienia policji

Rozdział 3 ustawy *O policji*, zatytułowany *Zakres uprawnień Policji*, określa szeroki katalog uprawnień policji, jakimi ma prawo posługiwać się policja podczas realizacji ustawowych zadań. Kolejne artykuły definiują, że:

Art. 14

1. W granicach swych zadań Policja w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń wykonuje czynności: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe.

2. Policja wykonuje również czynności na polecenie sądu, prokuratora, organów administracji państwowej i samorządu terytorialnego w zakresie, w jakim obowiązek ten został określony w odrębnych ustawach.

3. Policjanci w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka.

4. Policja w celu realizacji ustawowych zadań może korzystać z danych o osobie, w tym również w formie zapisu elektronicznego, uzyskanych przez inne organy, służby i instytucje państwowe w wyniku wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz przetwarzać je w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.⁴⁾), bez wiedzy i zgody osoby, której dane te dotyczą.

5. Administrator danych, o których mowa w ust. 4, jest obowiązany udostępnić dane osobowe, z zastrzeżeniem ust. 7, na podstawie imiennego upoważnienia Komendanta Głównego Policji, komendantów wojewódzkich Policji lub uprawnionego policjanta, okazanego przez policjanta wraz z legitymacją służbową. Fakt udostępnienia tych danych podlega ochronie na podstawie ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 196, poz. 1631, z późn. zm.⁵⁾).

5a. Policja może, w zakresie koniecznym do wykonywania jej ustawowych zadań, korzystać z informacji kryminalnej zgromadzonej w Krajowym Centrum Informacji Kryminalnych.

6. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzór upoważnienia, o którym mowa w ust. 5, uwzględniając wyłącznie niezbędne dane upoważnionego policjanta oraz szczegółowe warunki wydania upoważnień w imieniu Komendanta Głównego Policji lub komendantów wojewódzkich Policji innym policjantom.

7. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, zakres, warunki i tryb przekazywania Policji informacji o osobie, uzyskanych przez organy uprawnione do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych w czasie wykonywania tych czynności, uwzględniając wymagania wynikające z przepisów o ochronie informacji niejawnych.

Art. 15

1. Policjanci wykonując czynności, o których mowa w art. 14, mają prawo:

- 1) legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości;
- 2) zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw;
  - 2a) zatrzymywania osób pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego;
- 3) zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia;
- 3a) pobierania od osób wymazu ze służówki policzków:
  - a) w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego,
  - b) w celu identyfikacji osób o nieustalonej tożsamości oraz osób usiłujących ukryć swoją tożsamość, jeżeli ustalenie tożsamości w inny sposób nie jest możliwe;
- 3b) pobierania materiału biologicznego ze zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości;
- 4) przeszukiwania osób i pomieszczeń w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw;
- 5) dokonywania kontroli osobistej, a także przeglądania zawartości bagaży i sprawdzania ładunku w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego, w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary;
- 5a) obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych, a w przypadku czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych podejmowanych na podstawie ustawy – także i dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom;
- 6) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz jednostek gospodarczych prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej; wymienione instytucje, organy i jednostki obowiązane są, w zakresie swojego działania, do udzielenia tej pomocy, w zakresie obowiązujących przepisów prawa;

- 7) zwracania się o niezbędną pomoc do innych jednostek gospodarczych i organizacji społecznych, jak również zwracania się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy, w ramach obowiązujących przepisów prawa;
- 8) dokonywania kontroli rodzaju używanego paliwa przez pobranie próbek paliwa ze zbiornika pojazdu mechanicznego.

2. Osobie zatrzymanej na podstawie ust. 1 pkt 3 przysługują uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej w Kodeksie postępowania karnego.

3. Zatrzymanie osoby może być zastosowane tylko wówczas, gdy inne środki okazały się bezcelowe lub nieskuteczne.

4. Osoba zatrzymana, o której mowa w ust. 1 pkt 3, może być okazywana, fotografowana lub daktyloskopowana tylko wtedy, gdy jej tożsamości nie można ustalić w inny sposób.

5. Osobę zatrzymaną należy niezwłocznie poddać - w razie uzasadnionej potrzeby - badaniu lekarskiemu lub udzielić jej pierwszej pomocy medycznej.

6. Czynności wymienione w ust. 1 powinny być wykonywane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której zostają podjęte.

7. Na sposób prowadzenia czynności, o których mowa w ust. 1, przysługuje zażalenie do miejscowo właściwego prokuratora.

8. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, sposób postępowania przy wykonywaniu uprawnień, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 2a, 3, 3a lit. b), 3b i 5-7, oraz wzory dokumentów stosowanych w tych sprawach, mając na względzie zapewnienie skuteczności działań podejmowanych przez Policję oraz poszanowanie praw osób, wobec których działania te są podejmowane.

8a. W przypadku stwierdzenia używania oleju opałowego do celów napędowych Policja niezwłocznie zawiadamia dyrektora izby celnej właściwego ze względu na miejsce dokonanej kontroli.

8b. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb kontroli, o której mowa w ust. 1 pkt 8, uwzględniając sposób przeprowadzenia kontroli i badania próbek rodzaju paliwa znajdującego się w zbiorniku pojazdu.

9. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określi, w drodze rozporządzenia, tryb przeprowadzania badań lekarskich, o których mowa w ust. 5, uwzględniając przypadki uzasadniające potrzebę niezwłocznego udzielenia osobie zatrzymanej pierwszej pomocy medycznej lub potrzebę poddania jej niezbędnym badaniom lekarskim, czas i organizację tych badań oraz sposób ich dokumentowania.

10. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia, warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczone dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, oraz regulamin pobytu osób w tych pomieszczeniach, uwzględniając ich lokalizację i wyposażenie, niezbędne części składowe oraz warunki techniczne pomieszczeń i ich wyposażenia.

Art. 16

1. W razie niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom organów Policji lub jej funkcjonariuszy, policjanci mogą stosować następujące środki przymusu bezpośredniego:

- 1) fizyczne, techniczne i chemiczne środki służące do obezwładniania bądź konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów;
- 2) pałki służbowe;
- 3) wodne środki obezwładniające;
- 4) psy i konie służbowe;
- 5) pociski niepenetracyjne, miotane z broni palnej.

2. Policjanci mogą stosować jedynie środki przymusu bezpośredniego odpowiadające potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom.

3. (uchylony).

4. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe przypadki oraz warunki i sposoby użycia środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w ust. 1.

Art. 17

1. Jeżeli środki przymusu bezpośredniego, wymienione w art. 16 ust. 1, okazały się niewystarczające lub ich użycie, ze względu na okoliczności danego zdarzenia, nie jest możliwe, policjant ma prawo użycia broni palnej wyłącznie:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
- 2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności policjanta albo innej osoby;
- 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną policjantowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni palnej;
- 4) w celu odparcia niebezpiecznego bezpośredniego, gwałtownego zamachu na obiekty i urządzenia ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, na siedziby naczelnych organów władzy, naczelnych i centralnych organów administracji państwowej albo wymiaru sprawiedliwości, na obiekty gospodarki lub kultury narodowej oraz na przedstawicielstwa dyplomatyczne i urzędy konsularne państw obcych albo organizacji międzynarodowych, a także na obiekty dozorowane przez uzbrojoną formację ochronną utworzoną na podstawie odrębnych przepisów;
- 5) w celu odparcia zamachu na mienie, stwarzającego jednocześnie bezpośrednio zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności człowieka;
- 6) w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której użycie broni było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1-3 i 5, albo za osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała,

zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego sprowadzenia w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia;

- 7) w celu ujęcia osoby, o której mowa w pkt 6, jeśli schroniła się ona w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności towarzyszących wynika, że może użyć broni palnej lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu lub zdrowiu;
- 8) w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na konwój ochraniający osoby, dokumenty zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, pieniądze albo inne przedmioty wartościowe;
- 9) w celu ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, jeśli:
  - a) ucieczka osoby pozbawionej wolności stwarza zagrożenie dla życia albo zdrowia ludzkiego,
  - b) istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba pozbawiona wolności może użyć broni palnej, materiałów wybuchowych lub niebezpiecznego narzędzia,
  - c) pozbawienie wolności nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstw, o których mowa w pkt 6.

2. W działaniach oddziałów i pododdziałów zwartych Policji użycie broni palnej może nastąpić tylko na rozkaz ich dowódcy.

3. Użycie broni palnej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której użyto broni palnej.

4. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowo warunki i sposób postępowania przy użyciu broni palnej, a także zasady użycia broni palnej przez jednostki wymienione w ust. 2.

Art. 18

1. W razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, zwłaszcza poprzez sprowadzenie:

- 1) niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,
- 2) bezpośredniego zagrożenia dla mienia w znacznych rozmiarach,
- 3) bezpośredniego zagrożenia obiektów lub urządzeń, o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt 4,
- 4) zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego dokonania w stosunku do obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, bądź mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego

- Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego lub przywrócenia porządku publicznego, może zarządzić użycie uzbrojonych oddziałów lub pododdziałów Policji.

2. W przypadkach niecierpiących zwłoki decyzję, o której mowa w ust. 1, podejmuje minister właściwy do spraw wewnętrznych, zawiadamiając o niej niezwłocznie Prezesa Rady Ministrów.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, jeżeli użycie uzbrojonych oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające, do pomocy uzbrojonym oddziałom i pododdziałom Policji mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej "Siłami Zbrojnymi", na podstawie postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydanego na wniosek Prezesa Rady Ministrów.

4. Pomoc, o której mowa w ust. 3, może być udzielona również w formie prowadzonego samodzielnie przez oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych przeciwdziałania zagrożeniu bądź dokonaniu przestępstwa, o którym mowa w ust. 1 pkt 4, w przypadku gdy oddziały i pododdziały Policji nie dysponują możliwościami skutecznego przeciwdziałania tym zagrożeniom.

5. W przypadkach niecierpiących zwłoki decyzję o udzieleniu pomocy, o której mowa w ust. 3 i 4, podejmuje Minister Obrony Narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, określający zakres i formę pomocy, zawiadamiając o niej niezwłocznie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów.

6. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznie wydaje postanowienie o zatwierdzeniu lub uchyleniu decyzji, o której mowa w ust. 5.

7. Żołnierzom oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych kierowanych do pomocy uzbrojonym oddziałom i pododdziałom Policji przysługują w zakresie niezbędnym do wykonywania ich zadań, wobec wszystkich osób, uprawnienia policjantów określone w art. 15-17. Korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach i w trybie określonych dla policjantów.

8. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółowe warunki i sposób użycia oddziałów i pododdziałów Policji i Sił Zbrojnych;
- 2) sposób koordynowania działań podejmowanych przez Policję i Siły Zbrojne w formie określonej w ust. 3 i 4;
- 3) tryb wymiany informacji i sposób logistycznego wsparcia działań Policji prowadzonych z pomocą oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych.

9. Rozporządzenie, o którym mowa w ust. 8, powinno uwzględniać:

- 1) stopień zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, w tym przestępstwem o charakterze terrorystycznym, oraz przewidywany rozwój sytuacji;
- 2) zachowanie ciągłości dowodzenia, w tym oddziałami Sił Zbrojnych;
- 3) ochronę wymienianych informacji oraz zakres wsparcia logistycznego Policji.

Art. 18a

1. W razie zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, jeżeli siły Policji są niewystarczające do wykonania ich zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych uzgodniony z Ministrem Obrony Narodowej, może zarządzić użycie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do udzielenia pomocy Policji.

2. W wypadku, o którym mowa w ust. 1, żołnierzom Żandarmerii Wojskowej przysługują, w zakresie niezbędnym do wykonania ich zadań, wobec wszystkich osób, uprawnienia policjantów, określone w art. 15-17. Korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach i w trybie określonym dla policjantów.

Art. 18b

1. W razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub porządku publicznego, jeżeli użycie Policji okaże się niewystarczające, minister właściwy do spraw wewnętrznych może zarządzić użycie funkcjonariuszy Straży Granicznej do udzielenia pomocy Policji.

2. Pomoc, o której mowa w ust. 1, może zostać udzielona przez funkcjonariuszy Straży Granicznej również w formie samodzielnych działań.

3. Funkcjonariuszom Straży Granicznej skierowanym do wykonywania zadań służbowych polegających na udzielaniu pomocy Policji przysługują, w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań, uprawnienia policjantów określone w art. 15 ust. 1 pkt 1-3 i 4-5a, art. 16 ust. 1 pkt 1, 2, 4 i 5 oraz art. 17 ust. 1. Korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach i w trybie określonych dla policjantów.

Art. 19

1. Przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych, podejmowanych przez Policję w celu zapobieżenia, wykrycia, ustalenia sprawców, a także uzyskania i utrwalenia dowodów ściganych z oskarżenia publicznego, umyślnych przestępstw:

- 1) przeciwko życiu, określonych w art. 148-150 Kodeksu karnego,
- 2) określonych w art. 134, art. 135 § 1, art. 136 § 1, art. 156 § 1 i 3, art. 163 § 1 i 3, art. 164 § 1, art. 165 § 1 i 3, art. 166, art. 167, art. 173 § 1 i 3, art. 189, art. 200, art. 204 § 4, art. 223, art. 228 § 1 i 3-5, art. 229 § 1 i 3-5, art. 230 § 1, art. 230a § 1, art. 231 § 2, art. 232, art. 245, art. 246, **art. 252 § 1-3**, art. 253, art. 258, art. 269, art. 280-282, art. 285 § 1, art. 286 § 1, art. 296 § 1-3, art. 296a § 1, 2 i 4, art. 296b § 1 i 2, art. 299 § 1-6 oraz w art. 310 § 1, 2 i 4 Kodeksu karnego,
- 3) przeciwko obrotowi gospodarczemu, określonych w art. 297-306 Kodeksu karnego, powodujących szkodę majątkową lub skierowanych przeciwko mieniu, jeżeli wysokość szkody lub wartość mienia przekracza pięćdziesięciokrotną wysokość najniższego wynagrodzenia za pracę określonego na podstawie odrębnych przepisów,
- 4) skarbowych, jeżeli wartość przedmiotu czynu lub uszczuplenie należności publiczno-prawnej przekraczają pięćdziesięciokrotną wysokość najniższego wynagrodzenia za pracę określonego na podstawie odrębnych przepisów,
- 5) nielegalnego wytwarzania, posiadania lub obrotu bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi lub substancjami psychotropowymi albo ich prekursorami oraz materiałami jądrowymi i promieniotwórczymi,
- 6) określonych w art. 8 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 554 i Nr 160, poz. 1083 oraz z 1998 r. Nr 113, poz. 715),
- 7) określonych w art. 43-46 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. Nr 169, poz. 1411),
- 8) ściganych na mocy umów i porozumień międzynarodowych, gdy inne środki okazały się bezskuteczne albo zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że będą nieskuteczne lub nieprzydatne, sąd okręgowy, na pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego albo na pisemny wniosek komendanta wojewódzkiego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego miejscowo prokuratora okręgowego, może, w drodze postanowienia, zarządzić kontrolę operacyjną.

2. Postanowienie, o którym mowa w ust. 1, wydaje sąd okręgowy właściwy miejscowo ze względu na siedzibę składającego wniosek organu Policji.

3. W przypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli mogłoby to spowodować utratę informacji lub zatarcie albo zniszczenie dowodów przestępstwa, Komendant Główny Policji lub komendant wojewódzki Policji może zarządzić, po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora, o którym mowa w ust. 1, kontrolę operacyjną, zwracając się jednocześnie do właściwego miejscowo sądu okręgowego z wnioskiem o wydanie postanowienia w tej sprawie. W razie nieudzielenia przez sąd zgody w terminie 5 dni od dnia zarządzenia kontroli operacyjnej, organ zarządzający wstrzymuje kontrolę operacyjną oraz dokonuje protokolarnego, komisyjnego zniszczenia materiałów zgromadzonych podczas jej stosowania.

4. (uchylony).

5. W przypadku potrzeby zarządzenia kontroli operacyjnej wobec osoby podejrzanej lub oskarżonego, we wniosku organu Policji, o którym mowa w ust. 1, o zarządzenie kontroli operacyjnej zamieszcza się informację o toczącym się wobec tej osoby postępowaniu.

6. Kontrola operacyjna prowadzona jest niejawnie i polega na:

- 1) kontrolowaniu treści korespondencji;
- 2) kontrolowaniu zawartości przesyłek;
- 3) stosowaniu środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawny informacji i dowodów oraz ich utrwalanie, a w szczególności treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych.

7. Wniosek organu Policji, o którym mowa w ust. 1, o zarządzenie przez sąd okręgowy kontroli operacyjnej powinien zawierać w szczególności:

- 1) numer sprawy i jej kryptonim, jeżeli został jej nadany;
- 2) opis przestępstwa z podaniem, w miarę możliwości, jego kwalifikacji prawnej;
- 3) okoliczności uzasadniające potrzebę zastosowania kontroli operacyjnej, w tym stwierdzonej albo prawdopodobnej bezskuteczności lub nieprzydatności innych środków;
- 4) dane osoby lub inne dane, pozwalające na jednoznaczne określenie podmiotu lub przedmiotu, wobec którego stosowana będzie kontrola operacyjna, ze wskazaniem miejsca lub sposobu jej stosowania;
- 5) cel, czas i rodzaj prowadzonej kontroli operacyjnej, o której mowa w ust. 6.

8. Kontrolę operacyjną zarządza się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Sąd okręgowy może, na pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji lub Komendanta Wojewódzkiego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora, na okres nie dłuższy niż kolejne 3 miesiące, wydać postanowienie o jednorazowym przedłużeniu kontroli operacyjnej, jeżeli nie ustały przyczyny zarządzenia tej kontroli.

9. W uzasadnionych przypadkach, gdy podczas stosowania kontroli operacyjnej pojawiają się nowe okoliczności istotne dla zapobieżenia lub wykrycia przestępstwa albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów przestępstwa, sąd okręgowy, na pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego, może wydać postanowienie o kontroli operacyjnej przez czas oznaczony również po upływie okresów, o których mowa w ust. 8.

10. Do wniosków, o których mowa w ust. 3, 4, 8 i 9, stosuje się odpowiednio przepis ust. 7. Sąd przed wydaniem postanowienia, o którym mowa w ust. 3, 4, 8 i 9, może zapoznać się z materiałami uzasadniającymi wniosek, zgromadzonymi podczas stosowania kontroli operacyjnej zarządzonej w tej sprawie.

11. Wnioski, o których mowa w ust. 1, 3-5, 8 i 9, sąd okręgowy rozpoznaje jednoosobowo, przy czym czynności sądu związane z rozpoznawaniem tych wniosków powinny być realizowane w warunkach przewidzianych dla przekazywania, przechowywania i udostępniania informacji niejawnych oraz z odpowiednim zastosowaniem przepisów wydanych na podstawie art. 181 § 2 Kodeksu postępowania karnego. W posiedzeniu sądu może wziąć udział wyłącznie prokurator i przedstawiciel organu Policji wnioskującego o zarządzenie kontroli operacyjnej.

12. Podmioty wykonujące działalność telekomunikacyjną oraz podmioty świadczące usługi pocztowe są obowiązane do zapewnienia na własny koszt warunków technicznych i organizacyjnych umożliwiających prowadzenie przez Policję kontroli operacyjnej.

13. Kontrola operacyjna powinna być zakończona niezwłocznie po ustaniu przyczyn jej zarządzenia, najpóźniej jednak z upływem okresu, na który została wprowadzona.

14. Organ Policji, o którym mowa w ust. 1, informuje właściwego prokuratora o wynikach kontroli operacyjnej po jej zakończeniu, a na jego żądanie również o przebiegu tej kontroli.

15. W przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego, Komendant Główny Policji lub Komendant Wojewódzki Policji przekazuje właściwemu prokuratorowi wszystkie materiały zgromadzone podczas stosowania kontroli operacyjnej, w razie potrzeby z wnioskiem o wszczęcie postępowania karnego. W postępowaniu przed sądem, w odniesieniu do tych materiałów, stosuje się odpowiednio przepisy art. 393 § 1, zdanie pierwsze Kodeksu postępowania karnego.

16. Osobie, wobec której kontrola operacyjna była stosowana, nie udostępnia się materiałów zgromadzonych podczas trwania tej kontroli. Przepis nie narusza uprawnień wynikających z art. 321 Kodeksu postępowania karnego.

17. Zgromadzone podczas stosowania kontroli operacyjnej materiały niezawierające dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego przechowuje się po zakończeniu kontroli przez okres 2 miesięcy, a następnie dokonuje się ich protokolarnego, komisyjnego zniszczenia. Zniszczenie materiałów zarządza organ Policji, który wnioskował o zarządzenie kontroli operacyjnej.

18. (uchylony).

19. (uchylony).

20. Na postanowienia sądu w przedmiocie kontroli operacyjnej, o których mowa w ust. 1, 3, 8 i 9, przysługuje zażalenie organowi Policji, który złożył wniosek o wydanie tego postanowienia. Do zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

21. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz ministrem właściwym do spraw łączności, określi, w drodze rozporządzenia, sposób dokumentowania kontroli operacyjnej oraz przechowywania i przekazywania wniosków i zarządzeń, a także przechowywania, przekazywania oraz przetwarzania i niszczenia materiałów uzyskanych podczas stosowania tej kontroli, uwzględniając potrzebę zapewnienia niejawnego charakteru podejmowanych czynności i uzyskanych materiałów oraz wzory stosowanych druków i rejestrów.

22. Prokurator Generalny przedstawia corocznie Sejmowi i Senatowi informację o działalności określonej w ust. 1-21, w tym informacje i dane, o których mowa w art. 20 ust. 3.

Art. 19a

1. W sprawach o przestępstwa określone w art. 19 ust. 1 czynności operacyjno-rozpoznawcze zmierzające do sprawdzenia uzyskanych wcześniej wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz ustalenia sprawców i uzyskania dowodów przestępstwa mogą polegać na dokonaniu w sposób niejawni nabycia, zbycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi, albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którymi obrót jest zabroniony, a także przyjęciu lub wręczeniu korzyści majątkowej.

2. Czynności operacyjno-rozpoznawcze, o których mowa w ust. 1, mogą polegać także na złożeniu propozycji nabycia, zbycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi, albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którymi obrót są zabronione, a także przyjęcia lub wręczenia korzyści majątkowej.

3. Komendant Główny Policji lub komendant wojewódzki Policji może zarządzić, na czas określony, czynności, o których mowa w ust. 1, po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego miejscowo prokuratora okręgowego, którego bieżąco informuje o wynikach przeprowadzonych czynności. Prokurator może zarządzić zaniechanie czynności w każdym czasie.

4. Czynności, o których mowa w ust. 1, zarządza się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Komendant Główny Policji lub komendant wojewódzki Policji może, po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora, jednorazowo przedłużyć stosowanie czynności, na okres nie dłuższy niż kolejne 3 miesiące, jeżeli nie ustały przyczyny ich zarządzenia.

5. W uzasadnionych przypadkach, gdy podczas stosowania czynności, o których mowa w ust. 1, pojawiają się nowe okoliczności istotne dla sprawdzenia uzyskanych wcześniej, wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz ustalenia sprawców i uzyskania dowodów przestępstwa, Komendant Główny Policji lub komendant wojewódzki Policji może, po uzyskaniu pisemnej zgody właściwego prokuratora, zarządzić kontynuowanie czynności przez czas oznaczony również po upływie okresów, o których mowa w ust. 4.

6. Czynności, o których mowa w ust. 1, mogą być niejawnie rejestrowane za pomocą urządzeń służących do rejestracji obrazu lub dźwięku.

7. W przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego Komendant Główny Policji lub komendant wojewódzki Policji przekazuje prokuratorowi okręgowemu wszystkie materiały zgromadzone podczas stosowania czynności, o których mowa w ust. 1, w razie potrzeby z wnioskiem o wszczęcie postępowania karnego. W postępowaniu przed sądem, w odniesieniu do tych materiałów, stosuje się odpowiednio przepisy art. 393 § 1 zdanie pierwsze Kodeksu postępowania karnego.

8. Zgromadzone podczas stosowania czynności, o których mowa w ust. 1 i 2, materiały niezawierające dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego przechowuje się po zakończeniu kontroli przez okres 2 miesięcy, a następnie dokonuje się ich protokolarnego, komisyjnego zniszczenia. Zniszczenie materiałów zarządza organ Policji, który wnioskował o zarządzenie kontroli operacyjnej.

9. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, określi, w drodze rozporządzenia, sposób przeprowadzania i dokumentowania czynności, o których mowa w ust. 1, a także przekazywania, przetwarzania i niszczenia materiałów uzyskanych podczas stosowania tych czynności, uwzględniając potrzebę zapewnienia niejawnego charakteru podejmowanych czynności i uzyskanych materiałów oraz wzory stosowanych druków i rejestrów.

Art. 19b

1. W celu udokumentowania przestępstw, o których mowa w art. 19 ust. 1, albo ustalenia tożsamości osób uczestniczących w tych przestępstwach lub przejęcia przedmiotów przestępstwa, Komendant Główny Policji lub komendant wojewódzki Policji może zarządzić niejawne nadzorowanie wytwarzania, przemieszczania, przechowywania i obrotu przedmiotami przestępstwa, jeżeli nie stworzy to zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego.

2. O zarządzeniu, o którym mowa w ust. 1, zawiadamia się niezwłocznie prokuratora okręgowego właściwego miejscowo ze względu na siedzibę zarządzającego dokonanie czynności organu Policji. Prokurator może nakazać zaniechanie czynności w każdym czasie.

3. Organ Policji, o którym mowa w ust. 1, bieżąco informuje prokuratora okręgowego o wynikach przeprowadzonych czynności.

4. Stosownie do zarządzenia, o którym mowa w ust. 1, organy i instytucje publiczne oraz przedsiębiorcy są obowiązani dopuścić do dalszego przewozu przesyłki zawierające przedmioty przestępstwa w stanie nienaruszonym lub po ich usunięciu albo zastąpieniu w całości lub w części.

5. W przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego Komendant Główny Policji lub komendant wojewódzki Policji przekazuje prokuratorowi okręgowemu wszystkie materiały zgromadzone podczas stosowania czynności, o których mowa w ust. 1, w razie potrzeby z wnioskiem o wszczęcie postępowania karnego. W postępowaniu przed sądem, w odniesieniu do tych materiałów, stosuje się przepisy art. 393 § 1 zdanie pierwsze Kodeksu postępowania karnego.

6. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, określi, w drodze rozporządzenia, sposób przeprowadzania i dokumentowania czynności, o których mowa w ust. 1, uwzględniając potrzebę zapewnienia niejawnego charakteru podejmowanych czynności i uzyskanych materiałów oraz wzory stosowanych druków i rejestrów.

Art. 20

1. Policja, z zachowaniem ograniczeń wynikających z art. 19, może uzyskiwać informacje, w tym także niejawnie, gromadzić je, sprawdzać oraz przetwarzać.

2. (uchylony).

2a. Policja może pobierać, uzyskiwać, gromadzić, przetwarzać i wykorzystywać w celu realizacji zadań ustawowych informacje, w tym dane osobowe, o osobach podejrzanych o popełnienie przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego, nieletnich do-

puszczających się czynów zabronionych przez ustawę jako przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego, osobach o nieustalonej tożsamości lub usiłujących ukryć swoją tożsamość oraz o osobach poszukiwanych, także bez ich wiedzy i zgody.

2b. Informacje, o których mowa w ust. 2a, mogą obejmować:

- 1) dane osobowe, o których mowa w art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, z tym że dane dotyczące kodu genetycznego wyłącznie o niekodujących regionach genomu;
- 2) odciski linii papilarnych;
- 3) zdjęcia, szkice i opisy wizerunku;
- 4) cechy i znaki szczególne, pseudonimy;
- 5) informacje o:
  - a) miejscu zamieszkania lub pobytu,
  - b) wykształceniu, zawodzie, miejscu i stanowisku pracy oraz sytuacji materialnej i stanie majątku,
  - c) dokumentach i przedmiotach, którymi się posługują,
  - d) sposobie działania sprawcy, jego środowisku i kontaktach,
  - e) sposobie zachowania się sprawców wobec osób pokrzywdzonych.

2c. Informacji, o których mowa w ust. 2a, nie pobiera się, w przypadku gdy nie mają one przydatności wykrywczej, dowodowej lub identyfikacyjnej w prowadzonym postępowaniu.

3. Jeżeli jest to konieczne dla skutecznego zapobieżenia przestępstwom określonym w art. 19 ust. 1 lub ich wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów, Policja może korzystać z informacji dotyczących umów ubezpieczenia, a w szczególności z przetwarzanych przez zakłady ubezpieczeń danych podmiotów, w tym osób, które zawarły umowę ubezpieczenia, a także przetwarzanych przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową.

4. Informacje i dane, o których mowa w ust. 3, oraz informacje związane z przekazywaniem tych informacji i danych podlegają ochronie przewidzianej w przepisach o ochronie informacji niejawnych i mogą być udostępniane jedynie policjantom prowadzącym czynności w danej sprawie i ich przełożonym, uprawnionym do sprawowania nadzoru nad prowadzonymi przez nich w tej sprawie czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi. Akta zawierające te informacje i dane udostępnia się ponadto wyłącznie sądom i prokuratorom, jeżeli następuje to w celu ścigania karnego.

5. Informacje i dane, o których mowa w ust. 3, udostępnia się na podstawie postanowienia wydanego na pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji albo komendanta wojewódzkiego Policji przez sąd okręgowy właściwy miejscowo ze względu na siedzibę wnioskującego organu.

6. Wniosek, o którym mowa w ust. 5, powinien zawierać:

- 1) numer sprawy i jej kryptonim, jeżeli został ustalony;
- 2) opis przestępstwa z podaniem, w miarę możliwości, jego kwalifikacji prawnej;
- 3) okoliczności uzasadniające potrzebę udostępnienia informacji i danych;
- 4) wskazanie podmiotu, którego informacje i dane dotyczą;

- 5) podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji i danych;
- 6) rodzaj i zakres informacji i danych.

7. Po rozpatrzeniu wniosku sąd, w drodze postanowienia, wyraża zgodę na udostępnienie informacji i danych wskazanego podmiotu, określając ich rodzaj i zakres, podmiot zobowiązany do ich udostępnienia oraz organ Policji uprawniony do zwrócenia się o przekazanie informacji i danych albo odmawia udzielenia zgody na udostępnienie informacji i danych. Przepis art. 19 ust. 11 stosuje się odpowiednio.

8. Na postanowienie sądu, o którym mowa w ust. 7, przysługuje zażalenie organowi Policji, wnioskującemu o wydanie postanowienia.

9. Uprawniony przez sąd organ Policji pisemnie informuje podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji i danych o rodzaju i zakresie informacji i danych, które mają być udostępnione, podmiocie, którego informacje i dane dotyczą, oraz o osobie policjanta upoważnionego do ich odbioru.

10. W terminie do 90 dni od dnia przekazania informacji i danych, o których mowa w ust. 3, Policja, z zastrzeżeniem ust. 11 i 12, informuje podmiot, o którym mowa w ust. 6 pkt 4, o postanowieniu sądu wyrażającym zgodę na udostępnienie informacji i danych.

11. Sąd, który wydał postanowienie o udostępnieniu informacji i danych, na wniosek Komendanta Głównego Policji, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego, może zawiesić, w drodze postanowienia, na czas oznaczony, z możliwością dalszego przedłużania, obowiązek, o którym mowa w ust. 10, jeżeli zostanie uprawdopodobnione, że poinformowanie podmiotu, o którym mowa w ust. 6 pkt 4, może zaszkodzić wynikom podjętych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Przepis art. 19 ust. 11 stosuje się odpowiednio.

12. Jeżeli w okresie, o którym mowa w ust. 10 lub 11, zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze, podmiot wskazany w ust. 6 pkt 4 jest powiadamiany o postanowieniu sądu o udostępnieniu informacji i danych przez prokuratora lub, na jego polecenie, przez Policję przed zamknięciem postępowania przygotowawczego albo niezwłocznie po jego umorzeniu.

13. Jeżeli informacje i dane, o których mowa w ust. 3, nie dostarczyły podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego, organ wnioskujący o wydanie postanowienia pisemnie zawiadamia o tym podmiot, który informacje i dane przekazał.

14. Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone naruszeniem przepisów ust. 4 na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym.

15. Policja w celu zapobieżenia lub wykrycia przestępstw oraz identyfikacji osób może uzyskiwać, gromadzić i przetwarzać informacje, w tym również dane osobowe ze zbiorów prowadzonych na podstawie odrębnych przepisów przez organy władzy publicznej, a w szczególności z Krajowego Rejestru Karnego oraz Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności. Administratorzy danych gromadzonych w tych rejestrach są obowiązani do nieodpłatnego ich udostępniania.

16. Organy władzy publicznej prowadzące rejestry, o których mowa w ust. 15, mogą, w drodze decyzji, wyrazić zgodę na udostępnianie za pomocą urządzeń telekomunikacyjnych informacji zgromadzonych w rejestrach jednostkom organizacyjnym Policji, bez konieczności składania pisemnych wniosków, jeżeli jednostki te:

- 1) posiadają urządzenia umożliwiające odnotowanie w systemie, kto, kiedy, w jakim celu oraz jakie dane uzyskał;
- 2) posiadają zabezpieczenia techniczne i organizacyjne uniemożliwiające wykorzystanie danych niezgodnie z celem ich uzyskania;
- 3) jest to uzasadnione specyfiką lub zakresem wykonywania zadań albo prowadzonej działalności.

17. Dane osobowe zebrane w celu wykrycia przestępstwa przechowuje się przez okres, w którym są one niezbędne dla realizacji ustawowych zadań wykonywanych przez Policję. Organy Policji dokonują weryfikacji tych danych nie rzadziej niż co 10 lat od dnia uzyskania informacji, usuwając dane zbędne.

18. Dane osobowe ujawniające pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, partyjną lub związkową oraz dane o stanie zdrowia, nałogach lub życiu seksualnym osób podejrzanych o popełnienie przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego, które nie zostały skazane za te przestępstwa, podlegają komisyjnemu i protokolarnemu zniszczeniu niezwłocznie po uprawomocnieniu się stosownego orzeczenia.

19. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia, tryb gromadzenia, sposoby przetwarzania informacji, o których mowa w ust. 2a, w zbiorach danych, rodzaje służb policyjnych uprawnionych do korzystania z tych zbiorów, wzory dokumentów obowiązujących przy przetwarzaniu danych oraz sposób oceny danych pod kątem ich przydatności w prowadzonych postępowaniach, uwzględniając potrzebę ochrony danych przed nieuprawnionym dostępem i przesłanki zaniechania zbierania określonych rodzajów informacji.

Art. 20a

1. W związku z wykonywaniem zadań wymienionych w art. 1 ust. 2 Policja zapewnia ochronę form i metod realizacji zadań, informacji oraz własnych obiektów i danych identyfikujących policjantów.

2. Przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych policjanci mogą posługiwać się dokumentami, które uniemożliwiają ustalenie danych identyfikujących policjanta oraz środków, którymi posługuje się przy wykonywaniu zadań służbowych.

3. W szczególnie uzasadnionych przypadkach przepis ust. 2 może mieć zastosowanie do osób, o których mowa w art. 22 ust. 1.

3a. Nie popełnia przestępstwa:

- 1) kto poleca sporządzenie lub kieruje sporządzeniem dokumentów, o których mowa w ust. 2 i 3;
- 2) kto sporządza dokumenty, o których mowa w ust. 2 i 3;
- 3) kto udziela pomocy w sporządzeniu dokumentów, o których mowa w ust. 2 i 3;
- 4) policjant lub osoba wymieniona w ust. 3, jeżeli dokumentami, o których mowa w ust. 2 i 3, posługują się przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych.

3b. Organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego obowiązane są do udzielania Policji, w granicach swojej właściwości, niezbędnej pomocy w zakresie wydawania i zabezpieczania dokumentów, o których mowa w ust. 2 i 3.

4. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb wydawania, posługiwania się, a także przechowywania dokumentów, o których mowa w ust. 2 i 3, uwzględniając rodzaje dokumentów i cel, w jakim są wydawane, organy i osoby uprawnione do wydawania, posługiwania się i przechowywania dokumentów, czas, na jaki wydawane są dokumenty, czynności zapewniające ochronę dokumentów oraz ich sposób przechowywania i ewidencji.

Art. 20b

Udzielenie informacji o szczegółowych formach, zasadach i organizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych, a także o prowadzonych czynnościach oraz o stosowanych środkach i metodach ich realizacji może nastąpić wyłącznie w przypadku, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego w związku z wykonywaniem tych czynności. W takim przypadku udzielenie informacji następuje w trybie określonym w art. 9 ustawy z dnia 21 czerwca 1996 r. o niektórych uprawnieniach pracowników urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz funkcjonariuszy i pracowników urzędów nadzorowanych przez tego ministra (Dz. U. Nr 106, poz. 491, z późn. zm.).

Art. 20c

1. Dane identyfikujące abonenta, zakończenia sieci lub urządzenia telekomunikacyjnego, między którymi wykonano połączenie, oraz dane dotyczące uzyskania lub próby uzyskania połączenia między określonymi urządzeniami telekomunikacyjnymi lub zakończeniami sieci, a także okoliczności i rodzaj wykonywanego połączenia, mogą być ujawnione Policji oraz przetwarzane przez Policję - wyłącznie w celu zapobiegania lub wykrywania przestępstw.

2. Ujawnienie danych, o których mowa w ust. 1, następuje na:

- 1) pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji lub komendanta wojewódzkiego Policji;
- 2) ustne żądanie policjanta posiadającego pisemne upoważnienie osób, o których mowa w pkt 1.

3. O ujawnieniu danych w przypadkach, o których mowa w ust. 2 pkt 2, podmiot wykonujący działalność telekomunikacyjną informuje właściwego miejscowo komendanta wojewódzkiego Policji.

4. Podmioty wykonujące działalność telekomunikacyjną są obowiązane udostępnić dane, o których mowa w ust. 1, policjantom wskazanym we wniosku organu Policji.

5. Ujawnienie danych, o których mowa w ust. 1, może nastąpić za pomocą sieci telekomunikacyjnej.

6. Materiały uzyskane w wyniku czynności podjętych na podstawie ust. 2, które zawierają informacje mające znaczenie dla postępowania karnego, Policja przekazuje właściwemu miejscowo i rzeczowo prokuratorowi.

7. Materiały uzyskane w wyniku czynności podjętych na podstawie ust. 2, które nie zawierają informacji mających znaczenie dla postępowania karnego, podlegają niezwłócnemu komisyjnemu i protokolarnemu zniszczeniu.

8. Udostępnianie Policji danych, o których mowa w ust. 1, następuje na koszt podmiotu wykonującego działalność telekomunikacyjną.

Art. 20d

1. Dane dotyczące osób korzystających z usług pocztowych oraz dane dotyczące faktu i okoliczności świadczenia lub korzystania z tych usług mogą być ujawnione Policji i przez nią przetwarzane wyłącznie w celu zapobiegania lub wykrywania przestępstw oraz ich sprawców.

2. Ujawnianie danych, o których mowa w ust. 1, następuje na:

- 1) pisemny wniosek Komendanta Głównego Policji lub Komendanta Wojewódzkiego;
- 2) żądanie policjanta posiadającego pisemne upoważnienie osób, o których mowa w pkt 1.

3. Podmioty uprawnione do świadczenia usług pocztowych, na podstawie ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. - Prawo pocztowe (Dz. U. Nr 130, poz. 1188, z późn. zm.) są obowiązane do udostępniania danych, określonych w ust. 1, policjantom wskazanym we wniosku organu Policji.

Art. 21

1. Udzielanie informacji o osobie, uzyskanych w czasie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz w trybie, o którym mowa w art. 14 ust. 4, dozwolone jest wyłącznie na żądanie sądu lub prokuratora, a wykorzystanie tych informacji może nastąpić tylko w celu ścigania karnego.

2. Zakaz określony w ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli ustawa nakłada obowiązek udzielenia takich informacji określonemu organowi albo obowiązek taki wynika z umów lub porozumień międzynarodowych, a także w przypadkach, gdy zatajenie takiej informacji prowadziłoby do zagrożenia życia lub zdrowia innych osób.

3. (uchylony).

4. (uchylony).

Art. 21a

1. Komendant Główny Policji prowadzi bazę danych zawierającą informacje o wynikach analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA), zwaną dalej „bazą danych DNA”, i jest jej administratorem w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.

2. W bazie danych DNA gromadzi się i przetwarza:

- 1) informacje, o których mowa w ust. 1, w odniesieniu do:
  - a) osób wymienionych w art. 74 i 192a Kodeksu postępowania karnego,
  - b) osób o nieustalonej tożsamości oraz osób usiłujących ukryć swoją tożsamość,
  - c) zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości,
  - d) śladów nieznanymi sprawców przestępstw;
- 2) dane dotyczące osób, o których mowa w art. 74 i 192a Kodeksu postępowania karnego, obejmujące:
  - a) imiona, nazwiska lub pseudonimy,
  - b) imiona i nazwiska rodowe rodziców tych osób,

- c) datę i miejsce urodzenia,
- d) oznaczenie i cechy identyfikacyjne dokumentu tożsamości,
- e) adres zamieszkania,
- f) numer ewidencyjny PESEL,
- g) obywatelstwo i płeć.

3. Łącznie z bazą danych DNA prowadzi się zbiory próbek pobranych od osoby albo ze zwłok ludzkich, w celu przeprowadzenia analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA), w postaci wymazów ze śluzówki policzków, krwi, cebulek włosów lub wydzielin, a w odniesieniu do zwłok ludzkich materiał biologiczny w postaci próbki z tkanek, zwane dalej „próbkami biologicznymi”.

4. Komendant Główny Policji dokonuje weryfikacji danych zgromadzonych w bazie danych DNA, stosując odpowiednio przepis art. 20 ust. 17.

Art. 21b

Informacje, o których mowa w art. 21a ust. 1, wprowadza się do bazy danych DNA na podstawie zarządzenia:

- 1) organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze lub sądu - w przypadku analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA) przeprowadzonej w związku z postępowaniem karnym lub postępowaniem w sprawach nieletnich;
- 2) właściwego miejscowo organu Policji - w przypadku osób o nieustalonej tożsamości, osób usiłujących ukryć swoją tożsamość oraz zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości.

Art. 21c

Informacji zgromadzonych w bazie danych DNA udziela się bezpłatnie organom prowadzącym postępowanie karne oraz organom Policji prowadzącym czynności identyfikacyjne.

Art. 21d

1. Próbkki biologiczne i informacje dotyczące wyników analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA) są przechowywane w bazie danych DNA przez okres 20 lat i wykorzystywane w celu zwalczania przestępstw oraz w celach identyfikacji osób i zwłok.

2. Próbkki biologiczne i informacje dotyczące wyników analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA) podejrzanych, oskarżonych lub skazanych w związku z popełnieniem zbrodni lub występków określonych w rozdziałach XVI-XX, XXV i XXXV Kodeksu karnego, a także osób określonych w art. 94 § 1 Kodeksu karnego, mogą być przechowywane w bazie danych DNA przez okres do 35 lat.

Art. 21e

Usunięcia informacji, o których mowa w art. 21a ust. 1, z bazy danych DNA oraz zniszczenia próbek biologicznych dokonuje komisja powołana przez Komendanta Głównego Policji sporządzając z tych czynności protokoły, w stosunku do osób:

- 1) które zostały uniewinnione lub wobec których umorzono postępowanie karne - niezwłocznie po uprawomocnieniu się stosownego orzeczenia;

- 2) wobec których postępowanie karne warunkowo umorzono - po upływie 6 miesięcy od dnia zakończenia okresu próby wyznaczonego przez sąd;
- 3) wobec których postępowanie umorzono na podstawie przepisów o świadku koronnym - po upływie roku od dnia uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu;
- 4) o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 3a lit. b) oraz zwłok ludzkich, których tożsamość została ustalona.

Art. 22

1. Policja przy wykonywaniu swych zadań może korzystać z pomocy osób niebędących policjantami. Zabronione jest ujawnianie danych o osobie udzielającej pomocy Policji, w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych.

1a. Ujawnienie danych o osobie, o której mowa w ust. 1, może nastąpić jedynie w przypadkach i trybie określonych w art. 9 ustawy, o której mowa w art. 20b.

1b. Dane o osobie, o której mowa w ust. 1, mogą być ujawnione na żądanie prokuratora, także w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez tę osobę przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego w związku z wykonywaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych; ujawnienie tych danych następuje w trybie określonym w art. 9 ustawy, o której mowa w art. 20b.

2. Za udzielenie pomocy, o której mowa w ust. 1, osobom niebędącym policjantami może być przyznane wynagrodzenie.

2a. Koszty podejmowanych przez Policję czynności operacyjno-rozpoznawczych, w zakresie których ze względu na ochronę, o której mowa w art. 20a ust. 1-3, nie mogą być stosowane przepisy o finansach publicznych i rachunkowości, a także wynagrodzenia osób wymienionych w ust. 1, pokrywane są z tworzonego na ten cel funduszu operacyjnego.

3. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze zarządzenia, zasady tworzenia i gospodarowania funduszem operacyjnym.

4. Jeżeli w czasie korzystania i w związku z korzystaniem przez Policję z pomocy osób, o których mowa w ust. 1, osoby te utraciły życie lub poniosły uszczerbek na zdrowiu albo szkodę w mieniu, odszkodowanie przysługuje na zasadach i w trybie określonych w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

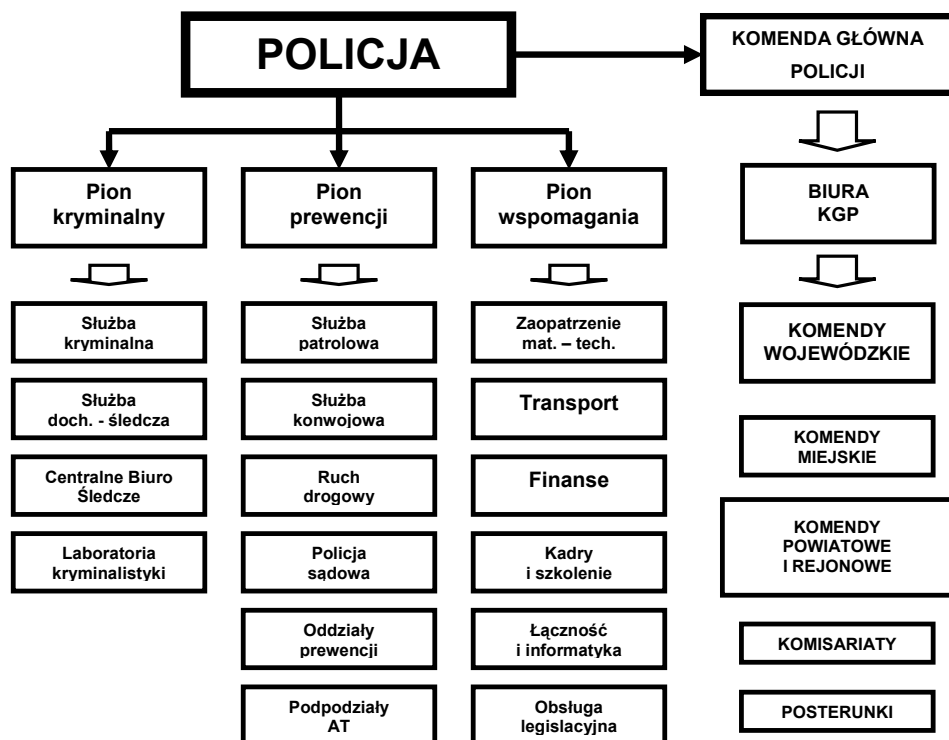

Rozdział V

STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLICJI

5.1. Wprowadzenie

Ustawa *O Policji* dwójako ujmuje jej organizację. Po pierwsze pokazuje system organów Policji w aspekcie terytorialnym, po drugie zaś wyszczególnia służby policyjne (ryc. 5.1.).

Ryc. 5.1. Ogólna struktura podmiotowa i organizacyjna polskiej policji

(Źródło: opracowanie własne)

Potwierdzając praktyczny walor zasad sprawnego działania i specjalizacji, ustawa wyróżnia następujące rodzaje policji:

- kryminalną – obejmującą służby: dochodzeniowo – śledczą, kryminalną, techniki kryminalistycznej oraz techniki operacyjnej;
- ruchu drogowego i prewencji;
- oddziały prewencji i pododdziały antyterrorystyczne;
- specjalistyczną – kolejową, wodną i lotniczą.

W służbie kryminalnej Policji komórki organizacyjne noszą nazwy:

- kryminalna, operacyjno-rozpoznawcza, dochodzeniowo-śledcza, nadzoru nad postępowaniami przygotowawczymi, techniki operacyjnej, obserwacji, wywiadu kryminalnego, analizy kryminalnej, rozpoznania i werbunków, systemu meldunku informacyjnego, obsługi informacyjnej, laboratorium kryminalistyczne, techniki kryminalistycznej, biologii, chemii, daktyloskopii, automatycznej identyfikacji daktyloskopijnej, mechanoskopii, elektrotechniki i elektroniki, badań dokumentów, broni i balistyki, traseologii, genetyki, antroposkopii, technik wizualno-komputerowych, fonoskopii, medycyny sądowej, fotografii, osmologii, przewodników psów specjalnych, poszukiwań i identyfikacji osób, statystyki przestępczości, magazyn dowodów rzeczowych, międzynarodowej współpracy Policji,
- do walki z przestępczością przeciwko:
  - 1) życiu i zdrowiu,
  - 2) mieniu,
  - 3) wolności seksualnej i obyczajności,
  - 4) własności intelektualnej i przemysłowej,
- do walki:
  - 1) z terrorem kryminalnym,
  - 2) z korupcją,
  - 3) z praniem brudnych pieniędzy,
  - 4) z fałszerstwami pieniędzy,
  - 5) z przestępstwami przy użyciu elektronicznych instrumentów płatniczych,
- do walki z przestępczością:
  - 1) samochodową,
  - 2) narkotykową,
  - 3) gospodarczą lub ochrony obrotu gospodarczego,
  - 4) podatkową,
  - 5) celną,
  - 6) bankową,
  - 7) komputerową,
  - 8) ubezpieczeniową,
  - 9) przeciwko środowisku.

Rodzaje komórek organizacyjnych w służbie prewencyjnej Policji:

- prewencji, prewencji kryminalnej, profilaktyki społecznej, współpracy z samorządami, wykroczeń,
- wywiadowcza, patrolowa, interwencyjna lub patrolowo-interwencyjna,

- sztab Policji, stanowisko kierowania, zintegrowane stanowisko kierowania, dyżurnych, organizacji służby, zarządzania kryzysowego, operacji policyjnych, negocjacji policyjnych,
- antyterrorystyczna, minersko-pirotechniczna,
- zabezpieczenia lotniska,
- ruchu drogowego, kontroli ruchu drogowego, obsługi zdarzeń drogowych, przestępstw w ruchu drogowym,
- dzielnicowych,
- policji sądowej,
- konwojowa, ochronna lub konwojowo-ochronna,
- nieletnich i patologii, izba dziecka,
- przewodników psów służbowych, prewencji na wodach, lotnictwa policyjnego, konna,
- postępowań w sprawach cudzoziemców, strażony ośrodek dla cudzoziemców, pomieszczenie dla osób zatrzymanych, areszt w celu wydalenia,
- postępowań administracyjnych, pozwoleń na broń, ochrony osób i mienia, uzbrojonych formacji ochronnych,
- ochrony placówek dyplomatycznych.

Rodzaje komórek organizacyjnych w służbie wspomagającej działalność Policji w zakresie organizacyjnym, logistycznym i technicznym:

- inspektorat komendanta lub inspekcji, kontroli, skarg i wniosków,
- prawna,
- kadr, spraw osobowych, doboru, rezerwy kadrowej, dyscyplinarna, szkolenia, doskonalenia zawodowego, organizacji Policji lub organizacyjno-etatowa, ewidencji, sportowo-szkoleniowa, organizacji, rozwoju i szkolenia,
- zarządzania jakością,
- prasowa, komunikacji społecznej,
- psychologów,
- finansów, kontroli finansowej, budżetu, wydatków osobowych, wydatków rzeczowych, księgowości, inwentaryzacji,
- kwatermistrzowska, zaopatrzenia, gospodarki materiałowo-technicznej, administracyjno-gospodarcza, transportu, inwestycji, remontów, nieruchomości, zamówień publicznych, uzbrojenia, techniki specjalnej, eksploatacji, ewidencji, rozliczeń i zaopatrzenia,
- łączności, informatyki, administratorów, wsparcia merytorycznego i technologii, obsługi systemów informacyjnych, telekomunikacji, radiokomunikacji, wsparcia technicznego, poczty specjalnej, pomocniczych węzłów teleinformatyki, stacji szyfrów, telegrafii i telekopii,
- bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony przeciwpożarowej, medycyny pracy,
- przydzielna, wspomagająca, ogólna, socjalna,
- ochrony informacji niejawnych, postępowań sprawdzających, kancelaria tajna, obsługi kancelaryjnej, archiwum, składnica akt,
- centralna składnica uzbrojenia, składnica mundurowa,
- upowszechniania kultury, orkiestra reprezentacyjna policji, orkiestra policyjna: instrumentów drewnianych, instrumentów blaszanych, instrumentów perkusyjnych.

W strukturze polskiej Policji funkcjonują następujące jednostki organizacyjne:

- 1 Komenda Główna Policji,
- 16 komend wojewódzkich Policji i Komenda Stołeczna Policji,
- 343 komendy powiatowe (miejskie i rejonowe) Policji,
- 546 komisariatów Policji,
- 17 komisariatów specjalistycznych Policji,
- 22 oddziały prewencji (samodzielne pododdziały),
- 9 samodzielnych pododdziałów antyterrorystycznych,
- 5 szkół policyjnych (w tym jedna wyższa),
- 3 ośrodki szkolenia.

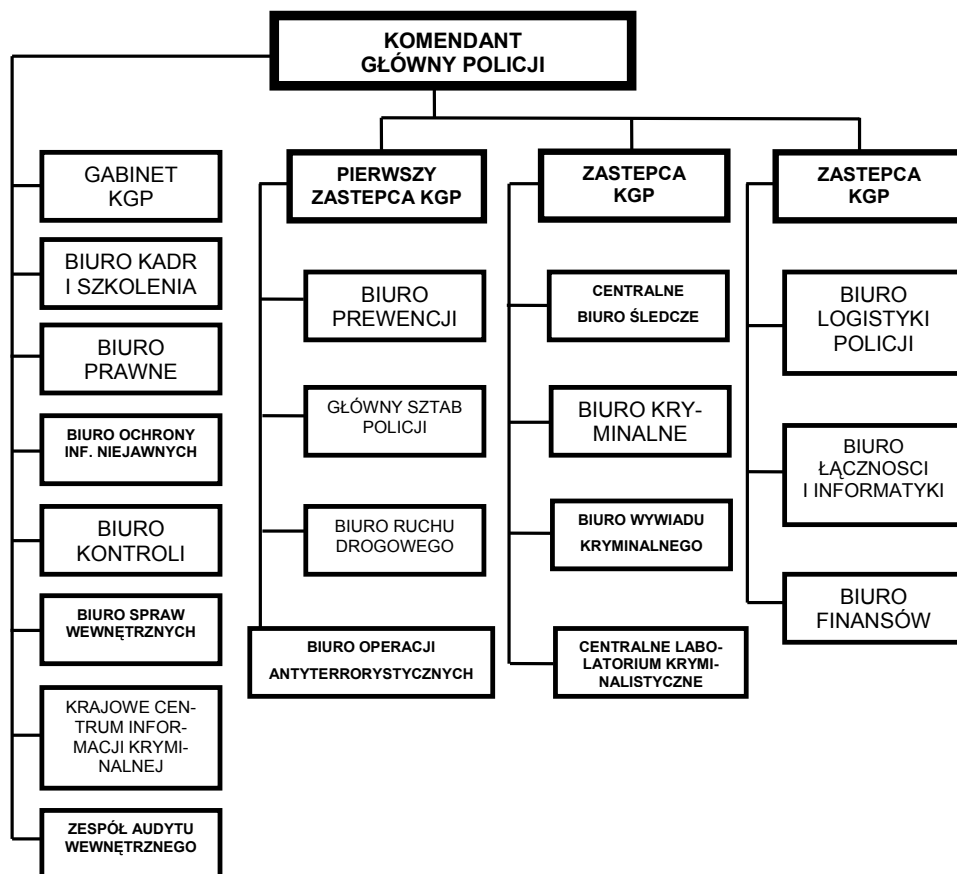
5.2. Komenda Główna Policji

Analizując funkcjonalne zorganizowanie Komendy Głównej Policji, realizującej zadania o charakterze sztabowym, można określić podwójną rolę KGP jako:

- aparatu pomocniczego Komendanta Głównego Policji, wykonującego funkcje:
  - 1) regulacyjne – polegające na nadawaniu i stałym utrzymywaniu raz nadanego kierunku funkcjonowania całej Policji,
  - 2) koordynacyjne,
  - 3) nadzorczo-kontrolne,
  - 4) pomocnicze, w tym zapewnienie funkcjonowania urzędu,
- jednostki organizacyjnej Policji realizującej zadania podstawowe, mające zasięg ogólnokrajowy, o charakterze:
  - 1) podstawowym, w zakresie:
    - walki z przestępczością zorganizowaną,
    - przeciwdziałania i zwalczania aktów terroru,
    - przeciwdziałania i zwalczania przestępczości w środowisku policyjnym,
    - operatywnego reagowania na zdarzenia o zasięgu ponadlokalnym oraz koordynowania na tym poziomie operacji policyjnych,
    - realizacja konwojów międzynarodowych,
  - 2) wspierającym, w zakresie:
    - wypracowywania i upowszechniania standardów techniki operacyjnej,
    - rozwijania i unowocześniania zaplecza kryminalistycznego oraz upowszechniania nowych technik kryminalistycznych,
    - wykorzystywania wsparcia lotniczego w akcjach policyjnych.

Komendant Główny Policji określa zadania Komendy Głównej w regulaminie organizacyjnym. Zadania Komendy Głównej Policji we wprowadzonym zarządzeniem z 2007 roku Komendanta Głównego Policji regulaminie zostały zagregowane w jednordodne, rozłączne obszary merytoryczne, będące przesłanką tworzenia biur – podstawowych komórek organizacyjnych KGP. W konsekwencji właściwej rangi nabrały zadania o charakterze podstawowym w działalności Policji, czyli prewencyjne i kryminalne. Rozdzielenie zadań dotyczących ochrony informacji niejawnych od inspekcyjno-kontrolnych gwarantuje zgodność proponowanego rozwiązania organizacyjnego z obowiązującymi regulacjami

prawnymi. Ponadto wyodrębnione zostały również zadania związane z bezpośrednią obsługą Komendanta Głównego Policji oraz organizacją pracy jego aparatu pomocniczego. Od 15 maja 2008 r. struktura Komendy Głównej Policji przedstawia się jak na ryc. 5.2.

Ryc. 5.2. Struktura Komendy Głównej Policji – stan na dzień 15.05.2008 r.

(Źródło: www.policja.pl)

5.3. Komendy wojewódzkie Policji

Spośród 16 komend wojewódzkich Policji (traktowanych jako aparat pomocniczy organu Policji), 3 jednostki to komendy liczące ogółem ponad 1000 etatów:

- KWP w Katowicach – 1253 etaty policyjne,
- KWP we Wrocławiu – 885 etatów policyjnych,
- KWP w Poznaniu – 878 etatów policyjnych,

Najmniej licznymi etatowo komendami wojewódzkimi Policji są natomiast:

- KWP w Opolu – 337 etatów policyjnych,
- KWP w Gorzowie Wlkp. – 374 etaty policyjne.

Zgodnie z obowiązującymi unormowaniami Komendanta Głównego Policji, liczba etatów policyjnych przeznaczonych dla komendy wojewódzkiej Policji nie może przekroczyć 14% ogólnej liczby etatów policyjnych w województwie.

Komenda Stołeczna Policji – zakwalifikowana także do jednostek Policji szczebla wojewódzkiego nie podlega wymienionej zasadzie. Zorganizowana jest na bazie 2021 etatów policyjnych, co stanowi 20,43% ogólnej liczby etatów policyjnych będących w dyspozycji Komendanta Stołecznego Policji.

Komórkę w komendzie wojewódzkiej Policji można tworzyć jako:

- wydział (inspektorat, laboratorium),
- sekcję,
- izbę dziecka,
- referat,
- ogniwo,
- orkiestrę,
- sekcję muzyczną,
- zespół,
- stanowisko samodzielne.

Określone zostały normatywy etatowe komórek:

• wydziału (inspektoratu, laboratorium)	– 10
• sekcji	– 6
• referatu	– 8
• ogniwa	– 6
• zespołu i załogi	– 2

Nie określono normatywu etatowego dla komórek w KWP:

- izby dziecka,
- orkiestry,
- sekcji muzycznej.

W KWP stanowisko zastępcy naczelnika wydziału można tworzyć, jeżeli liczba stanowisk etatowych w komórce wynosi, co najmniej:

- 20 – jedno stanowisko,
- 40 – dwa stanowiska,
- 80 – trzy stanowiska.

Wyłącznie w komendzie wojewódzkiej Policji można tworzyć komórki o nazwie techniki operacyjnej, „wywiad kryminalny”, laboratorium kryminalistyczne, międzynarodowa współpraca Policji. Ponadto w KWP można tworzyć komórki psychologów i archiwum.

5.4. Komendy miejskie, powiatowe i rejonowe policji

Jednostki te podlegają bezpośrednio komendom wojewódzkim Policji. Spośród 343 komend szczebla powiatowego, 271 jednostek to komendy powiatowe Policji, 65 jednostek to komendy miejskie Policji, natomiast 7 to komendy rejonowe Policji (komendy rejonowe funkcjonują jedynie w ramach Komendy Stołecznej Policji).

Największymi etatowo komendami powiatowymi Policji są:

- KPP w Inowrocławiu (woj. kujawsko-pomorskie);
- KPP w Pile (woj. wielkopolskie);
- KPP w Tarnowskich Górach (woj. śląskie).

Najmniejszą liczbę etatów posiadają natomiast:

- KPP w Łobzie (woj. zachodniopomorskie);
- KPP w Międzychodzie (woj. wielkopolskie);
- KPP w Gołdapi (woj. warmińsko-mazurskie).

Wśród komend miejskich Policji największymi są:

- KMP w Łodzi;
- KMP w Poznaniu;
- KMP w Krakowie.

Najmniej etatów posiadają komendy miejskie Policji:

- KMP w Świnoujściu (woj. zachodniopomorskie);
- KMP w Świętochłowicach (woj. śląskie);
- KMP w Piekarach Śląskich (woj. śląskie).

5.5. Komisariaty policji

Komisariaty policji podlegają albo komendom miejskim, powiatowym lub też bezpośrednio pod komendy wojewódzkie. Wśród 16 komisariatów specjalistycznych funkcjonujących w Policji wyróżnia się:

- komisariaty kolejowe – 3 jednostki,
- komisariaty lotnicze – 6 jednostek,
- komisariaty wodne – 3 jednostki,
- komisariaty autostradowe – 2 jednostki.

Ponadto funkcjonują również:

- Komisariat Rzeczny – 1 jednostka (KSP w Warszawie),
- Komisariat Metra Warszawskiego – 1 jednostka (KSP w Warszawie).

Należy stwierdzić, że na obszarze właściwości terytorialnej tylko niektórych z komendantów wojewódzkich Policji działają komisariaty specjalistyczne.

W województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, lubuskim, łódzkim, opolskim, podlaskim, śląskim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim i w województwie mazo-

wieckim (na obszarze działania komendanta wojewódzkiego Policji z siedzibą w Radomiu) nie działają wymienione jednostki.

W Policji funkcjonuje w sumie 546 komisariatów, z czego najwięcej, bo 86 jednostek, działa w województwie śląskim oraz w województwie dolnośląskim i małopolskim (57 komisariatów).

Na obszarze kraju znajduje się 16 komend miejskich Policji, którym nie podlega żaden komisariat. Ponadto w Policji działają komendy powiatowe – w sumie 111, którym także nie podlega żaden komisariat.

Rozdział VI

PION KRYMINALNY I ŚLEDczy POLICJI

6.1. Wydziały kryminalne

Zdania w zakresie zapobiegania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych funkcjonariuszy pionu kryminalnego dotyczą:

1. Rozpoznania środowisk terrorystycznych;
2. Inwigilacji organizacji terrorystycznych;
3. Zbierania materiałów dowodowych potwierdzających działalność terrorystyczną;
4. Aresztowania członków organizacji terrorystycznych;
5. Prowadzenia śledztw w sprawach związanych z działalnością terrorystyczną;
6. Doprowadzenia do postawienia przed oblicze sądu członków organizacji terrorystycznych.

W strukturze Komendy Stołecznej Policji znajduje się Wydział dw. z Terrorem Kryminalnym i Zabójstw KSP. Jest jedynym tego rodzaju specjalistycznym wydziałem w Polsce. Powstał w wyniku połączenia Wydziału dw. z Terrorem Kryminalnym i Wydziału ds. Zabójstw KSP. Zajmuje się on między innymi:

- najpoważniejszymi zabójstwami, w szczególności zaś tymi o charakterze porachunkowym, z użyciem broni palnej, ze szczególnym okrucieństwem, więcej niż jednej osoby w jednym miejscu, dzieci, na tle seksualnym, homoseksualistów, seryjnymi, osób publicznie znanych, funkcjonariuszy służb mundurowych;
- wszystkimi uprowadzeniami połączonymi z żądaniem okupu;
- wszystkimi napadami rabunkowymi na placówki bankowe, poczty, kantory wymiany walut oraz konwoje wartości pieniężnych gdzie sprawcy posiadali broń palną;
- zdarzeniami z zakresu terroryzmu spożywczego;
- rozpracowywaniem zorganizowanych grup przestępczych;
- zagadnieniami związanymi z zagrożeniem terrorystycznym;
- sprawami ujawnionych ładunków wybuchowych oraz ich eksplozji.

Wydział ten realizuje zadania Komendy w zakresie inicjowania i organizowania działań operacyjno-dochodzeniowych, mających na celu sprawne i skuteczne rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie przestępczości związanej z terroryzmem, między innymi przez:

1. Prowadzenie czynności operacyjno-dochodzeniowych w sprawach związanych z terroryzmem kryminalnym:

- a) eksplozji materiałów wybuchowych, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących, parzących oraz gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego,
  - b) nielegalnego obrotu i posiadania materiałów wybuchowych i materiałów jądrowych,
  - c) piractwa powietrznego lub wodnego,
  - d) skutkowych, umyślnych działań przeciwko środowisku,
  - e) pozbawienia człowieka wolności, ze szczególnym udęrczeniem,
  - f) udziału w grupie lub związku przestępczym,
  - g) wyrobu lub posiadania broni palnej bez zezwolenia,
  - h) rozbojów przy użyciu broni palnej,
  - i) napadów rabunkowych na konwoje wartości pieniężnych,
  - j) wymuszeń rozbójniczych noszących znamiona terroru „spożywczego”,
2. Prowadzenie czynności wykrywczych na miejscach zdarzeń od chwili ich ujawnienia,
  3. Bieżącą współpracę w zakresie wymiany informacji z komórkami organizacyjnymi służby kryminalnej Komendy i jednostek Policji,
  4. Prowadzenie pracy operacyjnej z wykorzystaniem metod, form i środków określonych odrębnymi przepisami,
  5. Prowadzenie postępowań przygotowawczych w sprawach określonych w pkt. 1,
  6. Rozpoznawanie i neutralizację urządzeń i ładunków wybuchowych na obszarze działania określoną odrębną decyzją,
  7. Prowadzenie szkolenia specjalistycznego, w ramach doskonalenia zawodowego, w zakresie rozpoznawania i neutralizacji urządzeń i ładunków wybuchowych oraz sprawowanie nadzoru nad komórką minersko - pirotechniczną w Komisariacie Policji Portu Lotniczego Warszawa Okęcie,
  8. Współpracę z odpowiednimi biurami Komendy Głównej Policji.

Pion kryminalny Policji realizuje zadania związane z zagrożeniem terrorystycznym przede wszystkim za pomocą odpowiednio stosowanych metod i form pracy operacyjnej. Zajmuje się rozpoznaniem zagrożeń, wykrywaniem przestępstw oraz ściganiem ich sprawców, szeroko rozumianą współpracą z innymi państwami w zakresie wymiany informacji dotyczących osób, organizacji terrorystycznych oraz ich zamiarów.

6.2. Centralne Biuro Śledcze

Gwałtowny wzrost przestępczości w naszym kraju, z udziałem zorganizowanych grup przestępczych, spowodował, że w 1994 roku powołano w ramach Komendy Głównej Policji Biuro do Walki ze Zorganizowaną Przestępczością. W wybranych Komendach Wojewódzkich Policji powstały jednostki terenowe, podległe pod Biuro – Wydziały do Walki ze Zorganizowaną Przestępczością. Podjęcie decyzji o powołaniu do życia wyspecjalizowanej służby operacyjno-śledczej było potrzebą chwili, która wymagała podjęcia takich kroków.

Czynniki wyróżniające powołany pion do walki z przestępczością zorganizowaną, spośród innych komórek organizacyjnych Policji, to¹⁴⁹:

- Wszystkie ogniwa mają charakter wykonawczy.
- Łączona praca operacyjna i śledcza.
- Wymiennosc funkcji policyjnych.
- Uprawnienia ponadwojewódzkie.
- Cele:
  - pozbawienie anonimowości grup przestępczych i osób nimi kierujących;
  - ochrona świadków (świadek koronny);
  - tworzenie barier przed potencjalnymi ofiarami przestępstw;
  - dezintegracja związków przestępczych;
  - ujawnianie i zamrażanie kapitałów;
  - zapobieganie tworzenia nieformalnej, konkurencyjnej władzy.
- Podwyższone kryteria naboru:
  - struktura etatowa – 75% oficerowie;
  - letni staż służby na stanowiskach wykonawczych;
  - wiedza ogólna i zawodowa, umiejętności, sprawność intelektualna i fizyczna, predyspozycje.

Kilka lat później, w 1997 roku, stworzono jeszcze jedną tego typu centralną służbę operacyjno-śledczą, zorganizowaną na podobnych zasadach – Biuro do Walki z Przestępczością Narkotykową. Wzorowano się przy podejmowaniu tej decyzji na rozwiązaniach amerykańskich.

Funkcjonowanie obu tych służb powodowało zderzenia na gruncie kompetencyjnym. Niejednokrotnie prowadzone były równoległe działania operacyjno-śledcze przeciwko tej samej grupie przestępczej, przez dwa wyżej wymienione podmioty organizacyjne Policji.

Cechą charakterystyczną polskich grup zorganizowanej przestępczości jest bowiem zajmowanie się, oprócz innej działalności przestępczej – wymuszeniami haraczy, uprowadzeniami dla okupu, płatnym nierządem, produkcją i dystrybucją alkoholu, itp. – a przede wszystkim handlem narkotykami.

Aby uniknąć tego typu sytuacji, a jednocześnie usprawnić i podnieść skuteczność walki w Polsce ze zorganizowaną przestępczością, w 2000 roku Komendant Główny powołał swoim zarządzeniem Nr 1/2000¹⁵⁰ Centralne Biuro Śledcze (CBS). Biuro powstało na bazie połączenia oby wcześniej istniejących Biur: dw. ze Zorganizowaną Przestępczością oraz dw. z Przestępczością Narkotykową.

Jest to podporządkowana KGP jednostka policji, mająca swoje delegatury w całym kraju, niezależne do właściwych na danym obszarze komend wojewódzkich policji. W §4 przywołanego Zarządzenia, Komendant Główny określił zakres działań, jakie nałożone są na CBS, wśród których jest między innymi:

- tworzenie warunków do sprawnego rozpoznania oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej, transgranicznej i narkotykowej, a zwłaszcza ustalenia podmiotowych

¹⁴⁹ A. Rapacki, wyd. cyt., s. 205.

¹⁵⁰ Zarządzenie Nr 1/2000 Komendanta Głównego Policji, z dnia 29 lutego 2000 roku, *W sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej*.

i przedmiotowych powiązań przestępczych, wykrywanie nowych metod przestępczych oraz określanie kierunków działań rozpoznawczych w tym zakresie;

- organizowanie, wykonywanie i koordynowanie czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych, przeciwko zorganizowanym strukturom przestępczym;
- organizowanie współdziałania z policjami zagranicznymi i krajowymi organami ochrony prawnej w celu zwalczania międzynarodowych grup przestępczych oraz wykrywania i ścigania przestępstw transgranicznych skutkujących poważnymi uszczerpkami należności państwowych lub znacznymi nielegalnymi korzyściami;
- wykrywanie i ściganie przedsięwzięć gospodarczych i operacji finansowych mających na celu wprowadzenie do legalnego obrotu środków uzyskanych z działalności przestępczej;
- wykrywanie i ściganie przestępstw korupcyjnych związanych ze znacznymi rozmiarami nielegalnie uzyskiwanych korzyści lub powodujących poważne szkody w związku z funkcjonowaniem administracji publicznej i innych instytucji państwowych albo w obrocie gospodarczym;
- opracowanie analiz stanu zagrożenia przestępcstwami związanymi z użyciem materiałów wybuchowych oraz metodyki przeciwdziałania tym zagrożeniom przez wszystkie służby policyjne i jednostki policji.

Z działaniami CBS wiążą się w Polsce duże nadzieje na podjęcie skutecznej walki i zahamowanie tendencji wzrostowych rodzimej przestępczości zorganizowanej. Pierwszym spektakularnym sukcesem Biura było ogłoszone w 2000 roku, przez Komendanta Głównego Policji – rozbiście jednej z najgroźniejszych i największych grup przestępczości zorganizowanej – tzw. *grupy pruszkowskiej*, mającej swoje przestępcze *przyczółki* niemalże na terenie całego kraju.

Podstawowe zadania realizowane przez CBS dotyczą:

- **Przestępczości kryminalnej** (obejmującej m.in.: zabójstwa, rozboje, wymuszenia rozbójnicze, porwania dla okupu, terroryzm)¹⁵¹:
  - Rozpoznawanie grup przestępczych prowadzących działania przestępcze o wysokim stopniu brutalizacji czynów – dokonujących zabójstw, przestępstw przy użyciu broni palnej, wymuszeń rozbójniczych, windykacji należności;
  - Zwalczanie przestępstw związanych z przemytem broni i amunicji, nielegalnym obrotem bronią palną i materiałami wybuchowymi;
  - Eliminacja zorganizowanych grup dokonujących przestępstw uprowadzeń dla okupu i wymuszeń haraczy;
  - Zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych dokonujących przestępstw związanych z kradzieżą pojazdów, ich przemytem i legalizacją, kradzieżami z włamaniem;
  - Zwalczanie przestępczości związanej z prostytutką, zapobieganie handlowi ludźmi;
  - Realizacja zadań wynikających ze zwalczania zjawiska terroru kryminalnego; terroryzmu i ekstremizmu;
  - Rozpoznawanie i neutralizacja zorganizowanych struktur przestępczych zdominowanych przez przedstawicieli mniejszości etnicznych.

¹⁵¹ www.policja.pl

W strukturach Centralnego Biura Śledczego KGP znajduje się komórka zajmująca się bezpośrednio przestępstwami o charakterze terrorystycznym – Wydział do Zwalczania Aktów Terroru Zarządu Nadzoru i Koordynacji CBŚ¹⁵².

- **Przestępczości narkotykowej** (produkcja, handel, przemysł narkotyków)¹⁵³:
  - Zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych w zakresie produkcji i obrotu środkami odurzającymi zarówno na terenie kraju, jak i w obrocie międzynarodowym;
  - Ujawnianie i likwidacja miejsc produkcji narkotyków syntetycznych (laboratoriów), współpraca z instytucjami i służbami międzynarodowymi w zakresie zwalczania przestępczości narkotykowej;
  - Rozpoznawanie i neutralizacja zorganizowanych struktur przestępczych zdominowanych przez przedstawicieli mniejszości etnicznych.
- **Przestępczości ekonomicznej** (pranie brudnych pieniędzy, afery bankowe, giełdowe, korupcja, itp.)¹⁵⁴:
  - Przeciwdziałanie dokonywaniu przez grupy zorganizowane przestępstw polegających na oszustwach celno-podatkowych, związanych z obrotem towarami objętymi akcyzą i wyłudzeniami podatku VAT oraz podatku dochodowego;
  - Zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych czerpiących zyski z nielegalnego obrotu paliwami;
  - Przeciwdziałanie niezgodnym z prawem działaniom związanym z niewłaściwym wykorzystywaniem i dystrybucją środków finansowych pochodzących bezpośrednio z Unii Europejskiej;
  - Rozpoznawanie i przeciwdziałanie zjawisku prania pieniędzy;
  - Zwalczanie oszustw w sferze obrotu finansowego na szkodę instytucji finansowych, banków, towarzystw ubezpieczeniowych, giełd, firm leasingowych, funduszy inwestycyjnych i gospodarczego na szkodę przedsiębiorców;
  - Zwalczanie korupcji m. in. w obszarze administracji państwowej, samorządowej i celnej, wymiaru sprawiedliwości i instytucji kontrolnych.

W strukturach CBŚ znajduje się kilka wydziałów wśród nich Wydział do Zwalczania Aktów Terroru. Głównym zadaniem Wydziału jest gromadzenie informacji operacyjnych o zagrożeniach terrorystycznych oraz prowadzenie rozpoznania operacyjnego osób i organizacji podejrzanych o działalność terrorystyczną w Polsce, a także koordynacja działań w zakresie zapobiegania zagrożeniom terrorystycznym.

Wydział do Zwalczania Aktów Terroru CBŚ KGP składa się z czterech zespołów¹⁵⁵.

Zespół 1 – terroryzm i ekstremizm.

Zespół 2 – przestępczość z użyciem materiałów wybuchowych.

Zespół 3 – zorganizowana przestępczość cudzoziemców.

Zespół 4 – oficerowie dyżurni.

¹⁵² Zadania tego wydziału znajdują się w akcie normatywnym posiadającym gryf dokumentu niejawnego, dlatego też nie są omówione w niniejszej publikacji (przypis autora).

¹⁵³ www.policja.pl

¹⁵⁴ Tamże.

¹⁵⁵ *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody ich zwalczania*, red. J. Szafrński, Szczytno 2007, s. 29

Wydział ten, jako jednostka koordynująca działania Policji w zakresie rozpoznania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych prowadzi rozpoznanie zagrożeń związanych z użyciem materiałów wybuchowych. CBS dysponuje bazą komputerową zawierającą informacje o zdarzeniach i osobach związanych z materiałami i urządzeniami wybuchowymi (prowadzona od 1990 roku) oraz o osobach i organizacjach podejrzewanych o działalność terrorystyczną¹⁵⁶.

W aspekcie międzynarodowym, w zakresie rozpoznania i zwalczania terroryzmu, polska Policja właśnie za pomocą CBS prowadzi stałą i bieżącą współpracę z:

- Grupą Roboczą ds. Terroryzmu III Filaru Unii Europejskiej (TWG);
- Europejską Policyjną Roboczą Grupą ds. Zwalczania Terroryzmu (TWG);
- Interpolem;
- Europolem;
- Oficerami łącznikowymi Policji innych państw, w tym i FBI.

Współpraca ta polega na bieżącej wymianie informacji o zaistniałych zdarzeniach, mających charakter aktów terrorystycznych, ustalonych organizacjach i grupach terrorystycznych oraz ich członkach mogących przebywać na terenie Polski oraz dokumentowaniu sprawdzeń osób i podmiotów. Poza tym jest jednostką wiodącą i koordynującą czynności operacyjno-rozpoznawcze całej Policji w zakresie zbierania i analizowania informacji o osobach mogących mieć bezpośredni lub pośredni związek z organizacjami terrorystycznymi.

Prowadzona współpraca pozwala na zapoznanie się z obecnymi zagrożeniami pojawiającymi się na świecie, środkami technicznymi oraz rozwiązaniami koncepcyjnymi mającymi na celu zwalczanie tego zjawiska. Umożliwia także poznanie i nawiązanie bezpośrednich kontaktów z policjantami zajmującymi się problematyką zwalczania terroryzmu w poszczególnych krajach

We wszystkich komendach wojewódzkich (Stołecznej) policji powołane są zespoły ATK (zespoły do spraw koordynacji przeciwdziałania aktom terroru z użyciem materiałów wybuchowych oraz innych zdarzeń noszących cechy zamachu terrorystycznego), które koordynują i nadzorują działania w zakresie rozpoznania operacyjnego zagrożeń terrorystycznych.

Do zadań zespołów ATK należy między innymi:

- wykonywanie czynności, gdy na miejscu zdarzenia, o którym mowa wyżej, były ofiary śmiertelne lub celem zamachu był budynek administracji państwowej, samorządowej lub użyteczności publicznej;
- koordynowanie przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania i zwalczania aktów terroru z użyciem materiałów wybuchowych oraz o charakterze terrorystycznym na terenie województwa;
- podejmowanie współpracy z innymi organizacjami i instytucjami, mogącymi dysponować wiedzą na temat osób i zagrożeń wynikających z obrotu materiałami wybuchowymi bądź substancjami niebezpiecznymi, oraz ich dystrybucji;

¹⁵⁶*Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm*, red. E. W. Pływaczewski, Zakamycze 2005, s. 763.

- prowadzenie rozpoznań operacyjnych dotyczących obywateli polskich oraz cudzoziemców zamieszkałych na stałe lub przebywających czasowo na terenie podległym KWP, co do których zachodzi podejrzenie działalności o charakterze terrorystycznym na terenie Polski i poza jej granicami;
- uczestniczenie w grupach, organizacjach lub związkach podejrzewanych o działalność terrorystyczną lub jej wspieranie;
- prowadzenie rozpoznań operacyjnych grup, organizacji i związków, co do których istnieje podejrzenie o działalność terrorystyczną lub jej wspieranie;
- prowadzenie rozpoznań operacyjnych grup, organizacji i związków, co do których istnieje podejrzenie o działalność terrorystyczną oraz finansowania takiej działalności w kraju lub poza jego granicami.

W komendach powiatowych, rejonowych i miejskich powołane są grupy ATK do zadań, których należy między innymi prowadzenie rozpoznania operacyjnego dotyczącego ewentualnych zagrożeń atakami terrorystycznymi na obiekty użyteczności publicznej, zakłady przemysłowe i inne znajdujące się na terenie działania tych jednostek.

Rozdział VII

PION PREWENCJI POLCJI

7.1. Działania prewencyjno-propagandowe wobec zagrożenia terroryzmem

Rolą pionu prewencji jest zapobieganie możliwości popełnienia przestępstw. Zdania w zakresie zapobiegania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych funkcjonariuszy pionu prewencji dotyczą:

1. Prowadzenia działań propagandowych dotyczących zagrożenia terrorystycznego;
2. Wykonywania zadań antyterrorystycznych (defensywnych) – zabezpieczających obiekty i budynki szczególnie narażone na atak terrorystyczny (np. ambasady, siedziba parlamentu, itp.);
3. Zabezpieczania miejsc zamachu terrorystycznego w ramach tzw. pierścienia zewnętrznego;
4. Prowadzenia działań ofensywnych (szturmowych) siłami pododdziału antyterrorystycznego w sytuacji tego wymagającej.

W pionie prewencji zwalczaniem zagrożeń terrorystycznych zajmują się praktycznie wszyscy policjanci tej służby¹⁵⁷. Wykonywany jest w tym celu przez pododdziały i oddziały prewencji szereg zadań prewencyjnych – porządkowo ochronnych, które to odnoszą się do pierwszych dwóch punktów wyartykułowanych powyżej, w odniesieniu do czynności o charakterze defensywnym. Do zadań tych zaliczyć możemy:

- przeprowadzanie analiz zagrożeń rejonów i obiektów, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc newralgicznych, w tym placówek dyplomatycznych i obiektów użytkowanych przez przedstawicieli innych państw,
- wzmożone patrolowanie rejonów potencjalnego zagrożenia zamachami – zwłaszcza miejsc przebywania dużej liczby ludności – dworce kolejowe, metro, dworce autobusowe i inne obiekty komunikacji, centra handlowe, rejony urzędów administracji publicznej, miejsca organizowania imprez masowych,
- prowadzenie obserwacji i szeregu czynności kontrolnych, ochronnych (ochrona obiektów i osób), sztabowych (dokumentacja dotycząca miejsc i obiektów potencjalnie zagrożonych działalnością terrorystyczną), doskonalących funkcjonowanie systemu gotowości alarmowej czy pomocniczych w konkretnych przypadkach wystąpienia zagrożenia.

---

¹⁵⁷ P. Małecki, Rola Policji w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości terrorystycznej, praca dyplomowa, WSPol Szczytno 2007, s. 63 – 64.

Pion prewencji odpowiada także za podejmowanie działań ofensywnych, w sytuacji zaistnienia aktu terrorystycznego. Za fizyczną likwidację zagrożeń związanych z działaniami terrorystycznymi odpowiedzialny jest Główny Sztab Policji KGP.

Zadaniem Głównego Sztabu Policji jest zarządzanie bieżącymi informacjami o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz reagowanie w razie poważnych zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także:

1. Gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie bieżących informacji o wydarzeniach i zagrożeniach;
2. Opracowywanie procedur i planów operacyjnych oraz przygotowywanie zasobów do reagowania w sytuacjach kryzysowych, w tym w warunkach zewnętrznych zagrożeń bezpieczeństwa państwa i wojny;
3. Monitorowanie, analizowanie, ocenianie oraz tworzenie standardów funkcjonowania oddziałów prewencji Policji, pododdziałów antyterrorystycznych, zespołów minersko-pirotechnicznych, negocjatorów, dyżurnych jednostek organizacyjnych Policji i komórek organizacyjnych właściwych w sprawach lotnictwa policyjnego;
4. Zarządzanie działaniami Policji, w tym o zasięgu ogólnokrajowym, w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego;
5. Zwalczanie zagrożeń terrorystycznych, planowanie i realizowanie zadań bojowych;
6. Zapewnienie funkcjonowania Głównego Stanowiska Kierowania KGP i Centrum Operacyjnego KGP oraz wykonywania lotów przez statki powietrzne KGP¹⁵⁸.

Wydzielony w strukturze organizacyjnej Głównego Sztabu Policji Wydział Operacyjny ma za zadanie przygotowanie procedur i planów działania w sytuacjach kryzysowych oraz o szczególnym znaczeniu dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, zarządzanie operacjami policyjnymi o zasięgu ponad wojewódzkim i monitorowanie ich przebiegu, nadzorowanie i koordynowanie zabezpieczenia prewencyjnego osób podlegających szczególnej ochronie oraz przygotowanie Policji do objęcia militaryzacją. Na poziomie województwa zadania w zakresie realizacji wcześniej wymienionych czynności realizują wojewódzkie (stołeczny) sztaby policji.

W wielu działaniach wykonywanych przez pion prewencji, w zakresie zwalczania zagrożeń terrorystycznych, należy wymienić również działania wykonywane w ramach prewencji kryminalnej, która ma za zadanie uczyć i zapoznawać społeczeństwo jak zachować się (postępować) w sytuacji zagrożenia terrorystycznego np.: incydem bombowym, sytuacją zakładniczą lub innymi działaniami.

Jak ważna jest edukacja społeczeństwa w zakresie zagrożeń terrorystycznych wyrażnie widać w państwach, w których terroryzm jest realnym zagrożeniem (Izrael, Wielka Brytania)¹⁵⁹. Wiedza o zagrożeniach terrorystycznych oraz sposobach zachowania w przypadku zamachu terrorystycznego przekazywana jest już na poziomie szkoły podstawowej. Niezwykle istotnym dla systemu bezpieczeństwa antyterrorystycznego jest także edukacja osób wykonujących zawody szczególnie narażone na potencjalny zamach terrorystyczny (pracownicy banków, lotnisk, itp.) o konieczności właściwego zachowania się w takiej sytuacji. Tak w obliczu informacji o podłożeniu ładunku wybuchowego, jak też

¹⁵⁸ <http://bip.kgp.policja.gov.pl/portal/kgp/25/68>

¹⁵⁹ K. Jaroszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Warszawa 2008.

radzeniu sobie w sytuacji stania się zakładnikiem oraz zachowania się w obliczu szturm jednostek specjalnych.

Bardzo istotnym elementem w obszarze edukacyjno-propagandowym jest edukacja społeczeństwa o procedurach postępowania wobec zagrożeń o charakterze bombowym, co jest wynikiem „powszechności” uciekania się do tego typu metody działania zarówno przez terrorystów jak też przestępców. Przykładową sytuacją powstania zagrożenia może być otrzymanie telefonicznej informacji o podłożonej w obiekcie bombie. Zarządzona ewakuacja w łatwy sposób z powodu wybuchu paniki może przerodzić się w pozbawioną kontroli bezładną ucieczkę, która może doprowadzić do powstania nawet wielu ofiar śmiertelnych (zadeptanie, ataki serca itp.). Pozbawione kontroli systemy techniczne obiektu mogą ulec awariom o różnym stopniu nasilenia, co może doprowadzić do uszkodzenia a w skrajnych przypadkach nawet zniszczenia obiektu (pożar, wybuch gazu itp.) bez detonacji podłożonego ładunku. Mówimy tu o sytuacjach skrajnych, bowiem właściwie zorganizowana i przeprowadzona ewakuacja powinna wyeliminować możliwość zaistnienia takich sytuacji.

Informacje, jak postępować w sytuacji zagrożenia można znaleźć w broszurach informacyjnych. Broszury takie redagowane są i rozpowszechniane chociażby przez Komendę Stołeczną Policji w Warszawie. Jest to doskonały przykład właściwego podejścia podmiotu odpowiedzialnego za bezpieczeństwo obywateli – policji, do problemu zagrożeń terrorystycznych i edukowania społeczeństwa o sposobach zachowania wobec możliwości ich wystąpienia. Właściwe zachowanie potencjalnych ofiar zamachów terrorystycznych stanowi klucz do minimalizowania ich skutków. Pozwala również służbom ratowniczym na sprawniejsze, a co za tym idzie bardziej efektywne prowadzenie działań przywracających zakłócony porządek i bezpieczeństwo publiczne.

7.2. Pododdziały antyterrorystyczne

Okres tworzenia pododdziałów antyterrorystycznych w Polsce przypadł na rok 1976. Pierwszy pododdział antyterrorystyczny w naszym kraju utworzono na mocy Decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych¹⁶⁰. Jednostkę utworzono w oparciu o wzorce fińskie. Rok wcześniej delegacja polskiego MSW była z wizytą w Finlandii, gdzie została jej zaprezentowana policyjna jednostka antyterrorystyczna „Niedźwiedź”. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oceniając sytuację zagrożenia terrorystycznego w ówczesnej Europie, jak też mając w pamięci lądowanie na lotnisku Okęcie w Warszawie, uprowadzonego samolotu pasażerskiego, uznało, że aby przygotować się na ewentualną odpowiedź terrorystom należy utworzyć milicyjną jednostkę specjalną¹⁶¹.

Tworzenie nowego pododdziału podzielono na trzy etapy¹⁶². Ponieważ brak było odpowiednich wzorców w tym zakresie, kontakty z partnerami z Europy Zachodniej ze

¹⁶⁰ Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28.02.1976 roku *W sprawie utworzenia Wydziału Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji do zwalczania aktów przemocy*.

¹⁶¹ K. Jałoszyński, *Krajowe pododdziały antyterrorystyczne – historia i teraźniejszość*, „Policja” 2000, nr 1-2/00, s. 98 i następne.

¹⁶² J. Pawlik, M. Żywczyk., *Organizacja i przeznaczenie pododdziałów specjalnych MO*, Warszawa, KGMO 1985, s. 5.

względów czysto politycznych były zabronione, merytoryczna zawartość każdego z etapów zawierała inwencję jej twórców. Starali się oni dopasować wymogi stawiane kandydatom do przyszłej służby, tak aby odpowiadały one charakterowi zadań które mają wykonywać. W pierwszym etapie Wydział Kadr Komendy Stołecznej Milicji Obywatelskiej wytypował funkcjonariuszy, którzy spełniali następujące kryteria:

- Mężczyźni, sprawni fizycznie;
- Młodzi;
- Niekarani dyscyplinarnie;
- Posiadający odpowiednie cechy psychofizyczne.

Po wstępnej selekcji wytypowano 300 kandydatów, których poddano drugiemu etapowi weryfikacji – sprawdzianowi wydolności fizycznej i strzeleckiej. Egzamin składał się z następujących konkurencji:

- Biegu na 100 metrów;
- Wejściu na 6-metrową linę siłą rąk;
- Strzelaniu dokładnym oraz z dobiegiem (100 metrów) i wymianą magazynka.

Trzeci etap, do którego zakwalifikowano 100 funkcjonariuszy polegał na przeprowadzeniu z kandydatami rozmów kwalifikacyjnych. Ostatecznie po rozmowach powstał Wydział Zabezpieczenia KSMO w sile 47 milicjantów.

Jednostka zgodnie z decyzją Ministra przeznaczona była do:

- Zwalczania zagrożeń aktami terroru;
- Prowadzenia pościgów i zatrzymywanie niebezpiecznych przestępców;
- Działania podczas likwidacji zbiorowego zagrożenia lub naruszenia porządku publicznego;
- Akcji ratowniczych w przypadku klęsk żywiołowych;
- Wspierania taktycznego takich jednostek MSW jak: Biuro Ochrony Rządu, ogniwa kryminalne oraz dochodzeniowo-śledcze Milicji Obywatelskiej, Straż Pożarną, Wojska Ochrony Pogranicza.

Obszar odpowiedzialności terytorialnej Wydziału Zabezpieczenia KSMO obejmował Warszawę oraz cały kraj.

W 1978 roku podjęto decyzję o utworzeniu ogniw wspierających Wydział Zabezpieczenia. Przy Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej w Łodzi, Gdańsku, Katowicach, Szczecinie, Poznaniu, Krakowie i we Wrocławiu powstały 25-osobowe Plutony Specjalne. Powstały one w oparciu o Decyzję Komendanta Głównego Milicji¹⁶³.

W lipcu 1980 roku Komendant Główny MO powołał we wszystkich pozostałych województwach przy jednostkach ZOMO 8-osobowe Drużyny Specjalne¹⁶⁴. Jak się później okazało była to decyzja podjęta pochopnie. Tak małe ogniwa specjalne nie mają racji bytu. W większości województw były one specjalne tylko z nazwy. Brak odpowiedniego zaplecza szkoleniowego, kadry instruktorskiej, wykorzystywanie milicjantów tych Drużyn do normalnej służby patrolowej, uniemożliwiało prawidłowe przygotowanie ich do

¹⁶³ Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 1.03.1978 roku *W sprawie powołania w wydzielonych Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej Plutonów Specjalnych*.

¹⁶⁴ Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 19.07.1980 roku *W sprawie utworzenia Drużyn Specjalnych w Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej*.

wykonywania zadań o charakterze specjalnym. W styczniu 1985 roku podjęto decyzję o rozwiązaniu Drużyn Specjalnych¹⁶⁵.

W miejsce dwóch Drużyn powołano Plutony Specjalne: w Rzeszowie¹⁶⁶ i w Białymstoku¹⁶⁷. Wiązało się to z koncepcją równomiernego nasycenia kraju pododdziałami specjalnymi Milicji Obywatelskiej.

Sytuacja społeczno-polityczna na początku lat osiemdziesiątych w Polsce, spowodowała liczne przypadki uprowadzeń samolotów PLL-LOT na rejsach krajowych – jako środka emigracji do krajów Europy Zachodniej w celu otrzymania azylu politycznego. W latach 1980 – 1982 miało miejsce osiem udanych uprowadzeń samolotów oraz dwanaście udaremnionych usiłowań.

Bezpośrednim skutkiem powstałej sytuacji była zmiana struktury organizacyjnej Wydziału Zabezpieczenia¹⁶⁸. Zgodnie z Rozkazem Organizacyjnym powiększono stan etatowy Wydziału z 47 do 237 funkcjonariuszy. Powstało tzw. skrzydło LOT liczące 140 milicjantów, którego zadaniem była ochrona przed uprowadzeniami statków powietrznych PLL-LOT na rejsach krajowych. Zadanie to było wykonywane poprzez patrole specjalne 2 – 3-osobowe na pokładzie samolotu. Utworzono także sekcję bojową składającą się z kobiet.

W 1984 roku Minister Spraw Wewnętrznych wydał Zarządzenie 0054/84¹⁶⁹, w którym to obowiązek fizycznego zwalczania terroryzmu nałożył na Milicję Obywatelską.

Przepisem wykonawczym do Zarządzenia była Decyzja 001/85 Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej¹⁷⁰, która to w sposób szczegółowy regulowała funkcjonowanie, zasady uruchamiania do działań oraz sytuacje, w których pododdziały mogły być użyte. Należały do nich:

- Niebudzący wątpliwości zamach na życie lub zdrowie osób lub mienia znacznej wartości;
- Opanowanie lub usiłowanie zniszczenia pozostających pod specjalnym nadzorem obiektów będących siedzibami władz, urzędów państwowych, organizacji społecznych oraz przedstawicielstw państw obcych akredytowanych w Polsce;
- Zagrożenie obiektów o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej;
- Zagrożenie bezpieczeństwa komunikacji powietrznej, lądowej i morskiej działalnością terrorystyczną;
- Konieczność odblokowania obiektów opanowanych przez przestępców lub osoby nieuprawnione, uniemożliwiające ich funkcjonowanie;

¹⁶⁵ Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 7.01.1985 roku *W sprawie rozwiązania Drużyn Specjalnych przy Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej*.

¹⁶⁶ Zarządzenie Organizacyjne nr 021/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27.03.1985 roku *W sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Odwodzie Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie*.

¹⁶⁷ Zarządzenie Organizacyjne nr 072/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18.03.1986 roku *W sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Odwodzie Milicji Obywatelskiej w Białymstoku*.

¹⁶⁸ Rozkaz Organizacyjny 0127/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30.11.1982 roku *W sprawie zmian w strukturze Wydziału Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji Obywatelskiej*.

¹⁶⁹ Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30.08.1984 roku *W sprawie zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem*.

¹⁷⁰ Decyzja 001/85 Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej *W przedmiocie realizacji Zarządzenia 0054/84 MSW w sprawie zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem*.

- Zagrożenie bezpieczeństwa i porządku publicznego przez osoby posiadające broń palną, materiały wybuchowe, toksyczne lub inne mogące spowodować niebezpieczeństwo powszechne;
- Działań związanych z udziałem w akcjach ratunkowych w przypadku klęsk żywiołowych, katastrof i innych niebezpiecznych wydarzeń.

Wprowadzono jednakowy podział odpowiedzialności terytorialnej oraz jednakowe zadania dla wszystkich pododdziałów, bez względu na ich strukturę i możliwości operacyjne (wyrażające się np. dostępem lotniczych środków transportowych).

Podział kraju na strefy odpowiedzialności zgodnie z Decyzją 001/85 przedstawiał się następująco:

- Wydział Zabezpieczenia w Warszawie, województwa: stołeczne, ciechanowskie, radomskie, siedleckie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Białymstoku, województwa: białostockie, bielskopodlaskie, łomżyńskie, ostrołęckie, suwalskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Gdańsku, województwa: gdańskie, bydgoskie, elbląskie, olsztyńskie, toruńskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Katowicach, województwa: katowickie, bielskie, częstochowskie, opolskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Łodzi, województwa: łódzkie, piotrkowskie, płockie, sieradzkie, włocławskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Krakowie, województwa: krakowskie, kieleckie, nowosądeckie, tarnowskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Rzeszowie, województwa: rzeszowskie, chełmskie, krośnieńskie, lubelskie, przemyskie, tarnobrzskie, zamojskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Szczecinie, województwa: szczecińskie, gorzowskie, koszalińskie, pilskie, ślupskie;
- Pluton Specjalny ZOMO we Wrocławiu, województwa: wrocławskie, jeleniogórskie, legnickie, wałbrzyskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Poznaniu, województwa: poznańskie, zielonogórskie, kaliskie, konińskie, leszczyńskie.

Zmiany społeczno-polityczne zapoczątkowane przez Polskę w państwach tzw. bloku wschodniego na początku dekady lat dziewięćdziesiątych, doprowadziły do zmiany ustroju w naszym kraju z totalitarnego na demokratyczny. Przeobrażenia objęły zarówno system sprawowania władzy jak również rolę i zadania organów bezpieczeństwa publicznego.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku (znowelizowana ustawą z dnia 21 lipca 1995 roku)¹⁷¹ w miejsce Milicji Obywatelskiej powołała Policję. W rozdziale 2 tej ustawy zatytułowanym: „Organizacja Policji”, artykuł 4 punkt 3 podpunkt 2 mówi: „W skład Policji wchodzi również: wyodrębnione oddziały prewencji i **pododdziały antyterrorystyczne**”¹⁷².

¹⁷¹ Ustawa z dnia 21 lipca 1995 roku o zmianie ustaw: *O urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych, o Policji, o Urzędzie Ochrony Państwa, o Staży Granicznej oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. Nr 30, poz. 179, z późn. zmianami.).

¹⁷² Tamże.

W miejsce Wydziału Zabezpieczenia utworzono Wydział Antyterrorystyczny, zmieniając jego strukturę organizacyjną. Zlikwidowano sekcję „Lot” oraz sekcję bojową kobiet. Utworzono wyłącznie sekcje bojowe, etat zastępcy naczelnika ds. administracyjno-technicznych, etat szefa sztabu (w randze zastępcy naczelnika) oraz sztab. Nowością było stworzenie sekcji pirotechnicznej przewidzianej do rozbrajania niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych. W miejsce Plutonów Specjalnych utworzono Kompanie Antyterrorystyczne powiększając ich stan etatowy do 50 policjantów. Również w nich utworzono sekcje pirotechniczne. Przy Komisariacie Policji Portu Lotniczego Warszawa-Okęcie utworzono Pluton Antyterrorystyczny do prewencyjnego, antyterrorystycznego zabezpieczenia portu lotniczego w Warszawie. Wszystkie te zmiany zostały wprowadzone Zarządzeniem Komendanta Głównego Policji¹⁷³. Przepisy dotyczące zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem (Zarządzenie 0054/84 MSW, Decyzja 001/85 KGMO) zostały uchylone¹⁷⁴.

Możliwość kontaktów zagranicznych, zwłaszcza udział w programie szkolenia antyterrorystycznego Departamentu Stanu USA¹⁷⁵, a także własne doświadczenia spowodowały zmiany w strukturze organizacyjnej Wydziału Antyterrorystycznego w 1992 roku, dostosowując ją do wymogów współczesnego oddziału kontrterrorystycznego.

Powstała sekcja ds. szkolenia zajmująca się szkoleniem wszystkich sekcji bojowych. Pozwoliło to na wprowadzenie jednakowego poziomu wyszkolenia we wszystkich sekcjach. W strukturze Wydziału stworzono także sekcję ds. negocjacji (jedyną tego typu w kraju). Struktura organizacyjna Kompanii Antyterrorystycznych oraz Plotonu Antyterrorystycznego przy komisariacie policji na lotnisku Warszawa – Okęcie pozostała niezmieniona.

W 1996 roku Komendant Główny Policji wydał zarządzenie¹⁷⁶, które określa zadania pododdziałów antyterrorystycznych policji jako: „Zwalczanie zamachów terrorystycznych mających na celu uzyskanie efektu zastraszania i polegających w szczególności na:

- Dokonaniu lub groźbie dokonania zamachu bombowego;
- Urowadzeniu statków wodnych, powietrznych lub innych środków transportu;
- Porwania osoby lub osób;
- Dokonania lub groźbie zabójstwa;
- Dokonania lub groźbie podpalenia;

¹⁷³ Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 6/90 z dnia 3.08.1990 roku *W sprawie organizacji oddziałów prewencji i pododdziałów antyterrorystycznych Policji*.

¹⁷⁴ Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych nr 067/91 z dnia 3.07.1991 roku *W sprawie uchylenia niektórych tajnych i tajnych specjalnego znaczenia aktów normatywnych obowiązujących w resorcie spraw wewnętrznych*.

¹⁷⁵ 13 listopada 1983 roku Kongres Stanów Zjednoczonych zatwierdził Program Pomocy Antyterrorystycznej w oparciu o Ustawę o Pomocy Zagranicznej z 1961 roku. Program ATA został zapoczątkowany w 1983 roku. Pierwszym krajem w nim uczestniczącym była Kostaryka. Do 1990 roku uczestniczyło w nim ponad 11 tysięcy funkcjonariuszy sił policyjnych i służb specjalnych z ponad 70. krajów świata. Od 1990 roku w programie uczestniczy również Polska. W latach 1990 - 94 na terenie USA zorganizowano 20 specjalistycznych szkoleń z zakresu taktyki i techniki antyterrorystycznej, rozwiązywania sytuacji kryzysowych, zasad prowadzenia negocjacji itp. dla policjantów z Polski. Uczestniczyło w nich prawie 250 polskich policjantów.

¹⁷⁶ Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 3/96 z dnia 5 lutego 1996 roku *W sprawie użycia pododdziałów antyterrorystycznych w przypadku zamachu terrorystycznego*.

- Braniu zakładników.”

W roku 2000 ujednolicono nazewnictwo Kompanii Antyterrorystycznych oraz Wydziału Antyterrorystycznego, wprowadzając określenie *Samodzielny Pododdział Antyterrorystyczny Policji w...*, na końcu którego znajduje się nazwa miasta, w którym mieści się siedziba jednostki. Kompanie Antyterrorystyczne, obecnie Samodzielne Pododdziały, zostały wyłączone ze struktur organizacyjnych Oddziałów Prewencji, co należy uznać za korzystne posunięcie.

Wydarzenia początku XXI wieku – zamach terrorystyczny na WTC w Nowym Jorku oraz budynek Pentagonu w Waszyngtonie diametralnie zmieniły podejście do problemu walki z terroryzmem na całym świecie. W poszczególnych państwach zaczęto dokonywać analizy istniejących rozwiązań w obszarze rozpoznawania i zwalczania terroryzmu. Analizy takiej dokonano również w naszym kraju. Pierwszy sygnał o tworzeniu się nowej koncepcji w przedmiocie policyjnych pododdziałów antyterrorystycznych pojawił się na jesieni 2001 roku, kiedy to minister spraw wewnętrznych, na konferencji prasowej, zapowiedział utworzenie w ramach Policji jednostki, która to byłaby odpowiednikiem, wówczas już przeniesionej do Ministerstwa Obrony Narodowej, wojskowej formacji specjalnej GROM.

Dotychczas funkcjonujący system pododdziałów antyterrorystycznych nie odpowiadał wyzwaniom i zagrożeniom bezpieczeństwa w skali kraju jak też w wymiarze międzynarodowym. Rzeczpospolita Polska, dbając o swój wizerunek wobec zachodnich partnerów, wypełniając wobec nich swoje sojusznicze zobowiązania, musiała dokonać istotnych przeobrażeń w dotychczasowym systemie policyjnych pododdziałów specjalnych. Był to wymóg konieczności dysponowania odpowiednią siłą, zdolną do przeprowadzenia np. skutecznej operacji ratunkowej w sytuacji przetrzymywania zakładników, jak też realizowania zadań policyjnych o charakterze specjalnym poza granicami państwa.

We wrześniu 2002 roku, na mocy decyzji Komendanta Głównego Policji, rozpoczęto prace organizacyjno-legislacyjne związane z tworzeniem nowego systemu pododdziałów antyterrorystycznych Policji, z założeniem wyodrębnienia centralnego pododdziału antyterrorystycznego. Jedyną racjonalną koncepcją nowego systemu krajowych pododdziałów antyterrorystycznych było utworzenie centralnej jednostki antyterrorystycznej oraz podporządkowanych jej merytorycznie jednostkach regionalnych, w oparciu o już istniejący potencjał Samodzielnych Pododdziałów Antyterrorystycznych Policji.

Utworzenie centralnego pododdziału antyterrorystycznego musiało się wiązać ze spełnieniem kilku podstawowych warunków, tak aby mógł on funkcjonować zgodnie ze światowymi standardami. Usytuowanie jednostki w strukturach Policji powinno zapewniać bezpośrednią podległość pod Komendanta Głównego Policji lub jego zastępcy. Każde istnienie szczebla pośredniego w nadzorze nad jednostką powoduje ograniczanie samodzielności pododdziału, a przez to również dowodzenia nim przez jego kierownictwo. Wobec powyższego, optymalnym rozwiązaniem było tworzenie jednostki centralnej:

- Na prawach biura KGP;
- Mającej samodzielność finansową – środki na szkolenie, zakup uzbrojenia i wyposażenia specjalistycznego, itp.;
- Mającej możliwość nawiązywania kontaktów zagranicznych z innymi pododdziałami tego typu na świecie – jest to jeden z najistotniejszych warunków rozwoju jednostki związany z korzystaniem z doświadczeń partnerów zagranicznych.

Centralna jednostka antyterrorystyczna Policji przeznaczona miała być, zgodnie z przyjętymi założeniami, do realizacji między innymi następujących zadań na terenie kraju i poza jego granicami:

- Prowadzenia akcji i operacji bojowych związanych z koniecznością rozwiązania siłowego sytuacji związanej z wzięciem zakładników w budynkach oraz wszelkich środkach transportu;
- Prowadzenie akcji i operacji bojowych w sytuacji tzw. zabarykadowania się terrorystów bądź uzbrojonych przestępców, zarówno w budynkach jak też wszelkich środkach transportu;
- Zatrzymywanie niebezpiecznych przestępców, a w szczególności członków zorganizowanych grup przestępczych;
- Wspieranie Biura Ochrony Rządu, w ramach tzw. grupy wsparcia taktycznego, podczas wizyt przedstawicieli najwyższych władz państwowych – krajowych i zagranicznych, w sytuacjach tego wymagających.

Potrzeba stworzenia jednej, odpowiednio wyposażonej jednostki antyterrorystycznej, której podporządkowane byłyby merytorycznie jednostki terenowe, jest rozwiązaniem wysoce pragmatycznym. Jedną z najistotniejszych przesłanek jest ujednolicenie szkolenia taktycznego i faktyczna wiedza o poziomie wyszkolenia poszczególnych pododdziałów. Ma szczególne znaczenie podczas prowadzenia działań bojowych, w których to niezbędne jest wykorzystanie znaczących sił antyterrorystycznych. Przykładem tego typu działań bojowych może być szturm rosyjskich komandosów na moskiewski teatr zajęty przez czeczeńskich terrorystów (październik 2002 roku). Ze względu na charakter budynku, ilość zakładników liczonych w setkach oraz terrorystów (40), konieczne było wykorzystanie do szturmu kilku jednostek specjalnych.

Budowanie jednostki centralnej rozpoczęto w oparciu o założenie, że powstanie ona w wyniku przekształcenia etatowo-organizacyjnego Samodzielnego Pododdziału Antyterrorystycznego Policji w Warszawie. Za rozwiązaniem tym przemawiały względy ekonomiczne i organizacyjne. Pododdział warszawski dysponował zapleczem szkolno-treningowym na światowym poziomie (jedynym tego typu w kraju), które to pochłonęło znaczące środki finansowe, a tworzenie go trwało kilkanaście lat. W skład tego ośrodka szkolenia bojowego wchodzi:

- „Miasto opon” – całoroczny obiekt umożliwiający prowadzenie szkolenia taktycznego z użyciem amunicji ostrej (jedyny tego typu w kraju), pododdział antyterrorystyczny pozbawiony tego typu zaplecza do treningu taktycznego nie ma w praktyce możliwości osiągnięcia wysokiego poziomu umiejętności bojowych;
- Kryta strzelnica – zajęcia w tym obiekcie mogą być prowadzone bez względu na panujące warunki atmosferyczne;
- Wieża do szkolenia w zakresie użytkowych technik wysokościowych z umieszczonymi na niej sztucznymi drogami wspinaczkowymi;
- Obiekty do prowadzenia szkolenia taktycznego w zakresie prowadzenia działań ratunkowych uwolnienia przetrzymywanych zakładników – makiety (wraki): autobusu, wagonu kolejowego, samolotu;

- Wieloelementowy tor przeszkód – niezbędny w budowaniu i utrzymywaniu sprawności fizycznej.

Eksperci zachodni, wizytujący warszawski pododdział, zawsze z podziwem odnoszą się do tego zaplecza, podkreślając, iż nie jedna jednostka antyterrorystyczna w państwach zachodnich pragnęłaby dysponować takimi możliwościami szkoleniowymi.

Ponadto usytuowanie SPAP-u w Warszawie w niewielkiej odległości od lotniska, na którym znajdują się śmigłowce Zarządu Policyjnego Biura Służby Prewencyjnej KGP, wpływało w istotny sposób na poziom gotowości bojowej pododdziału centralnego. W ciągu kilku minut grupa szturmowa może być przedyslokowana lotniczymi środkami transportu w dowolne miejsce w kraju.

Zgodnie z dyspozycją decyzji Komendanta Głównego, dotyczącej tworzenia centralnej jednostki centralnej, oraz wynikającego z niej harmonogramu zadań do realizacji, do końca 2002 roku przygotowano zmiany w około 15 aktach prawnych szczebla KGP i MSWiA, które to pozwalały na formalne utworzenie jednostki centralnej. W ostatecznym kształcie przyjęto organizację Centralnego Oddziału Antyterrorystycznego usytuowanego w strukturach KGP, którego odpowiedzialność operacyjna dotyczyła:

- Całego kraju – skierowanie sił i środków do działań na podstawie decyzji Komendanta Głównego Policji;
- Rejonu odpowiedzialności terytorialnej Komendy Stołecznej Policji – skierowanie sił i środków do działań na podstawie decyzji Dyrektora Oddziału Centralnego, mającego w tym przedmiocie upoważnienie Komendanta Głównego Policji, na wniosek kierownictwa KSP.

Tworzenie dodatkowego pododdziału antyterrorystycznego w ramach Komendy Stołecznej nie miało żadnego pragmatycznego uzasadnienia. Możliwość bezpośredniego korzystania z potencjału Oddziału Centralnego do realizacji zadań wymagających zaangażowania sił specjalnych na terenie podległym KSP nigdy nie była przedmiotem dyskusji, a wręcz przeciwnie stawiana była jako jeden z pryncypiów dokonywanych zmian:

- Po pierwsze: Warszawa nie mogła zostać pozbawiona tego typu jednostki wobec faktu realnego zagrożenia możliwością dokonania zamachu terrorystycznego bądź też aktu bandytyzmu wymagającego interwencji pododdziału antyterrorystycznego;
- Po drugie: tylko udział w działaniach bojowych daje możliwość praktycznej weryfikacji umiejętności taktycznych, jest wykładnią ich poziomu.

Mając na względzie uproszczenie procedur kierowania niektórymi komórkami organizacyjnymi, wchodzącymi w skład SPAP-u warszawskiego, po przekształceniu go w Oddział Centralny, a przed wszystkim ze względu na ich stricte regionalnego charakteru realizowanych przez nie zadań, włączono je w struktury KSP. Od połowy lutego 2003 roku Referat Minersko-Pirotechniczny stał się Sekcją Minersko-Pirotechniczną Wydziału dw. z Terrorem Kryminalnym, natomiast Pluton Zabezpieczenia Lotniska został wcielony do Komisariatu Lotniczego Policji W-wa Okęcie realizując te same zadania, co do tej pory. Informacje medialne, iż warszawski port lotniczy został pozbawiony ochrony antyterrorystycznej nigdy nie opierały na prawdzie.

Mimo formalnego przygotowania SPAP-u w Warszawie do przekształcenia go w Centralny Oddział Antyterrorystyczny z dniem 1 stycznia 2003 roku, zmiany w tym

zakresie nie nastąpiły. Podjęto decyzję o utworzeniu z warszawskiego pododdziału antyterrorystycznego, w ramach Centralnego Biura Śledczego KGP, dwóch zarządów jako funkcjonalnego odpowiednika Centralnego Oddziału Antyterrorystycznego. Postanowiono w ten sposób (sztucznie) zwiększyć stan etatowy Centralnego Biura Śledczego KGP, uwiarygodniając się tym posunięciem przed partnerami z Unii Europejskiej w kwestii zwiększenia stanu liczebnego centralnej służby śledczej.

Rozwiązanie takie nie miało jednakże żadnego merytorycznego uzasadnienia. Zarządy bowiem są samodzielnymi komórkami w strukturach policji i nie ma między nimi żadnego związku natury organizacyjnej. Nie można, więc było mówić o formalnym utworzeniu jednostki centralnej – kontrterrorystycznej.

Po wydarzeniach w Magdalence – marzec 2003 roku¹⁷⁷, na gruncie dyskusji o powyższym, w tym nad przyjętym rozwiązaniem, powrócono do koncepcji utworzenia oddziału centralnego o nazwie Biuro Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji. Po wykonaniu niezbędnych prac legislacyjnych Biuro to zaczęło funkcjonować od czerwca 2003 roku zgodnie z założeniami przywołanymi wcześniej. Przejęło ono nadzór merytoryczny nad pododdziałami antyterrorystycznymi w kraju od Biura Służby Prewencyjnej KGP. W komendach wojewódzkich, w których nie było SPAP-ów utworzono Sekcje Antyterrorystyczne (SAT-y).

Po niespełna roku funkcjonowania BOA, z przyczyn trudnych do zdefiniowania, niemających żadnego racjonalnego uzasadnienia, pozbawiono jednostkę centralną jednego z najistotniejszych jej atrybutów – samodzielności. W czerwcu 2004 roku Biuro Operacji Antyterrorystycznych KGP stało się Zarządem Operacji Antyterrorystycznych Biura – Głównego Sztabu Policji KGP¹⁷⁸.

Wprowadzenie każdego szczebla pośredniego w nadzór nad tego typu formacją prowadzi de facto do jej ubezwłasnowolnienia. Rodzi zbędne szczeble decyzyjne, które to potencjalnie mogą skutecznie paraliżować rozwój jednostki¹⁷⁹.

Aktualnie w ramach polskiej policji funkcjonuje 17 pododdziałów, które mają w nazwie przymiotnik *antyterrorystyczne*. Są nimi:

- Biuro Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji w Warszawie (do 15 maja 2008 r. – Zarząd Głównego Sztabu Policji KGP);
- Samodzielne Pododdziały Antyterrorystyczne Policji Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku, Białymstoku, Wrocławiu, Łodzi, Szczecinie, Poznaniu, Krakowie, Katowicach, Rzeszowie;
- Sekcje Antyterrorystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie, Olsztynie, Bydgoszczy, Kielcach, Opolu, Gorzowie Wielkopolskim, Radomiu.

Pod koniec 2006 roku podjęto kolejne kroki w celu zracjonalizowania obecnego systemu policyjnych jednostek przeznaczonych do fizycznej walki z terroryzmem i stworze-

¹⁷⁷ Podczas działań w dn. 5/6.03. 2003 r. w Magdalence k/Warszawy, mających na celu zatrzymanie dwóch sprawców zabójstwa policjanta w 2002 roku (w Parolach k/Warszawy), w wyniku eksplozji podłożonego przez przestępców ładunku wybuchowego, śmierć poniosło dwóch policjantów Zarządu Bojowego CBŚ. Obaj przestępcy zginęli w trakcie wymiany ognia.

¹⁷⁸ Zarządzenie nr 366 Komendanta Głównego Policji z dnia 20.04.2004 r., w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji.

¹⁷⁹ K. Jałoszyński, *Policyjne pododdziały antyterrorystyczne wobec aktualnego zagrożenia terrorystycznego*, konferencja naukowa: *Terroryzm współczesny*, Collegium Civitas, Warszawa 2005 r.

nia silnego oddziału kontrterrorystycznego, odpowiadającego wymogom współczesnego zagrożenia terroryzmem. Prace, po licznych zmianach i generowaniu kolejnych koncepcji, zakończono w 2008 roku decyzją Komendanta Głównego Policji o przekształceniu Zarządu Operacji Antyterrorystycznych Biura Głównego Sztabu Policji KGP w Biuro Operacji Antyterrorystycznych KGP¹⁸⁰, jako centralny pododdział antyterrorystyczny polskiej policji. Zadania BOA określone zostały jako¹⁸¹:

- Gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie bieżących informacji o zaistniałych aktach terroru, metodach i formach działania sprawców oraz przedsięwzięciach podejmowanych w celu zwalczania sprawców tego rodzaju aktów;
- Nadzorowanie przygotowań do działań samodzielnych pododdziałów antyterrorystycznych Policji, zespołów minersko-pirotechnicznych oraz negocjatorów;
- Prowadzenie działań bojowych, polegających na rozpoznawaniu i likwidowaniu zamachów terrorystycznych, a także przeciwdziałanie zamachom o tym charakterze;
- Prowadzenie negocjacji policyjnych w ramach operacji i akcji antyterrorystycznych;
- Zapewnienie, przez realizację programu szkolenia, stałej gotowości do prowadzenia działań bojowych, polegających na rozpoznawaniu i likwidowaniu zamachów terrorystycznych oraz innych działań wymagających użycia specjalistycznych sił i środków, a także specjalnej taktyki działania;
- Określanie potrzeb szkoleniowych, inicjowanie oraz uczestniczenie w organizowaniu szkoleń i doskonalenia zawodowego policjantów w komórkach antyterrorystycznych, komórkach właściwych w sprawach minersko-pirotechnicznych i w sprawach negocjacyjnych jednostek organizacyjnych Policji;
- Współdziałanie z krajowymi i zagranicznymi podmiotami właściwymi w sprawach zwalczania aktów terroru.

7.3. Oddziały prewencji

Państwo musi dysponować również siłami policyjnymi przygotowanymi do realizacji zadań, wówczas, gdy występuje potrzeba wykorzystania policjantów przygotowanych i przeszkolonych w działaniach przywracających naruszony porządek publiczny. Sytuacje takie związane są chociażby z koniecznością zabezpieczenia meczów piłkarskich lub innych masowych imprez sportowych, piłkarskich czy też protestów społecznych. Podczas tego typu wydarzeń może dojść do zamieszek i zająć ulicznych wymagających użycia znacznych sił policyjnych. Również w czasie trwania incydentu terrorystycznego miejsce zamachu musi być zabezpieczone, pierścieniami: wewnętrznym jak też zewnętrznym, uniemożliwiającymi wydostanie się (ucieczkę) sprawców ataku oraz przedostanie się w rejon działań osób postronnych.

Tego typu zadania realizują pododdziały Policji określane są mianem „pododdziałów zwartych”. W polskiej policji rolę tę spełniają oddziały prewencji, podlegające komendom wojewódzkim policji. Powstały one po likwidacji wraz z transformacją ustrojową Zmotoryzowanych Odwodów Milicji Obywatelskiej (ZOMO).

¹⁸⁰ Decyzja nr 372, z dnia 14.04.2008 r., Komendanta Głównego Policji, w sprawie zmiany regulaminu Komendy Głównej Policji.

¹⁸¹ www.policja.pl

Ze względu na swoją organizację – oddziały prewencji mają strukturę kompanijną, a tym samym sposób pełnienia służby, dzięki czemu stanowią podmiot policji zdolny w ciągu krótkiego czasu podjąć działania dużymi siłami. W przypadku zamachu terrorystycznego ma to pierwszorzędne znaczenie. Szybkie i szczelne odizolowanie miejsca zamachu przekłada się na skuteczność dalszych działań.

Główne zadania, do jakich powołano oddziały prewencji, to między innymi¹⁸²:

- Wykonywanie zadań związanych z prowadzeniem operacji policyjnych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- Udział w działaniach pościgowo-blokadowych za niebezpiecznymi przestępcami;
- Ochrona porządku publicznego w czasie konstytucyjnie określonych stanów nadzwyczajnych, katastrof naturalnych i awarii technicznych;
- Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas pobytu w Polsce przedstawicieli państw obcych;
- Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas legalnych zgromadzeń ulicznych oraz w czasie imprez masowych i protestów społecznych;
- Przywracanie porządku publicznego w przypadku zbiorowego naruszenia prawa;
- Wspieranie jednostek policji w działaniach patrolowych oraz patrolowo-interwencyjnych;
- Organizowanie i prowadzenie doskonalenia zawodowego dla policjantów i pracowników oddziału prewencji.

7.4. Dowodzenie operacją antyterrorystyczną

Kryzys w potocznym rozumieniu tego pojęcia określa sytuacje, w których wspólnym mianownikiem jest zagrożenie dla aktualnego i akceptowanego stanu rzeczy w danej dziedzinie funkcjonowania jednostki lub społeczeństwa¹⁸³. Zamachy terrorystyczne, a także groźba ich przeprowadzenia, generują powstanie sytuacji kryzysowych, wymagających podejmowania przez instytucje państwa działań zmierzających do przywrócenia stanu pożądanego. Stan ten należy rozumieć jako sytuację eliminacji lub znaczącego ograniczenia zagrożenia bezpieczeństwa¹⁸⁴.

Pojęcie **operacja** w tym wypadku nie odnosi się do kategorii sztuki wojennej, natomiast pojmowane będzie jako: działanie indywidualne lub zbiorowe, które prowadzi do osiągnięcia pożądanego celu¹⁸⁵. Operacja antyterrorystyczna stanowi jeden z rodzajów operacji, jakie realizuje policja wobec faktu powstania zagrożenia. W odniesieniu do przedmiotu niniejszego referatu źródła zagrożenia mogą być:

- wynikiem działań (lub możliwości ich wystąpienia) o charakterze terrorystycznym;
- wynikiem zaistniałego (lub możliwości jego wystąpienia) aktu terroru;

¹⁸² <http://www.lodzka.policja.gov.pl>

¹⁸³ Kryzys i zarządzanie, J. Prońko, B. Wiśniewski, T. Wojtaszek, Bielsko-Biała 2006, s. 11.

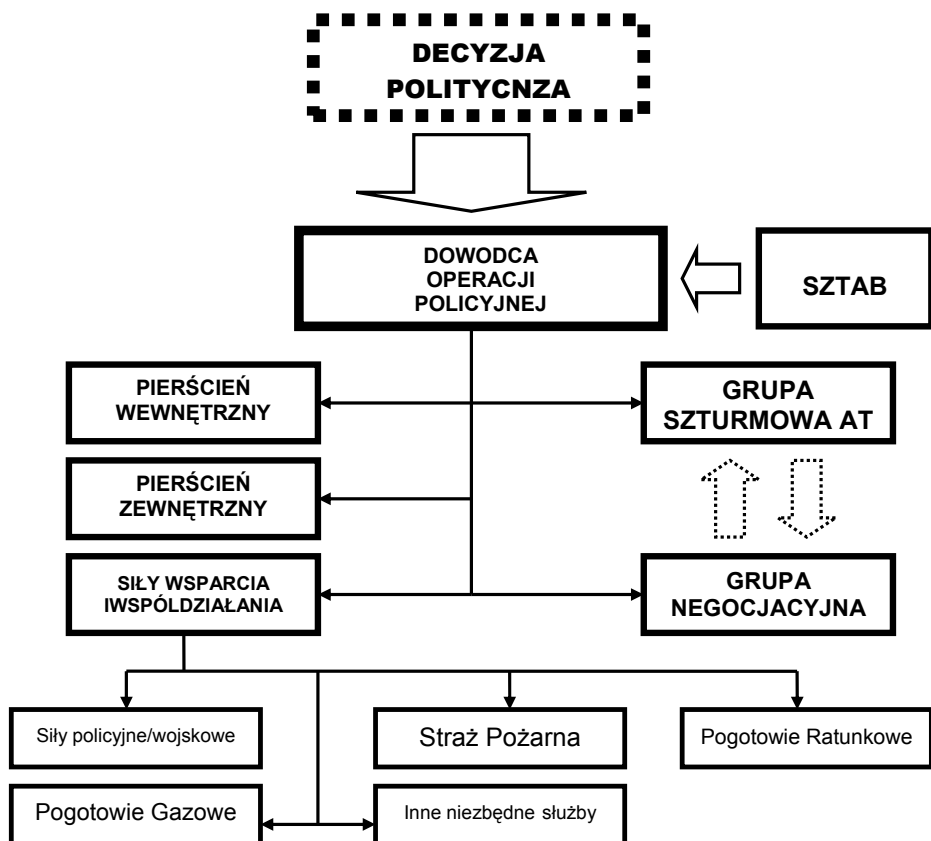
¹⁸⁴ K. Jałoszyński, *Dowodzenie akcją (operacją) policyjną z wykorzystaniem pododdziału antyterrorystycznego*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe wyzwaniami dla edukacji*, red. A. Urban, Szczelno 2007, s. 38 i następne.

¹⁸⁵ W. Kitler, *Współczesne operacje militarne w aspekcie wojskowego wsparcia dla władz cywilnych*, „Informator” 2000, nr 2/4, MSW i A – Biuro Spraw Obronnych, s. 18.

- koniecznością wykorzystania w działaniach policyjnych umiejętności i środków będących w wyposażeniu pododdziału antyterrorystycznego;
- realizowania działań ochronnych VIP.

Przy omawianiu operacji policyjnej opatrzonej przymiotnikiem **antyterrorystyczna** należy pamiętać, że stanowi on jedynie określenie rodzaju powstałego zagrożenia. Nie ma natomiast wpływu na charakter procesu dowodzenia. Skierowanie do działań jednostki AT również nic w tej kwestii nie zmienia. Włączenie pododdziału antyterrorystycznego do akcji lub operacji policyjnej nie oznacza, że mamy do czynienia z przestępstwem terroryzmu. Pododdział antyterrorystyczny Policji wykorzystywany jest także do zatrzymywania niebezpiecznych przestępców.

Dowodzenie operacją w ramach działań antyterrorystycznych wymaga podejmowania decyzji na szczeblu merytorycznym, zgodnie z wolą szczebla politycznego. Rozwiązania sytuacji kryzysowej, będącej wynikiem zamachu terrorystycznego, na szczeblu dowódczym – taktycznym będzie podporządkowane podjętym w tym zakresie decyzjom politycznym, które powinny być realizowane według określonego schematu (ryc. 7.1).

Ryc. 7.1. Struktura dowodzenia operacją policyjną z wykorzystaniem pododdziału AT

(Źródło: opracowanie własne)

Dowodzenie – *Ukierunkowana celowa działalność dowódcy, realizowana w ramach działań policyjnych, zapewniająca wysoką zdolność sił i środków policji do osiągnięcia celu tych działań oraz charakteryzująca się szczególnie sprawnym, jednoosobowym podejmowaniem decyzji i ponoszeniem za nie odpowiedzialności, precyzyjnym rozdziałem i kontrolą przebiegu czynności*¹⁸⁶. Dowódca zaś to: *Komendant Główny Policji, komendant wojewódzki policji, komendant powiatowy policji, ich zastępcy, lub inny policjant wyznaczony przez kierownika jednostki policji właściwej terytorialnie dla miejsca zdarzenia, posiadający predyspozycje i doświadczenie zawodowe*¹⁸⁷. Sztab jest to: *ogniwo pomocnicze dowódcy, tworzone decyzją właściwego kierownika jednostki policyjnej w celu wspomagania dowodzenia*¹⁸⁸. Zgodnie z treścią zarządzenia nr 213 Komendanta Głównego Policji, dowodzenie operacją polega na:

- Ocenie zagrożenia, poprzez ustalenie jego rodzaju i przewidywanego rozwoju;
- Określeniu oraz koncentracji sił i środków niezbędnych do usunięcia zagrożenia;
- Określeniu zadań i organizacji sztabu dowódcy operacji;
- Zorganizowaniu systemów łączności i obiegu informacji;
- Wyznaczeniu dowódców podoperacji i określeniu ich zadań;
- Koordynowaniu przygotowania zaplecza logistycznego, medycznego i technicznego;
- Nadzorowaniu i koordynowaniu przebiegu operacji zgodnie z planem działania dowódcy;
- Wyznaczeniu policjanta uprawnionego do kontaktów ze środkami masowego przekazu w zakresie przebiegu operacji;
- Współdziałaniu ze służbami specjalistycznymi i instytucjami właściwymi dla rodzaju zdarzenia oraz właściwymi terytorialnie organami administracji państwowej;
- Przygotowaniu i przekazywaniu właściwemu przełożonemu meldunków o sytuacji realizowanych działaniach.

Do dowodzenia operacją policyjną uprawnieni są¹⁸⁹:

- Komendant Główny Policji, komendant wojewódzki policji, komendant powiatowy policji, lub ich zastępcy;
- Oficer policji wyznaczony przez jedną z osób, o których mowa w pkt 1, posiadający przeszkolenie, predyspozycje i doświadczenie w zakresie dowodzenia.

Zgodnie z przedstawionym na ryc. 1. schematem dowodzenia każda z komórek (podmiotów) wypełnia wyznaczone funkcje, i tak:

- **dowódca operacji** – dysponuje siłami i środkami przydzielonymi i wyznaczonymi do rozwiązania zaistniałej sytuacji. Dowódcy podlega **zastępca dowódcy operacji** oraz **oficerowie sztabowi** do zadań, których należy wykonywanie i wdrażanie poleceń dowódcy oraz informowanie go o stanie ich realizacji.

¹⁸⁶ Zarządzenie nr 213 komendanta głównego policji z dnia 28 lutego 2007 roku: *w sprawie metod i forów przygotowania i realizacji zadań policji w przypadku zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego*.

¹⁸⁷ Tamże.

¹⁸⁸ Tamże.

¹⁸⁹ Tamże.

- **grupa negocjacyjna** – odpowiada za prowadzenie negocjacji. W jej skład wchodzi **główny negocjator**, który ma za zadanie jako jedyny komunikowanie się z osobami przetrzymującymi zakładników, **drugi negocjator** spełnia rolę asystenta głównego negocjatora, **negocjator dokumentujący** prowadzi w formie pisemnej chronologię dotyczącą przebiegu negocjacji, **negocjator ds. wywiadu** ma za zadanie stałe zbieranie i przekazywanie wszelkich informacji na temat zakładników i terrorystów, **łącznik** zapewnia przepływ informacji pomiędzy dowódcą operacji a dowódcą zespołu negocjacyjnego. Zadaniem grupy negocjacyjnej jest:
  1. Doprowadzenie do pokojowego (bez użycia siły) rozwiązania powstałej sytuacji;
  2. Wypracowanie odpowiedniej sytuacji taktycznej do przeprowadzenia działań bojowych przez grupę szturmową jednostki antyterrorystycznej – rozwiązanie siłowe.

Mając na względzie drugi punkt zadań grupy negocjacyjnej niezbędna jest stała wymiana informacji pomiędzy negocjatorami a dowódcą grupy szturmowej.

- **Grupa szturmowa** – jest to całość lub część sił pionu bojowego jednostki antyterrorystycznej wyznaczonej do dyspozycji dowódcy operacji antyterrorystycznej, mająca na celu realizację zadania bojowego w jednym miejscu i czasie. Stanowi podmiot wspomagający (jeden z elementów wykonawczych) w akcji lub operacji policyjnej. Dowódcą grupy szturmowej może być dowódca jednostki, jego zastępca lub wyznaczony przez nich policjant (żołnierz – w przypadku kontrterrorystycznej jednostki wojskowej). Z chwilą wyznaczenia dowódcy grupy szturmowej jego przełożony przekazuje swoje zwierzchnictwo nad nim dowódcy akcji lub operacji policyjnej. Planowanie sposobu realizacji działań bojowych grupy szturmowej jest w gestii jej dowódcy, a nie dowódcy całej operacji. Rolą dowódcy operacji antyterrorystycznej jest akceptacja przyjętego planu. Grupa szturmowa, w zależności od przyjętej koncepcji (planu) działań bojowych, dzieli się na zespoły bojowe.
- **Pierścień wewnętrzny** – zadaniem jego jest nie dopuścić do ucieczki terrorystów z zajętego obiektu, nie dopuścić do wejścia do obiektu osób postronnych, reagować na sytuacje nagłe, prowadzić stałą obserwację obiektu i znajdujących się w nim osób (terrorystów – zakładników) oraz przekazywać wszelkie informacje i spostrzeżenia wynikające z jej prowadzenia do stanowiska dowodzenia. W skład pierścienia wewnętrznego wchodzi policjanci (żołnierze) niebiorący udziału bezpośrednio w działaniach bojowych (szturmie). W pierścieniu tym zlokalizowane są stanowiska strzelców wyborowych. Podczas szturmowania mogą wykonywać zadania sił wspierających (jeżeli tak stanowi plan operacji).
- **Pierścień zewnętrzny** – jego zadaniem jest odizolowanie rejonu działań, tak aby podczas prowadzenia operacji nie ucierpiała żadna z osób postronnych. Pierścień zewnętrzny złożony jest sił mundurowych policji lub wojska lub też z obu tych formacji łącznie (mieszany).
- **Siły wsparcia i współdziałania** – zadaniem ich jest wspieranie działań bojowych zespołów szturmowych poprzez odbieranie zakładników oraz zatrzymanych terrorystów, zorganizowanie punktów selekcji (zakładników – terrorystów), wsparcie zespołów szturmowych sprzętem specjalistycznym, wspomaganie zespołów snajperskich

(występowanie w roli obserwatorów). Udzielanie pomocy rannym (Pogotowie Ratunkowe), odcięcie dopływu gazu, prądu, wody (służby specjalistyczne), gaszenie powstałego pożaru, itp.

W wyniku dokonania przez dowódcę analizy zadania i oceny położenia, rodzi się decyzja dowódcy, która powinna być doprowadzona (przekazana) do wykonawców w możliwie krótkim terminie¹⁹⁰. Okres przygotowania działań rozpoczyna się po otrzymaniu zadania, a kończy się zwykle osiągnięciem gotowości lub rozpoczęciem działań¹⁹¹. Związany jest z procesem ich planowania. Celem planowania jest sporządzenie **planu**, który powinien umożliwić w okresie przygotowania działań:¹⁹²

- ustalenie sposobu realizacji zadania (wypracowanie zamiaru);
- określenie i postawienie zadania wykonawcom;
- zorganizowanie współdziałania pomiędzy wykonawcami;
- zorganizowanie dowodzenia i łączności.

W działaniach antyterrorystycznych mamy do czynienia z planowaniem operacji w ramach **ataku planowego** oraz **ataku natychmiastowego**.

W każdym z przyjętych wariantów ataku, zastosowany wariant taktyczny – zestawienie sił i środków, uzależnione będzie od posiadanej wiedzy:

- wiemy, że są terroryści w obiekcie, nie wiemy natomiast ilu ich jest i gdzie konkretnie się znajdują;
- wiemy ilu jest terrorystów w obiekcie, nie wiemy gdzie konkretnie się znajdują;
- wiemy ilu jest terrorystów w obiekcie i wiemy gdzie konkretnie się znajdują.

Atak planowy przeprowadzany jest po precyzyjnym przeprowadzeniu procesu planowania, poprzedzonego zbieraniem informacji zawierających następujące elementy:

- skryte podejście pod obiekt ataku;
- dokładna znajomość obiektu ataku;
- dokładna wiedza o miejscu przetrzymywania zakładników;
- dokładna wiedza o miejscu przebywania terrorystów;
- dokładna wiedza o uzbrojeniu terrorystów;
- wykorzystanie manewru polegającego na odwróceniu uwagi od właściwego kierunku ataku;
- wykorzystanie niezbędnej ilości zespołów szturmowych;
- wyznaczenie rezerwowych zespołów szturmowych;
- wykorzystanie śmigłowców, transporterów opancerzonych, wyłącznie w sytuacji tego wymagającej;
- pokonywanie zamkniętych drzwi i okien środkami i metodami umożliwiającymi realizację planu.

¹⁹⁰ B. Chocha, *Rozważania o taktyce*, Warszawa 1982, s. 95.

¹⁹¹ S. Sadowski, *Planowanie i organizowanie działań taktycznych*, Warszawa 1996, s. 12.

¹⁹² Tamże, s. 14.

Plan ataku natychmiastowego powinien być stworzony w ciągu 30 minut od momentu przybycia na miejsce działania. Ze względu na jego charakter, natychmiastowa reakcja na zaistniałą sytuację (np. strzelanie przez terrorystów do zakładników), musi on być bardzo prosty i zawierać następujące elementy:

- podejście pod obiekt w sposób jak najbardziej skryty;
- wyznaczenie pozycji do ataku jak najbliżej obiektu;
- drogi podejścia jak najprostsze i jak najkrótsze;
- sposób podejścia może przewidywać przemieszczanie się z pozycji do ataku pieszo, z użyciem śmigłowców, transporterów opancerzonych lub stanowić kombinację podanych sposobów;
- do pokonania zamkniętych drzwi lub okien należy użyć materiału wybuchowego;
- jeżeli atak jest prowadzony na budynek wielopiętrowy należy zaplanować tyle zespołów szturmowych ile jest pięter.

Realizacja założeń ataku natychmiastowego wymaga od dowódcy akcji lub operacji antyterrorystycznej, jak też akcji lub operacji, w której ma być wykorzystany pododdział antyterrorystyczny, podejmowania działań w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia. W odniesieniu do dowódcy akcji/operacji nawet wobec faktu braku w danej chwili tego typu pododdziału na miejscu zdarzenia. Musi on podjąć działania siłami, jakie ma aktualnie do dyspozycji.

Zakończenie

Zadania Policji w zakresie zapobiegania i zwalczania terroryzmu oraz przybierającego jego postać bandytyzmu, stanowią przejaw konstytucyjnego obowiązku zapewnienia przez nią bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego.

Biorąc pod uwagę zadania oraz uprawnienia policji w obszarze zapobiegania i walki z terroryzmem należy dążyć do podnoszenia na najwyższy poziom elementów organizacyjnych, szkoleniowych, technicznych – w odniesieniu do sprzętu specjalistycznego, wyposażenia i uzbrojenia, tej formacji.

Policjanci powinni bowiem realizować zadania w tym zakresie w oparciu o przejrzyste struktury organizacyjne umożliwiające właściwy obieg informacji, będąc przy tym jednym z elementów ośrodka koordynacji działań antyterrorystycznych w państwie. Ośrodka, którego zadaniem jest dbanie o zbieranie i wymianę informacji na temat zagrożeń terrorystycznych w państwie pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w zapobieganie i walkę z terroryzmem.

Korzystanie z doświadczeń innych policji w odniesieniu do zagrożenia terroryzmem jest niezwykle cenną materią. Są wszak państwa na świecie, w których prowadzi się realną walkę z terroryzmem już od wielu dziesięcioleci. Ich wiedza i doświadczenie w tym zakresie są nieocenione. Możliwość skorzystania z doświadczeń innych to przede wszystkim uniknięcie popełniania błędów, niepotrzebne „otwieranie drzwi”, które zostały już przez kogoś „otwarte”.

Współczesny świat dysponuje rozwiązaniami technicznymi umożliwiającymi prowadzenie pracy operacyjnej, której efektem jest uzyskiwanie wyprzedzającej wiedzy o ewentualnych zagrożeniach – przygotowywanych zamachach. Dzieje się tak dzięki wszechobecnej informatyzacji. Elektroniczne urządzenia na najwyższym poziomie technicznego zaawansowania, do uzyskiwania informacji np. w formie obrazu lub dźwięku, to dziś niezbędne wyposażenie pionów kryminalnych policji, jeżeli chcemy mówić o właściwym przygotowaniu tej formacji do wyzwań jakie stawia dziś zagrożenie terroryzmem.

Niezwykle ważnym ogniwem w łańcuchu komórek odpowiedzialnych w policji za antyterroryzm są bojowe jednostki specjalne. Pododdziały antyterrorystyczne, wobec zagrożeń bezpieczeństwa współczesnego świata, będą stanowiły trwały element systemów bezpieczeństwa państw. Terrorysty, jak dowodzą tego liczne przykłady dnia codziennego, nie rezygnują z formy swoich zamachów jakim jest branie zakładników. Nadal więc należy rozwijać rozwiązania taktyczne, łożyć fundusze na nowoczesne środki walki i wyposażenie specjalistyczne, tak aby podnosić na co raz to wyższy poziom umiejętności bojowe tychże jednostek. Mają one bowiem bezpośredni wpływ na skuteczność przeprowadzonych operacji ratunkowych, mających bezpośrednie przełożenie w ilości uratowanych z rąk terrorystów istnień ludzkich.

Wszystkie te przedsięwzięcia powinny być czynione w imię właściwego rozumienia zagrożenia, jakim jest dziś terroryzm. Przy podejmowaniu decyzji w zakresie powyżej wymienionych przedsięwzięć należy mieć zawsze w pamięci słowa Roberta Jervisa: *Bezpieczeństwo jest najbardziej cenionym celem (...) dziedzina bezpieczeństwa jest niewybaczalna. Małe błędy mogą mieć wielkie konsekwencje*, jako motta do podejmowania właściwych decyzji.

Bibliografia:

1. Alderson J., *Policjant w społeczeństwie prawa*, [w:] *Prawa człowieka a policja*, Legionowo 1994.
2. Aleksandrowicz T., *Terroryzm – definicja zjawiska*, [w:] *Terroryzm – konferencja w Centralnym Ośrodku Szkolenia ABW*, Emów 2003.
3. Aleksandrowicz T., *Zagrożenie współczesnym terroryzmem międzynarodowym – próba prognozy na najbliższe lata*, [w:] *Terroryzm w kontekście zagrożeń wewnętrzpaństwowych*, praca naukowo-badawcza, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku Białej 2007.
4. B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Toruń 2003.
5. Bolechów B., *Sieci przeciwko hierarchiom – wyzwanie dla suwerenności państw*, [w:] Z. Leszczyński, S. Sadowski (red.) *Suwerenność państwa we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2005.
6. Brzeziński Z., *Bomba jest gdzie indziej* Rzeczpospolita, 10.09.2005, przedruk za: „The American Interest”, No 1, 2005.
7. Buchała K., Zoll A., *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995.
8. Chmielewski R., W. Dzieliński, P. Majer, *Policja 1990-1999*. „Przegląd Policyjny”, nr 1(53) – 2 (54), 1999.
9. Chocha B., *Rozważania o taktyce*, Warszawa 1982.
10. Czapska, J., Wójcikiewicz J., *Policja w społeczeństwie obywatelskim*, Zakamycze 1999.
11. Drost M., *Operacje militarne inne niż wojna w doktrynie NATO i USA*, „Zeszyty Naukowe AON” 2000, nr 2 (39).
12. Góral R., *Kodeks karny – praktyczny komentarz*, Warszawa 1998.
13. Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Zakamycze 1998.
14. Hanausek T., *Ustawa o Policji – komentarz*, Kraków 1996.
15. Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 1999.
16. Hołyst B., *Kryminologia wobec nowych zjawisk i współczesnych metod przestępczych*, [w:] *Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości*, red. H. J. Hirsch, P. Hofmański, E. W. Pływaczewski, C. Roxin, Białystok 1997.
17. Hołyst B., *Przestępczość zorganizowana i jej implikacje*, [w:] *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, red. W. Pływaczewski, J. Świerczewski, Szczepno 1996.
18. Jałoszyński K., *Dowodzenie akcją (operacją) policyjną z wykorzystaniem pododdziału antyterrorystycznego*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe wyzwaniem dla edukacji*, red. A. Urban, Szczepno 2007.
19. Jałoszyński K., *Działania militarne Izraela w walce z terroryzmem*, „Zeszyty Naukowe AON” 1999, Nr 2/35.
20. Jałoszyński K., *Krajowe pododdziały antyterrorystyczne – historia i teraźniejszość*, „Policja” 2000, nr 1-2/00.

21. Jałoszyński K., *Policyjne pododdziały antyterrorystyczne wobec aktualnego zagrożenia terrorystycznego*, konferencja naukowa: *Terroryzm współczesny*, Collegium Civitas, Warszawa 2005 r.
22. Jałoszyński K., *Taktyka antyterrorystyczna – zachowanie policjanta pododdziału antyterrorystycznego w sytuacji stresogennej*, „Policyjny Biuletyn Szkoleniowy” 1999, nr 3-4/99.
23. Jałoszyński K., *Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcia kontrterrorystyczne w Izraelu*, Warszawa 2001.
24. Jałoszyński K., *Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?*, Warszawa 2001.
25. Jałoszyński K., *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Warszawa 2008.
26. Kitler W., *Współczesne operacje militarne w aspekcie wojskowego wsparcia dla władz cywilnych*, „Informator” 2000, nr 2/4, MSW i A – Biuro Spraw Obronnych.
27. Kochański S., *Brygady antyterrorystyczne, operacje, uzbrojenie*, Warszawa 1992.
28. *Kompetencje organów władzy publicznej w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce*, [w:] *Ustrój i organizacja policji w Polsce*, cz. I, red. J. Widacki, Warszawa – Kraków 1998.
29. Kopaliński W., *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*, Warszawa 1999.
30. *Kryzys i zarządzanie*, J. Prońko, B. Wiśniewski, T. Wojtaszek, Bielsko-Biała 2006.
31. Kuba Paweł, *Terroryzm i jednostki terrorystyczne na świecie*, Warszawa 1992.
32. Kubiak K., *Terroryzm jako środek prowadzenia wojny?* „Raport” nr 4/98.
33. Małecki P., *Rola Policji w zwalczaniu i przeciwdziałaniu przestępczości terrorystycznej*, praca dyplomowa, WSPol Szczecino 2007.
34. Marek A., *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, na podstawie: U. Dörmann i in., *Organisierte Kriminalität – wie gross ist die Gefahr?* (BKA Forschungsreihe), Wiesbaden 1990, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, red. A. Marek, W. Pływaczewski, WSPol Szczecino 1992.
35. Mączyński M., *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej*. Kraków 1997; A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919-1939*. Warszawa 1996.
36. Misiuk A., Peplowski A., *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918-1926. Wybór źródeł i dokumentów*. Szczecino 1994.
37. Misiuk A., *Tworzenie się polskich organów policyjnych w okresie I wojny światowej (1914- 1918)*. Problemy Kryminalistyki, nr 176, 1987.
38. P. Brookesmith, *Strzelec wyborowy. Szkolenia, uzbrojenie, technika działania*, Warszawa 2001.
39. Pawlik J., Żywczyk M., *Organizacja i przeznaczenie pododdziałów specjalnych MO*, Warszawa, KGMO 1985.
40. Pawłowski A., *Terroryzm w Europie XIX-XX wieku*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Zielona Góra 1980.
41. Peplowski A., *Geneza Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe ASW”, nr 60, 1990.
42. Peplowski A., *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej*. Szczecino 1991.

43. Pikulski S., *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000.
44. *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm*, red. E. W. Pływaczewski, Zakamycze 2005.
45. Pytel J., *Organizacja i działalność Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w latach 1946-1983*. Warszawa 1984.
46. Rybak J., *GROM.PL, Tajne operacje w Afganistanie, Zatoce Perskiej i Iraku*, Warszawa 2005.
47. Sadowski S., *Planowanie i organizowanie działań taktycznych*, Warszawa 1996.
48. Shay S., „*Cultural Terrorism*” and the *Clash of Civilizations*, [w:] *ICT Papers on Terrorism*, The International Policy Institute for Counter-Terrorism, Jerusalem, Israel 2002.
49. Sifakis C., *Encyklopedia zamachów*, Warszawa – Kraków 1994.
50. Wikariak J., *Podstawowe problemy pracy policji w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] *Policja w społeczeństwie okresu przejściowego*, red. M. Róg, WSPol Szczytно 1995.
51. Wojciechowski S., *Policja a problem przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce – ogólne założenia*, [w:] *Policja w Polsce – stan obecny i perspektywy*, tom. 2, red. A. Szymaniak, W. Ciepiela, Poznań 2007.
52. Wójcik J. W., *Przestępstwa w biznesie*, Warszawa 1998.
53. *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody ich zwalczania*, red. J. Szafranski, Szczytно 2007.

Źródła prawa:

1. Ustawa *O policji*, Dz.U. z 1990 r. nr 30, poz. 181, z późn. zmianami.
2. Ustawa z dnia 21 lipca 1995 roku o zmianie ustaw: *O urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych, o Policji, o Urzędzie Ochrony Państwa, o Staży Granicznej oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. Nr 30, poz. 179, z późn. zmianami.).
3. *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dn. 4.11.1960 roku*, DzU nr 61 z 1993 r., poz. 284.
4. Ustawa z dnia 6.06.1997 r., *Kodeks postępowania karnego*, Dz.U. Nr 89, poz. 555 (z późniejszymi zmianami).
5. Ustawa z dnia 25.06.1997 r., *O świadku koronnym*, Dz.U. Nr 114, poz. 738, zm. Dz.U. Nr 160, poz. 1083 (z późniejszymi zmianami).
6. Ustawa z 6.06.1997 r. *Kodeks karny*, DzU nr 88, poz. 553 (z późn. zmianami).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 17.09.1990 r., *W sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego*, DzU nr 70, poz. 410 (z późn. zmianami).
8. Zarządzenie nr 213 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 lutego 2007 roku: *w sprawie metod i forom przygotowania i realizacji zadań policji w przypadku zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego*.

9. Zarządzenie nr 366 Komendanta Głównego Policji z dnia 20.04.2004 r., w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji.
10. Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 3/96 z dnia 5 lutego 1996 roku, *W sprawie użycia pododdziałów antyterrorystycznych w przypadku zamachu terrorystycznego*. Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych nr 067/91 z dnia 3.07.1991 roku *W sprawie uchylecia niektórych tajnych i tajnych specjalnego znaczenia aktów normatywnych obowiązujących w resorcie spraw wewnętrznych*.
11. Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 6/90 z dnia 3.08.1990 roku *W sprawie organizacji oddziałów prewencji i pododdziałów antyterrorystycznych Policji*.
12. Zarządzenie Nr 1/2000 Komendanta Głównego Policji, z dnia 29 lutego 2000 roku, *W sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej*.
13. Decyzja nr 372, z dnia 14.04.2008 r., Komendanta Głównego Policji, w sprawie zmiany regulaminu komendy głównej policji.

Źródła internetowe:

1. Liedel K., *Polska wobec terroryzmu. Symptomy dzisiejszego zagrożenia Polski aktami terrorystycznymi*, <http://www.terroryzm.com/articles.php?id=286>
2. www.lodzka.policja.gov.pl
3. www.policja.pl